

România literară®

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

10 - 16 martie 2004
(Anul XXXVII)

9

SALA DE
LECTURĂ

■ arte

paginile

24
25

Incomodul
Cojan,
nonagenar

Un interviu de
Ruxandra
Garofeanu

■ literatură

paginile

10
11

Moromeții

la o nouă lectură
de Alex. Ștefănescu

■ literatură

pagina

5

Foiletoniștii
de partid
și de stat

Marin Radu Mocanu

LITERATURA ROMÂNĂ
ȘI
CENZURA COMUNISTĂ
(1960-1971)

ALBATROS

■ meridiane

*Clubul
Dumas,*
fragment de
roman de
Arturo
Pérez-Reverte

paginile

26
27

■ arte

*Nevrozele
sexuale
ale
părinților
noștri*

pagina

22

La Teatrul
"Toma Caragiu"
din Ploiești

■ literatură

Barbu Cioculescu
comentează
volumul 5
din *Opere*
de
Ion Pillat

pagina

14

Alexandru Paleologu la 85 de ani

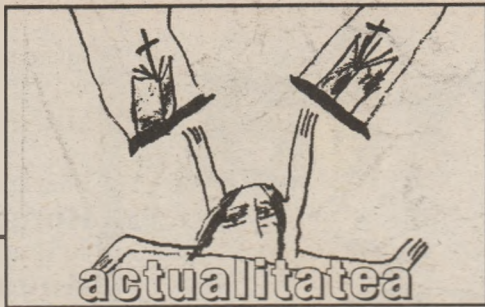

Foto: Mihai Cratoșil

În dialog cu
Tudorel Urian

pag.

16 - 17

contrafort

de Mircea Mihăieș

Primadona și ciomăgarii

OCE GRAVĂ, cu inflexiuni de *glass-papier*, privire sticloasă, ațintită în zare, pumn strâns, muncitorește, fălci abundente înțeleștate, corp împins, agresiv, înainte. Cam așa ar arăta, într-o bandă desenată, autorul frazei care urmează: „Există interese ca România să rămână în «zona gri».” Să râzi? Să plângi? Să-i face semne caraghioase, pentru a-i sugera că nu e în toate mințile? Să caști a lehamite, lăsându-l în plata Domnului, cu elucubrațiile lui cu tot? Nu se face: e vorba de prim-ministrul țării! Rabdării cum suntem, mai înghițim o dată hapul, dornici să vedem și urmarea.

Numai că aici nu e vorba de-un episod-pilot din nu știu ce *sitcom* bun de oferit românilor în loc de pâine. E vorba de găunoșenia unui politician diletant, ajuns pe neașteptate la ora scadenței. Dl. Năstase a nutrit convingerea că la nivel european se poate face politică în stilul aranjamentelor bizantine de pe Dâmbovița. Ajuns în sferele înalte ale puterii, fostul specialist în „drepturile omului” ceașteștine și-a imaginat că tot ce zboară în politica internațională va poposi sub formă de friptură în farfuria sa de la București. S-a înșelat amarnic. Dacă i-a dus (și-i duce în continuare) de nas pe români, europenii au altă experiență și altă percepție a politicului.

Dl. Năstase nu se poate plânge că n-a avut noroc cu carul. În 2000, a primit pe tavă o țară care îndeplinea un criteriu pe care echipa sa de mafioți nu l-ar fi obținut niciodată: cel politic. A profitat și de simpatia unor lideri (Berlusconi, de pildă) prost văzuți pe continent, și prin urmare ahtiat după alianțe cu „viitoarea Europă”. N-a avut decât să întindă mâna, pentru a și-i apropia pe spaniolul Aznar și pe britanicul Blair, „voci” transatlantice care se vi-

sează soliste pe scena politică europeană. Într-un cuvânt, a beneficiat de planurile pe termen lung ale americanilor, ce vor o Europă nu neapărat puternică, dar omogenă, împinsă până la granițele mereu imprezibilei Rusii.

Și pentru că am pomenit de americani: e absolut ridicol cum un filmuleț difuzat pe canalul „Arte” a reușit să-i isterizeze pe români. Propunând un scenariu potrivit căruia CIA ar fi fost amestecat în pregătirea revoluției române, câteva dintre mințile înfierbântate ale neamului au pornit o veritabilă cruciadă contra acestei erezii. Ar trebui precizat că „Arte”, un post de televiziune bun, are în Europa o popularitate ce rivalizează cu aceea a canalului „Cultural” în România. Și, prin urmare, că impactul său asupra europenilor e echivalent cu al unui concert transmis de la Ate-neu asupra românilor. Adică vag de tot. De aici până la a vedea niște represalii ale Europei la adresa unei Românie percepută ca un cap de pod american, e o distanță lungă.

Dimpotrivă, cred că documentarul a avut premise corecte, dar o demonstrație și o concluzie jenante. E imposibil de crezut că americanii erau cu totul indiferenți, în 1989, la ceea ce se întâmplă dincolo de „Cortina de Fier”. Dar, în stilul lor, pe care-l vedem aplicat astăzi și în fosta Iugoslavie, și în

Afganistan, și în Irak (unde, totuși, s-au implicat virulent) au lăsat o mare marjă de libertate mișcărilor din interior. Dacă e de văzut o diversiune undeva, atunci ea de văzut chiar la „Antena 1”, un post de televiziune ale cărui jocuri tulburi nu sunt chiar atât de greu de detectat. Chiar mă gândeam ce vor scoate la atac, pentru a abate atenția de la chestiunile fierbinti ale momentului. Cum problemele de suflet ale românilor sunt cam trei (biserica, revoluția și ungurii), ele au fost promovate cu brio. Mai întâi, eterna problemă a Catedralei Mântuirii Neamului, apoi, într-o emisiune ce venea ca o mânășă, contribuția maghiaro-CIA-istă la revoluția românilor! Ce mai urmează?

Să revenim la Năstase, beneficiarul încurcatelor socoteli politice ale ultimilor cincisprezece ani. Ce-a făcut cu toate atuurile enumerate mai sus? Le-a batjocorit cu un cinism de care doar marii asasini politici sunt capabili. Pus pe coji de nucă, el o cotește în stilul magistrului său, Ion Ilie, dând vina pe comploturi internaționale. Europa e de vină, desigur, pentru că oamenii din partid fură pe rupe. Europa e de vină pentru că în loc de reforme se minte cu nerușinare și în loc de „justiție socială” românii primesc în cap ciomegele „justiției pesediste”. Europa e de vină pentru că baronii

locali, îmbuibăți de bani, au ajuns să-i rădă în nas șefului direct, iar ca amuzament s-au specializat în bumbăcirea jurnaliștilor incomozi.

Poate să vină acum Năstase și să spună că va demite șefii polițiilor județene care nu-i vor livra pe vinovați, pentru că nu-l crede nimeni. În cel mai rău caz, va „roti” dintr-un județ în altul câțiva colonei, și cu asta justiția va fi împlinită. Cam în acest stil a tratat premierul României absolut toate problemele. A promis funcționarilor europeni că va face și va drege, dar când să pună mâna pe hățuri, a rămas cu ele în mână, trapașii de partid fiind lăsați să zburde în voie. Disperat, prins între focuri, Năstase anunță acum că va tăia în carne vie. Asta pentru că-a simțit că amicii din Consiliul de Miniștri ai Uniunii Europene s-au cam săturat de piruetele sale de primadona expirată. În lumea civilizată, spre deosebire de lumea a treia, prietenii deochiate te costă. Or, în clipa de față, oamenii pe care s-a bazat Năstase au devenit infinit mai atenți la ce spun și ce fac.

Și-atunci, cine are cu adevărat interes ca România să rămână în „zona gri” (expresia e un eufemism, pentru că descrierea exactă a acțiunii pesedeilor o acoperă doar expresia „curat murdar”)? Dacă nu mă înșel, României nu i s-au reproșat chestiuni de politică exter-

nă, de încălcare a tratatelor internaționale sau alte chestiuni care-ar fi lezat interesele unor terțe entități statale. Ce s-a spus în raportul Nicholson se referă strict la ceea ce fac românii la ei acasă, cu ei înșiși: politica sinistră a adopțiilor de copii, corupția identificată cu structurile de putere și libertatea presei, cu accent pe maltratarea ziariștilor. Unde sunt aici „interesele” străine?

A, există o categorie de străini dubioși, pe care guvernul Năstase îi curtează cu asiduitate. Sunt nelipsiții licitatori la privatizări, posesorii de firme-fantomă în țări dominate de politici financiare dubioase, „spălătorii de bani” gen Matser. Aceștia e posibil să fie interesați de-o Românie murdară, condusă de-o clasă politică hrăpărească, cinică și iresponsabilă. Dar nu țin minte ca românii să și fi dat votul pentru a fi integrați în acest gen de „străinătate”. Dacă nu mă înșel, vrem în NATO și în Uniunea Europeană, și nu să asităm la partide de vânatoare cu mafio-politicieni și la vânzarea de copii contra avantaje economice pentru câțiva „aleși ai neamului”.

MAREA problemă pe care-o are Uniunea Europeană cu noi nu provine din dezastrul economic al țării. De altfel, raportul Nicholson nici n-a pedalat pe această idee. Grav e că la capitoarele care chiar pot fi rezolvate (corupție, nepotism, libertăți individuale, independența justiției) nu s-a făcut nimic. De ce nu s-a făcut, e tocmai povestea tragică a unei țări în care o mână de bandiți versați au o uluitoare abilitate de-a întoarce realitatea pe fața convenabilă lor. E-o țară în care omul care-a „ciomăgit” cei mai mulți români (Ion Iliescu și minerii, jandarmii, trupeții speciali și securiștii săi) are neobrazarea să-și califice pașnicii, prea pașnicii adversari politici drept „ciomăgarii”. ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef
TUDOREL URIAN - secretar general de redacție
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.

Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 8, 16, 17, 18, 19, 26, 27, 30), ECATERINA IONESCU (pag. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 22, 23), NINA PRUTEANU (pag. 20, 21, 24, 25, 28, 29, 31, 32).

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.

Tema numărului: *Despre Aglaia (Norei Iuga)*

Tehnoredactare computerizată: IONELA STANCIU, OANA MATEI, VLAD TRACIUC.

Introducere texte: GEORGETA GHEORGHIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației,

SV13759804450. Cont în valută: B.R.D.-GSG, sucursala Aviației, SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR).

Corneliu Ionescu (director administrativ), Mirona Laudă (economist principal), Gheorghe Vlăduț (difuzare, tel. 212.79.81).

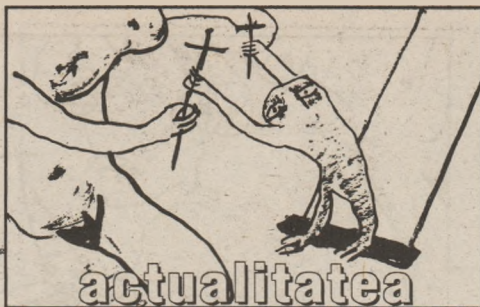
Secretariat: Sofia Vladan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuše Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

Istoria unui german

AȘA-NUMITELE "Casandre", preveștorii recunoscuți de nenorociri, nu sînt înzestrați, probabil, cu vreo facultate supranaturală și nu sînt nici ființe tenebroase, care să vada peste tot răul. Adevăratele "Casandre" nu au în plus față de semenii lor decît o inteligență ieșită din comun și un bun-simț pe măsură. La o asemenea "Casandra", pe numele său Sebastian Haffner, ne vom opri acum.

În general, își scriu memoriile personalitățile socialmente recunoscute care, atunci cînd nu sînt scriitori, sînt oameni politici, artiști celebri, muzicieni ori măcar generali participanți la bătălii decisive. În secolul XX, cele mai citite memorii au aparținut unor Churchill ori De Gaulle, urmate, pe treapta a doua de interes, de artiști aflați la un moment dat sub lumina reflectoarelor, fie că ei se numeau Edith Piaf, Ingrid Bergman ori Yehudi Menuhin.

REGULA de fier și scrisă a celebrității inițiale urmată de memoriile ulterioare pare a fi acționat mereu fără greș. Inutil să precizăm că interesul publicului rămîne direct proporțional cu celebritatea socială a autorului, după cum pare la fel de inutilă precizarea că doar rareori marele om de stat ori marele artist a scris și niște memorii de oarecare valoare.

În aceste condiții, își poate permite să-și scrie memoriile un personaj complet anodin, fără strălucire, care n-a ocupat niciodată vreo o funcție socială? Asemenea memorii există totuși și ele pot fi mult mai interesante decît cele aparținînd "personalităților". Trebuie să îndeplinească însă una din următoarele două condiții: să fie scrise cu talent literar sau să depună măturie asupra unor evenimente excepționale. În secolul al XIX-lea, *Amintirile din copilărie* ale lui Creangă au creat, în literatura noastră, prototipul memoriilor unui om insignifiant social, dar înzestrat cu geniu literar. Iar memoriile unui umil funcționar care ar fi asistat la convorbirile dintre

Roosevelt, Stalin și Churchill, la ultimele zile ale lui Hitler sau la ultimele zile ale cuplului Ceaușescu ar prezenta încă din plecare un interes primordial.

Din această a doua categorie de scrieri face parte și o carte extraordinară apărută postum, iscălită Sebastian Haffner, persoană de care pînă acum cîțiva ani aproape nimeni nu auzise. Volumul *Geschichte eines Deutschen (Istoria unui german)*, Stuttgart, 2000, tradus deja în numeroase limbi, a fost suspectat de contrafacere, într-atît conținutul său părea neverosimil. *Istoria unui german* nu este altceva decît jurnalul autentic al unui intelectual, inteligent și anonim, care a notat cu grijă ceea ce s-a întîmplat în Germania după primul război mondial și cum a ajuns Hitler la putere. În numai cîțiva ani, Sebastian Haffner a devenit o personalitate cunoscută și este astăzi unul dintre cei mai citiți autori germani.

Tînar magistrat la începutul anilor '30, provenind dintr-o dinastie de magistrați prusaci, Sebastian Haffner își povestește cu detașare și chiar cu oarecare ironie copilăria, adolescența și tineretea de german tipic, avînd ca fundal Berlinul anilor '20 - '30; povestindu-le, autorul surprinde implicit primul război mondial, înfrîngerea Germaniei, imensa dezorientare națională, criza economică de proporții, venirea nazistilor la putere. Manuscrisul se întrerupe brusc cu relatarea din luna decembrie 1933, odată cu consolidarea dominației hitleriste în Germania și cu hotărîrea autorului de a se expatria. Jurnalul lui Haffner a dormit într-un sertar pînă la moartea autorului său, în 1999; avea să fie descoperit și publicat ulterior, un an mai tîrziu, cu un succes enorm, făcînd cu titlu postum din Haffner un autor celebru.

PRIN CE a devenit *Istoria unui german* carte de referință? Prin aparenta insignifianță a autorului ei. Să ne imaginăm o clipă că am putea citi relatarea pedestră, zi cu zi, a evenimentelor din Parisul anilor 1789-1795 - totul povestit de un burghez oarecare, contemporan fără voie cu toate tulburările și asasinările politice și care, mefient, ne înfățișează

Istoria privită de la galerie, din modestul său punct de vedere. Documentul s-ar dovedi inestimabil, tot mai prețios pe măsura trecerii anilor.

"Nu am intervenit în cursul evenimentelor, n-am fost nici măcar un martor ocular bine informat și nimeni nu e mai sceptic decît mine cu privire la importanța propriei mele persoane", ne avertizează Haffner. Această aparentă modestie expusă ca program nu ascunde însă cealaltă față a medaliei: "Cred totuși, adaugă Haffner, că istoria întîmpltătoare și privată a persoanei mele întîmpltătoare și private povestește o parte importantă și necunoscută a istoriei germane și a istoriei europene". Într-adevăr! În filigranul unei vieți ca oricare alta, autorul descifrează modul în care o suită de întîmplări nenorocite s-au angrenat, aparent întîmpltător, unele în altele, pentru a duce la tragedia celui de al doilea război mondial.

SEBASTIAN HAFFNER este insignifiant - sau mai degrabă tipic - în ceea ce privește existența socială: elev de familie bună, student care se distrează, tînar jurist, jurnalist începător și anti-nazist în chip instinctiv; dar el nu e deloc insignifiant în ceea ce privește talentul. Ca simplu maror ocular, aruncă asupra Germaniei din jurul său, transformată în punct incandescent al istoriei, cea mai penetrantă și mai necruțătoare privire, anticipînd tragedia ce avea să urmeze. La 1930, imensa majoritate a concetățenilor săi plutea încă în ceața ignoranței, a iluziilor, a speranței; Sebastian Haffner a intuit însă perfect tot ceea ce urma să se întîmple.

La apariția postumă, în anul 2000, a acestei cărți, *Istoria unui german* a surprins în asemenea măsură, încît luciditatea autorului a părut neverosimilă, iar *Istoria...* sa bînuită de fals: pentru ca cineva să prevadă în 1930 cum urma să evolueze situația Germaniei, a Europei și a lumii în deceniul următor, ar fi trebuit să fie, nu-i așa?, înzestrat cu virtuți supraumane. Nu cumva manuscrisul fusese refăcut, rearanjat după război, în așa fel încît previziunile să pară și mai spectaculoase? A fost nevoie de un studiu atent

al hîrtiei și al cernelii pentru ca îndoiala să se risipească: manuscrisul era perfect autentic, fusese redactat cu adevărat în anii '30, iar textul nu prezenta nici cea mai vagă îndreptare sau corectură. Profeția autorului său se dovedea ingenuă și exactă.

Sebastian Haffner nu a fost un cititor în stele, ci doar un om care, în afara talentului literar, a fost mai atent decît alții la ceea ce se petrecea în jur. Dacă ar fi să tragem învățăminte din povestea vieții unui om care a văzut tragedia venind și n-a putut face nimic pentru a o preîntîmpina, atunci învățămintele ar fi în orice caz două.

Mai întîi, o constatare neașteptată: nici un rău nu este inevitabil, strigă Haffner prin toate paginile cărții. Oricît ar părea de ciudat, venirea lui Hitler la conducerea Germaniei putea fi împiedicată de *n* ori din 1920 și pînă în 1933, dar din păcate n-a fost! Autorul enumeră, una cite una, demisiile rușinoase ale celor care i-au deschis dictatorului - din comoditate, din calcul meschin - drumul spre putere. Dacă *putsch*-ul de la München ar fi fost zdrobit pînă la capăt, dacă dreapta liberală germană n-ar fi fost divizată în mod stupid de ambiții personale, dacă poliția din Prusia (60.000 de oameni înarmați pînă-n dinți) și-ar fi îndeplinit misiunea, arestînd cele cîteva mii de derbedei înainte ca aceștia să devină periculoși, dacă guvernele regionale din Germania n-ar fi capitulat, de la o zi la alta, în fața nazistilor... dacă... dacă... Prea mulți *dacă!* Era suficientă o singură opoziție decisă în doar una dintre aceste circumstanțe și național-socialiștii ar fi pierdut partida. Haffner ne arată în ce măsură o suită de lașități, de ocazii ratate și de conformisme poate duce la dezastru.

IN AL DOILEA RÎND, autorul ne demonstrează că hitlerismul a reprezentat nu doar un produs tipic german, ci (culmea ironiei!) un produs al calităților recunoscute, proprii poporului german - simțul ierarhiei, dorința de perfecțiune pînă în cele mai triviale împrejurări.

"...această ambiție ciudată, tipic germană, o ambiție de excelență abstractă, ambiția de a îndeplini cît mai bine posibil o

sarcină impusă, oricît de absurdă, de fără sens sau de umiltoare ar fi ea! Cultul absolut al excelenței este un defect al germanilor, pe care ei îl consideră însă o calitate. Oricum, el reprezintă un defect adînc încrustat în caracterul german și împotriva lui nu se poate face nimic. Sintem cei mai răi sabotori din lume! Ceea ce executăm, vrem să executăm la perfecție: contra acestei ambiții, nici vocea conștiinței, nici respectul de sine nu se mai fac auzite. Ceea ce facem, vrem să facem bine, fie că e vorba de o muncă onestă și inteligentă, fie că e vorba de o aventură sau de o crimă."

Aceste cuvinte ale Germanului inteligent și cultivat din finalul cărții deschid o perspectivă paradoxală și terifiantă: chiar și calitățile unui grup uman pot juca împotriva lui. Cînd Haffner scria rîndurile de mai sus, lagărele de concentrare, lagărele de exterminare, precum și crimele pe scară largă din timpul războiului se plasa sau încă în viitor, erau incerte; dar într-un viitor pe care autorul îl vedea apropiindu-se cu pași mari.

LECTURA *Istoriei unui german* lasă un gust amar și o dezolare persistentă: prin jocul întîmplării, oricare țară își poate alege varianta funestă de existență, cufundîndu-se în marasm (cu delicii ori cu resemnare - depinde de ce categorie a populației avem în vedere) și atunci nici o inteligență individuală, oricît de strălucită, nu mai poate face nimic.

După toate probabilitățile, inteligența politică a lumii n-a făcut progrese semnificative din 1933 și pînă astăzi, dimpotrivă; ceea ce s-a întîmplat atunci în Germania se poate întîmpla în oricare altă țară, după aceeași mecanică insesizabilă și subtilă a Răului. În asemenea împrejurări, avertismentele conștiințelor lucide cad totdeauna în gol și prezintă pînă la urmă doar simplu interes istoric, precum cartea lui Sebastian Haffner. Piese din Muzeul Inteligenței n-au făcut niciodată mare lucru contra tăvălugului natural reprezentat de prostia populației majoritare, în care dracii intră periodic, precum în porcii din Biblie.

Mihai Zamfir

Precizare:

În numărul trecut al revistei noastre (7/2004) fotografia de la pagina 11 a fost realizată de Aura Christi.

DUPĂ trei excelente volume de poezie, *Ieudul fără ieșire* (1994), *Porcec* (1996) și *Pantelimon 113 bis* (1999), toate apărute la Cartea Românească, cărți care l-au plasat rapid în top-ul celor mai buni (și iubiți) poeți de azi, cele două antologii *Podul* (Cartea Românească, 2000) și *Rugăciunea de antracit* (Dacia, 2002) au venit să prelungească așteptarea unor poeme noi. Ce/cum va mai scrie Ioan Es. Pop?

Noua carte de versuri aduce schimbarea pe care poetul însuși o anunța timid în câteva interviuri. Mai degrabă în spirit decât în literă. Volumul nu mai este atât de unitar precum celelalte și încă de la titlu se simte o oarecare lejeritate, chiar frivolitate textuală strecurată, după cum vom vedea, nu grațuit, ci ca efect al unei stări prelungite dureros. Ioan Es. Pop își ia chiar o precauție și deschide volumul cu un *argument împotriva* în care formulează un posibil crez al fragmentului și compozitului. Prin urmare, pe lângă câteva splendide bucăți în proză kafkiano-borgesiene, cartea adună și texte mai vechi recuperate din periodicul *Nouăzeci*. O întreagă fenomenologie - dacă nu cumva sună prea pretențios - a scrisului se poate citi printre aceste rânduri ca un manifest întârziat: „Scrisul e doar fractură, iar neputința de a mă trăi întreg - aproape o compensație. Am ajuns la această soluție, justă și pentru mine, și pentru raporturile mele cu alții, lucrând pe ascuns asupra unei speranțe pe care o visam mântuitoare: că scriu ca să-l conving pe Dumnezeu, că-mi amân sau atenuez astfel moartea. M-am înșelat. A scrie nu oferă mântuire. În schimb, am trăit mica revelație că trebuie să scriu pentru că n-am alte îndemânări; că există o măruntă comunitate de excluși care supraviețuiește prin acest fel de iluzie.”

ÎNCĂ de la primul poem, tonul este atins de o oarecare resemnare. Nimic nu pare schimbat prea mult, dar poetul a obosit puțin, e mai confesiv și mai concesiv, revolta s-a mai așezat, iar blazarea pare acum asumată. De aici și dedublarea. Mai exact, recunoașterea cu cinism a necesității dedublării. Ipostazele nocturn-diurn, intim-social se diferențiază printr-un ipocrit joc de măști: „în timp ce pop își vâra degetele-n gât / și își varsă mâțele-n veceu / celălalt pop stă în fața oglinzii și-și surâde, / satisfăcut de sacoul cel nou și de felul cum s-a barbierit [...] / să le trecem, dar,

lecturi la zi

de Marius Chivu

Tablou cu poet suprimat

amândurora cu vederea / micile slăbiciuni, / pentru că pop merge spre autodistrugere, pe când / celălalt pop, deși se vinde, / e mai pop pentru lume decât pop”. (p. 11)

TRAGISMUL e acum defensiv și multe din vechile obsesii, încă prezente, apar formulate în paradoxuri. Or, paradoxul, se știe, relativizează. Teoroarea inadapării, spaimele patologice, răul visceral, mutilările sufletești, agonia fără speranță, dezgustul violent și, în general, toate energiile negative care odată făcuseră subiectul zbaterii poeziei par retrase deliberat într-un plan secund, de nu chiar cronicizate, iar eforturile (simulate?) pentru a recupera eternul deficit existențial sunt neconvingătoare. Niciodată încheiata călătorie spre Nănești este abandonată și poemul cu care se deschide ciclul *petrecere de pietoni* reiterează în cheia relativității motivul căutării. Diferența nu constă în înțelepciune decât în măsura în care conștientizează ciclicitatea demersului și inevitabilul eșec: tramvaiul „venea cu atâta putere / încât rămăse-ncremenit pe loc. / n-o să uit niciodată așteptarea aceea / și nici spaima că se va opri de-și va da drumul. // promise brusc, cu năile sforăitoare, / cu farurile ațintite-asupra-mi, / venea ca un tăvălug pe toată strada, / dar rămăse tot acolo, nemîșcat, / deși prinsese o viteză de neînchipuit. // cum însă era singurul tramvai spre moarte / nu puteam să-l ratez.” (p. 27) Toate certitudinile căutate devin ambigue paradoxuri, încifrate iluzii, precum două oglinzi așezate față în față în care gesturile pot fi definite și prin ipostaza lor complet opusă. Absența se resimte la fel de intens, numai că poetul a aflat între timp că punctul de împlinire nu e stabil, că, atâta timp cât el însuși își este propriul călău, „până la execuție mai ai tot atâta timp / cât de la execuție încoace”. De aceea, uneori, resemnarea se lasă dominată de sentimentul rușinii.

Sufletul, de la sine, „merge acolo unde este durere”. Deturarea înțelesului, subminarea prin paradox, înseamnă exact fuga, ascunderea, abandonul. Oricum „de la un înalt grad de lehamite încolo, / ca de la un înalt grad de civilizație, / destinul nu mai prezintă interes”, spune poetul în, probabil, cel mai atipic poem al său: *strada londra nu mai dă-n strada paris...*

SURPRINSĂ în formulări relativiza(n)te, și statutul morții rămâne definitiv incert, deși putem reține o oarecare gradă de percepție. Moartea apare, inițial, ca o convenție socială, o ireală deprindere indusă în care nu este cuprinsă „nici o metafizică”. Fără a pierde din tragism și din puterea de iradiere nocivă, sensul morții se amână, așadar, indecis. Într-un fel, poezia lui Ioan Es. Pop câștigă aici un fatal surplus de luciditate. De unde și atenuarea (cu câteva excepții) a durității insolitelor reprezentări cu care ne obișnuise. Dar moartea, ca iluzie a sensului final, își arată perversul chip sub forma (doar a) unei aparent nevinovate și prietenoase suave bucle a timpului: „a fost destul, prea

destul, / alergarea putea să înceteze de mult. / dar pentru că trebuia să consumi o anume energie, / numai pentru că trebuia s-o consumi, / te-am lăsat să zbungui, / să crezi că ar putea să conteze vreodată / dacă pierzi sau câștigi [...] sfârșitul n-are / nevoie de eroi, ci de netoți ca tine, / care nici nu trebuie să înțeleagă, / nici să se facă înțeleși.” (p. 72 și urm.)

Crezul cu Ianuș este, dacă nu cumva mă înșel, primul text în care Ioan Es. Pop vorbește deschis despre poezie încercând să-i aproximeze mecanismul și s-o identifice în materialitatea scopului intrinsec. Poezia n-a fost altfel în trecut, dar abia acum poetul se recunoaște neputincios. Scrisului nu trebuie să i se ceară mai mult: „cine povestește e deja pregătit / să nu fie crezut”. Prin forța iluziei că poate indica, existențial, o cale, poezia și-a suprimat - simbolic - producătorul. Până la urmă, nu poezia, ci poetul e un instrument. Abia

privit din această perspectivă, textul în proză *Corectorul* capătă o semnificație. Textul e mai presus de cel care, scriindu-l/corectându-l, are impresia că-l și stăpânește și că se va putea folosi de el în scop curativ. Căci poezia „când produce maximim de sens, pur și simplu își suprimă autorul. [...] Poezia e crimă amănată și mântuire prin disconfort. A vedea poezia ca salvare e ca și cum ți-ai pune de strajă îngeri cu grenade-n gură [...] Azi ești livid? Măine te vei simți cu ea alături altfel, dar mai rău. Ea e singurul lucru nemuritor care-ți aparține: e răul în sine. Se uită cu ochii tăi și nu vede. Tremură cu mâinile tale și nu le simte. Stim despre ea că e o știință a îndepărtării...” (p. 48) Revelațiile, atâtea câte mai au loc, se dovedesc proiecții ale trecutului, țin chiar de pre-existență. Ziua de mâine va fi ziua de ieri, cum spune un personaj din similibroza *Umflătura din perete*.

ACEASTĂ carte este un emoționant tablou cu un poet suprimat. Căutarea s-a consumat „într-o nemișcare de necrezut”, iar esența tare a propriei poezii nu l-a mântuit pe poet, doar l-a obișnuit cu provizoriul căruia îi spunem, convențional, supraviețuire. Rutina supraviețuirii damnote, dacă vreți. Mai puțin dens, abia cum marcând punctul unei posibile reale reconfigurări, poate că nu acesta e cel mai bun volum de poezie al lui Ioan Es. Pop. Este însă cu siguranță cel mai uman. Iar acesta este și mesajul lui. ■

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

Str. Republicii 32, et. 2
Sector 2, cod 60044, BUCUREȘTI
E-mail: office@prior.ro
Tel.: +4021 218.89.00 +4021 218.89.26
Fax: +4021 212.35.61
www.prior.ro : Librărie virtuală: www.abookshop.ro

ENCYCLOPEDIA OF SCIENCE AND RELIGION

Editor in chief: J. Wentzel Vrede van Huyssteen, 2nd ed.

2 volumes set

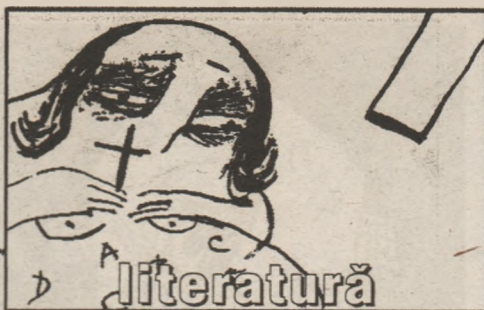
Macmillan Reference, 2003

Harcover, 900 pp.

ISBN: 0-02-865704-7

Encyclopedia of Science and Religion analizează toate aspectele dialogului dintre știință și religie, dialog necesar astăzi mai mult decât în orice altă perioadă istorică. Lucrarea, cea mai cuprinzătoare apărută până în prezent, face o adâncă incursiune atât în sfera științelor umaniste, dar și în domeniul tehnologiei și al științelor.

Cele peste 400 de articole elaborate de cercetători renumiți clarifică multe dintre controversile acestui dialog Știință-Religie.

lecturi la zi

de Tudorel Urian

Foiletoniști de partid și de stat

Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor de pe lângă Consiliul de Miniștri poate oferi sugestii pentru unele răspunsuri.

AȘA CUM precizează autorul în *Studiul introductiv*, Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor de pe lângă Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române a fost înființată prin Decretul nr. 214 din mai 1948, cu scopul principal de a autoriza apariția oricăror tipărituri (ziare, reviste, programe, afișe, cărți). Practic orice text care urma să fie publicat trebuia să beneficieze de avizul acestei instituții. Nici o revistă literară sau carte, de orice fel, nu putea primi „bun de tipar” fără un acord explicit în acest sens primit din partea Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor. Funcționarii acestei instituții întocmeau note scrise pentru fiecare revistă sau carte ce urma să apară, în care se atrăgea atenția asupra a cinci posibile categorii de „infrațiuni” ale autorilor și editorilor: „1. Denigrarea realității noastre economico-sociale; 2. Manifestări de naționalism; 3. Tendințe obiectiviste; 4. Încercări de propagare a misticismului; 5. Diverse greșeli politice.” (vezi p. IX) În funcție de acești parametri cenzorii puteau să dea verdictul „bun de tipar”, să solicite rescrierea unor fragmente sau să interzică apariția unor articole, poeme, eseuri, povestiri și chiar cărți întregi. Obiecțiile pe care cenzorii le aduc operelor literare suferă transformări în funcție de evoluțiile din viața politică. La începutul perioadei realitatea literară românească nu diferă cu nimic de proletcultismul pur și dur cultivat în anii '50. Scriitorii par a se fi acomodat perfect cu acest mod de a se face literatură, în versuri și proză sînt celebrate momentul 23 august 1944, succesele obținute în cooperativizarea agriculturii, entuziasmul muncitorilor pentru reorganizarea fabricilor după naționalizarea, lupta împotriva dușmanilor de clasă. Greșelile scriitorilor tîn mai

Marin Radu Mocanu

**LITERATURA ROMÂNĂ
ȘI
CENZURA COMUNISTĂ
(1960-1971)**

ALBATROS

Marin Radu Mocanu, *Literatura română și cenzura comunistă (1960-1971)*, Ed. Albatros, București, 2003, 330 pag.

degrabă de stil, de nuanțe (un volum de Pop Simion este respins pentru că „vine în contradicție cu regulile muncii ilegale (sic!)”; un muncitor comunist își folosește nepotul șofer pentru a împărți niște manifeste fără ca acesta să știe ce transportă; nepotul știa că transporta afișe de bal; or, observă vigilantul cenzor, „este greșită de asemenea asocierea care se face atît în titlu cît și în conținut între manifeste și afișele de bal” - p. 5). Cum este literatura, așa este și cenzura. Nu se pune problema unor fronde politice sau măcar artistice, iar cenzorii suflă și în iaurt, mai degrabă pentru a-și justifica existența și a întreține teama scriitorilor decît de teama unor pericole pentru stabilitatea regimului care ar putea veni dinspre literatură. De aici poate și caracterul perfect imbecil al multor notații din această perioadă. Este greu de spus dacă notele cenzorilor de la începutul anilor '60 exprimă subtilitate, umor involuntar sau prostie pur și simplu. Eventual cîte puțin din toate: Din numărul 12/1960 al revistei „Secolul XX” s-a scos următoarea frază dintr-un text al scriitorului american Walter Lowenfels care tocmai trecuse prin România: „Am vizitat uzina de tractoare Brașov... Am văzut zeci

de tractoare *Universal-27*, semănînd foarte mult cu tractoarele *International Harvester*, fabricate în Statele Unite” (p. 123). E drept, nu stăteam prea bine cu licențele în anii de entuziasm frenetic ai „puterii populare”. Din același număr a fost eliminată și constatarea „de bun simț” a Simonei Drăghici: „În ceea ce privește literatura birmaneză, tăcerea cu care ea a fost învaluită pînă acum trebuie să pună pe gînduri editurile noastre” (p. 123). Din presa culturală a începutului de deceniu șapte sînt eliminate toate referirile la opera scriitorilor români emigrați în Occident, dar și la scriitorii români din Basarabia.

SITUATIA se schimbă de o manieră spectaculoasă începînd cu anul 1963. Cenzorul romanului *Întoarcerea din război* de Radu Teodoru face un *clin d'oeil* spre superiorii săi cînd relatează un episod din carte în care consilierul Avram Goldenberg de la Ministerul Justiției vine în localitatea Prislop pentru a interveni în favoarea chiaburilor și a negustorilor implicați într-o acțiune de sabotaj economic. Tot Goldenberg dă jandarmeriei locale ordinul de a-i sprijini pe legionari (!!!). În final este însă deconspirat de adevărații comuniști, iar romanul primește „bun de tipar” (vezi p. 41). O piatră de hotar în relaxarea cenzurii comuniste este avizul dat *Cursului de Istoria Literaturii Române - partea I* de Ovid S. Crohmălniceanu în care nume prohibite cu puțin timp în urmă (Eugen Lovinescu, Nae Ionescu, Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Nichifor Crainic, Ion Petrovici) nu mai constituie un obstacol în apariția cărții. Mai mult decît atît, unele dintre observațiile cenzorului sînt corecte din perspectivă metodică: „faptul că se ocupă în capitole separate de scriitori ca Damian Stănoiu sau Felix Aderca, dar nu pomeneste decît în treacăt de prozatori ca Ion Agârbiceanu, Gala Galaction, Pavel Dan” (p. 156). Uneori vigilenții cenzori observă și

ceea ce nu spune în mod explicit autorul unei cărți. La rîndul său cenzorul sugerează unde bate autorul fără a fi însă nici el mai clar, ca în această *Notă* pe marginea *Dicționarului de literatură română contemporană* al lui Marian Popa: „La Nicolae Breban se menționează întîi că este fiu de preot, după care se enumeră profesiile în care se califică și pe care le exercită prin 1956 - strungar în fier, șofer - ca în încheiere să se spună că «din 1969 este redactor șef adjunct al revistei *România literară*». La al X-lea Congres al PCR este ales membru supleant în CC. Nagy Istvan, «absolvent a cinci clase elementare și a unei școli de ucenici tîmplari», internat în timpul dictaturii antonesciene în lagărul de la Caracal, din 1955 este membru corespondent al Academiei” (p. 291). După ce trece în revistă toate „problemele” cărții despre care scrie, cenzorul se mulțumește să spună că aceasta se află în faza de „bun de tipar”. În felul acesta el transferă responsabilitatea unui verdict decisiv spre eșaloanele superioare.

AICI O istorie literară mai veche sau mai recentă nu pomeneste nume precum Moraru Fl., Ciuchi E., Andreescu E., Pop Cecilia, Orbenco Romeo, Brătescu C., Dămă Al., Miroiu I., Velea I., Gutter C., Bămă Al., Takacs M., Anghel P., Iordan Alina, Rothenari K., Neamțu D., Molho Fl., Grumberg R., Docsănescu E., Cajal H., Littman I., Molho Fl., Ailoei O. Și totuși ei au fost cei mai performanți foiletoniști ai deceniului șapte. Au citit tot ce s-a scris între 1960 și 1971 și au scris despre toate cărțile și revistele epocii. Au fost cei mai eficienți critici de direcție, indicațiile lor fiind urmate cu sfințenie, chiar dacă nu se bazau pe prestigiul lor intelectual. Singurii lor cititori au fost pînă nu demult doar înalții funcționari din nomenclatura comunistă. Odată cu apariția cărții lui Marin Radu Mocanu însemnările lor se află la îndemîna tuturor. Ele reprezintă fața nevăzută a literaturii române din perioada comunistă. O probă esențială în, deocamdată, virtualul proces al comunismului. ■

IN POVEȘTILE despre cenzura comunistă care puteau fi auzite în mediile scriitoricești pe la sfîrșitul anilor '80, instituția care se ocupa cu această îndeletnicire, destul de bizară din perspectiva zilei de azi, era personificată printr-un personaj aproape simpatice numit Dulea. O vreme am crezut că acest Dulea este un personaj fictiv, un fel de Bulă care iese mereu păcălit din disputele cu scriitorii tineri, dar isteți, aflați la vremea respectivă în plină afirmare. Ulterior am aflat că omul era cît se poate de real, iar treaba sa era să fie ochiul vigilant al partidului în domeniul editorial. Nu mai constituie astăzi un secret pentru nimeni faptul că în perioada comunistă funcționa un foarte performant sistem de monitorizare și „corectare” a operelor literare și că mai toate cărțile apărute între 1948 și 1989 (inclusiv reeditările clasice și traducerile) au suferit modificări mai mult sau mai puțin semnificative. Mult mai puțin se știe însă despre cum funcționa în mod concret aparatul cenzurii comuniste. Cum era el organizat? Există o regulă a intervențiilor în texte în funcție de categoriile de abateri de la „corectitudinea editorială” sau se acționa spontan, în funcție de primele impresii de lectură și de (in)dispoziția cenzorului? Erau citite toate cărțile sau erau urmăriți doar anumiți autori cu antecedente tulburi în relația cu regimul comunist? Verdictul asupra șanselor unei cărți de a fi publicată era dat de o singură persoană sau de o comisie?

LITERATURA română și cenzura comunistă (1960-1971) de Marin Radu Mocanu este o carte esențială pentru înțelegerea specificității vieții literare românești în perioada comunismului. Anii '60 au fost anii de maximă liberalizare ai regimului comunist, fenomen cu ample consecințe, inclusiv la nivelul literaturii. A fost trecerea de la dogmatismul autoritar al literaturii anilor '50 la relaxarea ideologică și estetică din deceniul imediat următor o acțiune premeditată, venită din interiorul partidului, sau o diminuare a vigilenței (profesionalismului?) aparatului cenzurii, de care a profitat lumea scriitoricească? Au reușit scriitorii noștri să forțeze ușa cenzurii sau aceasta s-a deschis larg oferindu-le șansa să se bucure de aerul proaspăt al modernismului? Citirea în succesiune cronologică a notelor și rapoartelor întocmite între anii 1960 și 1971 de funcționarii

lecturi la zi

de Iulia Popovici

Generația post-optzecistă

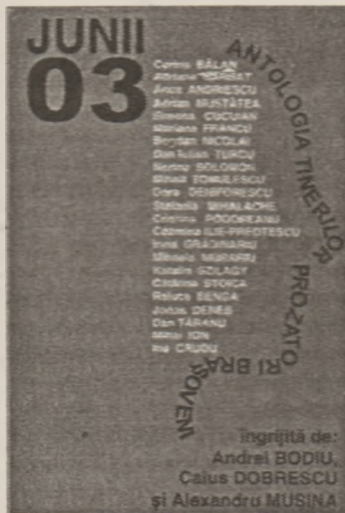
FACULTATEA brașoveană de Litere e o excepție pe harta universitară a filologiei, nu numai prin faptul că e spațiu de împlinire a vocației teoretice (și implicit academice) a unui întreg eșalon al literaturii românești optzeciste (Gheorghe Crăciun și Alexandru Mușina printre ei) și nouăzeciste, ci și datorită constantei preocupări a acestora pentru formarea tinerilor scriitori și critici. Era cât se poate de natural, astfel, ca, după câteva promoții de masteranzi în *Literatură și comunicare*, experiența scriitoricească a acestora să se materializeze într-o carte-propunere.

Volumul – *Junii '03* – a ieșit la lumină la sfârșitul anului trecut, prin convertirea editorialei a două numere din revista *Interval*, scoasă tot la Brașov de Bodiu și colegii lui, tot ei ocupându-se și de selecția autorilor și a textelor. E o carte cu 23 de prozatori debutanți (sau aproape), cu vârste între 22 și 32 de ani (majoritatea au în jur de 25), absolvenți sau studenți ai Literelor și/ sau ai masteratului pomenit mai devreme, dar și un cursant al Facultății de TCM (Tehnologia Construcțiilor de Mașini). Au fost aleși, spune în prefață Andrei Bodiu, nu neapărat pentru ce sînt, ci pentru ceea ce *ar putea* să devină, dintr-o (oare justificată?) în șansa pe care ieșirea în spațiul public al literaturii le-ar, eventual, aduce-o.

Amprenta ideologiei (în sensul cel mai bun, neutru, constructiv al cuvîntului) optzeciste se simte puternic în inițiativa acestei antologii. Strate-

gia publicării colective a fost de la-nceput singura în care s-a putut refugia multă vreme generația lui Cărtărescu și Nedelciu, iar ea avea în spate o lungă experiență cenaclistă a lui „împreună”. Experiența a unui spirit literar comun împărtășită mai apoi (în plin nouăzecism) de autori *Tabloului de familie*, ai lui *Cinci* sau de brașovenii *Pauzei de respirație* (printre care Andrei Bodiu și Caius Dobrescu, doi din coordonatorii *Junilor...*). S-ar putea chiar spune că spiritul cenaclist însuși se continuă la Brașov (la București a murit odată cu întâlnirile lui Mircea Cărtărescu) prin acel masterat de *Literatură și comunicare*.

NTR-UN fel ciudat însă, antologia aceasta a junilor nu mai e una a unui grup și nici tocmai un desant (cum sugerează Bodiu) nu e. Într-o fază a literaturii românești în care salvarea e exclusiv individuală (fie și numai din pricina faptului că editurile preferă să susțină și impună personalități distincte, nume și nu idei), ideea de program generaționist pare din ce în ce mai greu de susținut altfel decît pe

Junii '03. Antologia tinerilor prozatori brașoveni, îngrijită de Andrei Bodiu, Caius Dobrescu și Alexandru Mușina, Cuvînt înainte de Andrei Bodiu, Brașov, Interval, 2003

cont propriu. Într-un fel, generația, la început de secol XXI, pare să devină în primul rînd o perspectivă critică, exterioară, și mult mai puțin o asumare interioară.

E adevărat, *Junii '03* e în mod evident străbătută de un

flux de preocupări comune, de teme și abordări înrudite. Însă ceea ce-i unește pe tinerii prozatori brașoveni este mai degrabă inevitabilul unui parcurs existențial comun și nu o coerență a intențiilor estetice. Cei mai mulți scriu din nevoia exorcizării unor demoni personali imediați, cu un ochi întotdeauna deschis către realitatea brută de lîngă ei, iar ceea ce practică este o literatură a urgenței, a dramei existențiale curente.

LA MODUL brutal, prozele publicate de *Interval* se supun la două direcții radicale (amîndouă regăsimile în literatura actuală a tinerilor scriitori și amîndouă ieșite de sub mantaua optzecismului) – pe de o parte realismul minimalist, a obsevarii cotidianului, pe de alta experimentul literar, exersarea mai mult sau mai puțin pe fața a unor tehnici textuale (cum e, de pildă, autoficțiunea). Extrem de interesant e, astfel, efectul în planul literaturii al unei realități așa-zicînd statistice: foarte mulți dintre absolvenții de filologie, de la Brașov ori de aiurea, ajung să

predea, româna sau o limbă străină, în școli generale și licee. Pentru majoritatea, nu e vorba de o vocație, ci de o imposibilă alegere, adeseori considerată o experiență intermediară, bîntuită de spectrul rătăririi. Viața tînarului profesor în lumea anchilozată a școlii românești e nu doar un pasionant subiect de sociologie, ci și o temă literară la fel de generoasă. Anca Andriescu, de pildă, și Katalin Szilágyi scriu despre absurdul și meschinăria vieții de cancelar, cu o oarecare doză de umor, dar cu și mai multă disperare, în vreme ce un alt subiect frecventat este mica istorie a pulsatoriei societăți românești (Irina Grădinariu-Măgdalinoiu, Cristina Podoreanu), urmat, pe linia experimentalismului, de explorările (cîteodată metatextuale) unui eu în derută (Cozmina Ilie-Preoteșcu, Dona Deniforescu). Dacă ar fi cu adevărat pasionant de trasat o arheologie pornind de la antologia brașoveană, ea n-ar fi una a generației 2003, ci a pulsațiilor scriiturii feminine (majoritară aici), a cărei voce în proză dă semne că va suferi o schimbare – către asumarea tot mai explicită a identității ei de gen, la fel cum se-nîmplă de ceva timp în poezie.

SÎNT ACEȘTI 23 de tineri prozatorii de mîine ai literaturii autohtone? În mod sigur nu toți, poate cîțiva, care și ei sînt în formare. *Junii '03* e clar un extraordinar de util barometru pentru starea de coagulare a viitorului scriitoricesc. Poate nu va fi singurul. ■

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

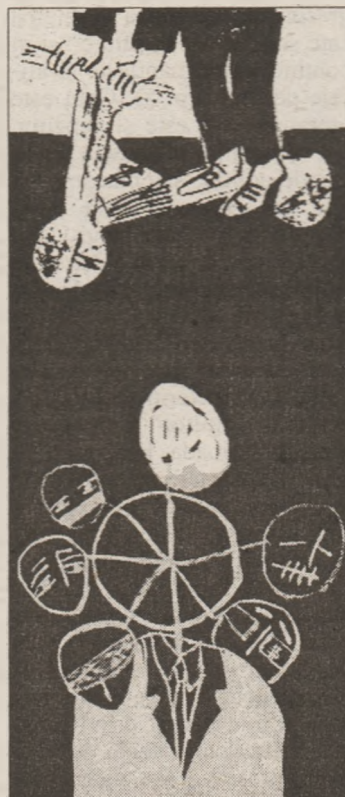
Cartea de pe noptieră

150 000 lei

WILLIAM GOLDING
Zeul scorpion

95 000 lei

TORGNY LINDGREN
Legende

Consiliul Uniunii Scriitorilor

În ziua de 27 februarie a.c. a avut loc ședința Consiliului Uniunii Scriitorilor în cadrul căreia Eugen Uricaru, președintele Uniunii Scriitorilor, a prezentat un raport asupra activității Uniunii de la ultimul Consiliu până în prezent. Au mai fost prezentate: raportul comisiei de cenzori privind activitatea financiar-contabilă pe anul 2003 a Uniunii Scriitorilor și a Editurii Cartea Românească; execuția bugetului de venituri și cheltuieli pe anul 2003; proiectul bugetului de venituri și cheltuieli pe anul 2004; raportul comisiei sociale; raportul comisiei de validare. Consiliul Uniunii Scriitorilor a hotărât ca în toamnă să aibă loc la București Conferința Națională a Uniunii Scriitorilor în care să fie aprobat noul Statut al Uniunii pe baza propunerilor de modificări discutate în filiale. Proportia reprezentării la Conferință va fi de 1 la 20. Consiliul a decis constituirea unui grup de lucru care va prezenta la viitoarea ședință de Consiliu o moțiune privitoare la situația publicațiilor editate de Uniunea Scriitorilor sau aparute cu sprijinul acesteia. În ședința de Consiliu s-a discutat despre obligația statutară de a achita cotizația de membru al U.S. S-a hotărât ca neplata cotizației să fie sancționată prin suspendarea drepturilor de membru al Uniunii. Au fost discutate și aprobate temele celor două colocvii care vor fi organizate în acest an de Uniunea Scriitorilor: „Literatura română sub comunism” (coordonaor: Alex. Ștefănescu) și „Scriitori români și scriitori evrei” (în cadrul Întîlnirii de la Neptun a scriitorilor români de pretutindeni, coordonaor: Eugen Uricaru).

Eseu

Înainte de a fi prea târziu

ARAREORI ne găsim răgazul să ne oprim din mersul nostru împleticit prin hirtzoapele existenței de fiecare zi pentru a ne trage puțin răsuflarea și a reflecta: pentru ce ne zbatem atîta, ne omorim cu firea pentru nimicuri, uneori chiar ne scoatem suflul, fără să fim măcar împinși în mod irezistibil de o forță constringătoare din afară? Alergăm, alergăm: mănâți de ambiții adesea disproporționate față de posibilități, de setea de înavuțire, bani, bani, tot mai mulți bani, pe care deabia nu ajungem de obicei să-i folosim în mod util și plăcut, adică atunci cînd ne este viața mai dragă și puterea încă nestirbită de boală sau senectute; stîmiți de ispita de a fi posesorii unei case (mai degrabă ai citorva) care să ia ochii lumii cu prilejul unor inegalabile sindrofii onorate de oaspeții cei mai suspuși și rîvniți; ațîțați de imboldul de a ne achiziționa fără încetare ultimele noutăți ale tehnicii de mare performanță, veșmintele cele mai elegante sau trăznite, automobilele ultimul răcnet și, ca o consecință, respectul, admi-

rația, laudele deșantate de ri-goare, întărite adesea de niscăiva stimulente oculte; împinși, nu o dată, ceea ce este cel mai rău, de patima patologică de a ne desființa semenii, fie ei adversari și rivali sau nu, și asta nu numai prin sforării, manipulații, malversațiuni, lovituri de forță și lovituri sub centură, ci și prin repeziciunea și plăcerea apăsării pe trăgaciul ucigaș.

AȘA CUM sublinia un filozof, în timp ce animalele se ucid pentru supraviețuire, oamenii o fac nu o dată din perversitate, ură nepotolită, cruzime a suflului, fanatism monstruos. Din nefericire, nu numai teroriștii de pretutindeni, acești demoni ai timpului nostru care nu cunosc altă cale decît aceea a violenței pentru a-și promova "ideile", a-și afirma "adevărurile" și a-și asigura reușita malefică ucid cu tot mai multă aplicație și inventivitate macabră. O fac pe scară tot mai largă adepții crimei organizate și neorganizate de pretutindeni. Pînă și copiii de școală ucid în lumea de astăzi: din curiozitate, din spirit de imitație, din plictiseală.

Și cînd nu ucidem prin mi-

nuirea armei de foc, prin explozie de șarje și mașini-capcană, prin înfometare, strangulare și otrăvire a mediului ambiant, asasinăm cu vorba, cu mica și marea birfă, cu fabulațiile veninoase, cu colportările, lăturile și noroiul aruncate în obrazul altora, de obicei cei mai vulnerabili, mai fragili, mai incapabili de a răspunde pe măsură sau uneori, măcar de a se apăra.

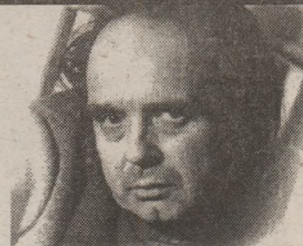
PÎNĂ CÎND? Și pentru ce?, te întrebi, din ce în ce mai dezolat, revoltat și nevolnic totodată. Urmărești la televizor scene apocaliptice, citești în ziare despre fel de fel de nenorociri inevitabile, imprevizibile, despre amenințările care planează dintotdeauna asupra condiției umane: boala, sărăcia, moartea. Afli despre un bun prieten din copilărie cum a murit pe un pat de spital, doborît înainte de vreme de un cancer nemilos: după o luptă încrîncenată și inegală, de zi cu zi, încărcată cu disperări și speranțe, caderi și coborîșuri, dar o luptă purtată sub semnul demnității, curajului, elevației morale.

VEZI sate și orașe sub ape dezlanțuite, poduri și clădiri dărîmate, oameni năpăstuiți rămași fără adăpost, dar incapabil să-și părăsească restul de lucrătoare, să-și caute adăpost în altă parte.

Situații-limită, situații între viață și moarte – atunci cînd marea secerătoare încă n-a ieșit învingătoare. Singure calitățile spirituale umane înobilează și viața și moartea. Dar, față-n față cu aceste realități, te izbește iarăși și iarăși, relativitatea și zădărnicia tuturor lucrurilor, așa cum se exprimă Eclezias-tul, laolaltă cu perisabilitatea stîlpilor materiali pe care este clădită existența noastră socială. Și tare ar fi bine, îți zici, dacă tot mai mulți semenii ar deveni conștienți de această disproporție înainte de a fi prea târziu, evitînd să adauge surse suplimentare de necaz, adesea futele și meschine, dar nu mai puțin nocive, la cele deja existente.

Gina Sebastian Alcalay

cerșetorul de cafea

de Emil Brumaru

Celesta Tenzi

Stimate domnule Lucian Raicu,

s-a transformat într-o teroare a bunului simț!

DE O BUCATĂ amară de vreme, tot foindu-mă printre oameni, mi-am neglijat personajele dragi. În ce tractir mai zace Svidrigailov? Cui i se mai confesează, scuipîndu-și, la modul cel mai propriu al cuvîntului, viața-n fața celorlalți, Ippolit? Dar Lebedev? Va amintiți de replica lui celebră, din compartimentul trenului în care se întilnesc, pentru prima dată, Rogojin cu Mișkin? "Și nici să nu-mi dai! Așa-mi trebuie; nimic să nu-mi dai! *Iar eu tot am să țopăi* (s.n.). Îmi las nevasta, copii, dar înaintea ta am să țopăi! Acordă-mi cîntecul asta, rogu-te... acordă-mi-o!" Lebedev care se roagă, de ce nu stimate domn, de ce nu?, "pentru odihna sufletului contesei Barry"! Lebedev care "minte de dragul artei"! Lebedev cu formidabilul lui umor negru din povestioara-n care cineva, "ajuns la o vîrstă înaintată, declară de bunăvoie și nesilit de nimeni că în timpul îndelungatei și mizerabilei lui vieți omorise și mîncase personal, în cel mai mare secret (s.n.) șaiszeci de călugări și cîțiva copilași laici, vreo șase în total, *nu mai mult* (s.n.), cu alte cuvinte un număr neînsemnat în comparație cu numărul de fețe bisericești devorate." L-a citit oare Lebedev pe Swift? Se pare că da! Ca să nu mai vorbesc de eterna Nastasia Filippovna Baraskova! Pe unde și cu ce se mai pudrează dînsa? Cui îi mai face "scene"? Pentru că n-a murit, *nu putea* să moară din cauza unui banal de cuțit! Ea veșnic îmi va isteriza, bătîndu-mă cu chiloții în cap (cum ardeleanca Nuța pe electricianul Vasilescu din Dolhasca!), mințile și trupul!

Azi, mort-răscopt, vă trimis cartea! Toată treaba asta

Ieri seară am văzut un film cu formația de muzică ușoară ABBA. Și, deodată, mi-am amintit de localitatea D. Pe atunci ABBA avea primul succes cu "Waterloo", melodie premiată de "Eurovision". Vazusem concursul în direct televizat. Numai că despre altceva e vorba. Tot cam atunci apăruseră două doctorițe proaspăt absolvente, clujene: Tenzi și Felicia. Tenzi, pe care o mai chema și Celesta (absolut autentic!), deci Celesta Tenzi, semăna cu blonda din formația ABBA! Blondă, înaltă, sănătoasă, cu niște craci lungi, zdрави, cu-n bazin solid (în care-ar fi înnotat toți peștiișorii din lume!), c-o dantură că-ți venea mereu să-i desfaci gura, ca la cai, și să i-o pipăi, rîzînd, avînd un fermecător accent ardelenesc și o fustiță de antilopă maro, cu franjuri, într-o dezagolire a tot ce e mai sfînt, purtînd plovere mișoase peste mai mulți sîni în teribilă erupție! Celesta Tenzi! Funcționa în aceeași comună, la un dispensar mai îndepărtat, mai izolat: Probota. Și iată și întîmplarea neverosimilă, pîcantă pînă la cel mai strănsic sos! Invitată la noi, într-o seară, după ce s-a mîncat și s-a băut, a rămas să și doarmă. A doua zi, am observat că-i șoptește ceva, roșie la față și scuizîndu-se, primei mele soții. Ei bine, acestei fături superbe, în somnul ei adînc și cam crăcînat, îi venise (cum ziceau toate femeile din D) "regula", nereușind s-o trezească! Îmbujorată, cu ochii parcă și mai albaștri, a îndesat cearceaful trădător într-o tașcă de piele, să-l spele la ea acasă. Celesta Tenzi!

Cu stimă și grație,
Emil Brumaru
9-IX-1980

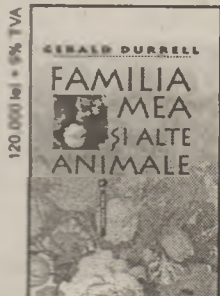
EDITURA VREMEA

WWW.edituravremea.ro

tel. 021 335 81 31, fax. 021 311 02 19

Editura Vremea are plăcerea să vă recomande două apariții din colecția **Mari Autori**:

FAMILIA MEA
ȘI ALTE ANIMALE
Gerald Durrell

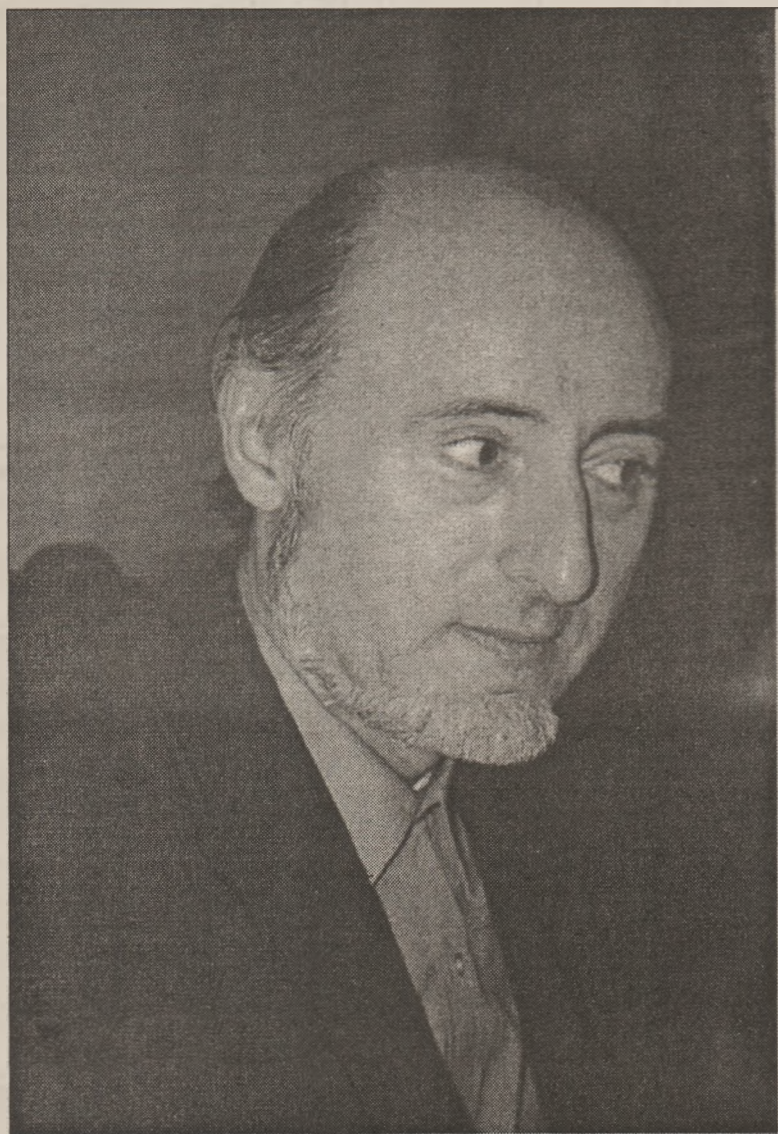
Cîteva ore de încântare pentru cel care iubesc literatura, natura și mai ales animalele.

VRĂJITOARE
DE APRILIE
Majgull Axelsson

...o extravagantă a povestirii pe care nu am mai întîlnit-o de multă vreme."
(Brigitta Munkammar)

Reducere de 20% pentru comenzi primite pînă la 31 martie 2004

Constantin Abăluță

O călătorie cu Fernando Pessoa

Încă o dată, lui Ioșca Naghiu, in memoriam

Acum o sută de ani am ajuns în insula rodos împreună
cu fernando pessoa
în ceața zorilor ne-am spălat buzele spuzite cu litere
latine

și goi am înfruntat vîntul care păzea cetatea
n-am fost răniți niciunul dar oboseala noastră
a născut un somnambul ce umbla noaptea pe creneluri

au fost zile care nu se mai sfîrșeau
pereții albi ai caselor nu se mai sfîrșeau
scarile urcau și coborau printre palmieri și agave
cerneală simpatcă aerul ne măsluia plămîinii
scoțîndu-ne în scuarul altui mileniu
printre băstinașii cu frunze pe ochi privind răsăritul

fierbinte
speriindu-se de pietrele care se-mbulzeau să fie
fernando pessoa
cel ce într-o viață încă netrăită aprindea cu-o singură
privire

țigara în gura dușmanului său
la miezul nopții
la miezul creierului
călcînd pe prundișul din jurul bazinului
și recopiînd durerea care te naște într-o limbă anume

au fost dimineți cînd pescuiam de-alungul malului
în vîrșă peștii prinși ne întristau

inconștiența cu care se bălăceau în continuare
numărătoarea inversă a solzilor lucitori începuse
și noi recitam domol versuri
ca niște liturghii negre

fernando se oprea adesea în piațeta cu trei hipocampi
și-și încorda auzul pînă surprindea tropotul trăsurilor
pe caldarîmul lisabonei
apoi ziua-ntreagă prin birturi eram veseli și-n ceața
paharului cu uzo

ghiceam pe rînd părelnicia viitoare
iar somnambulul adormit de soarele puternic
se tira imperceptibil pe creneluri

împrejură-ne puzderie de zile puzderie de pereți
ne trăiau viața cu atîta nonșalanță
încît ne simțeam impostorii spațiului și-ai timpului
eu rupeam dinții unui pieptene
fernando întorcea pe dos o mînușă
și ne calmam abia spre seară în golful cu broaște

ce se jucau zvîrlindu-și una alteia
ultimele reflexe ale soarelui

sigur că da cerul era întotdeauna gol ca un perete
tu erai acolo în locul prea mare
lîngă umbra unui scaun

aveai albastrul în custodie
străduțele îți umblau prin mîneci
dar nu recunoșteai pe nimeni dintre cei care fug
dintre cei ce astupă fereastra prin care se văd stelele

cînd nu ne mai înțelegeam
adulmecam depărtări care ne amplificau bunătatea
inimii
și așa cum o furnică nu urcă pe zid înainte de-a
consultă vîntul
îmi ziceam și eu pessoa persoană instabilă în
proximitatea
albului nesfîrșit

odată pe cînd făceam plajă norii
s-au tot ghemuit într-un pahar uitat pe nisip pînă l-au
spart
ne-am ferit de cioburi căci în ele rămăsese ceva din
puterea

care ne-a mînat spre această insulă
pășeam cu grijă privind numai în jos
cel mai mic ciob putea să ne asvîrle înapoi în timp
să ne despartă pentru totdeauna
așa cum în odața albă în care locuiam
o lentilă a ochelarilor mei s-a rostogolit disparînd fără
urmă

într-o iarnă a căzut puțină zăpadă
pe meterezele cetății somnambulul dormea printre
fulgi

scaunele de paie de pe terase răsufiau în ciudat
palmierii scîrțiau lung doar fernando
scria de zor în birtul lui preferat lîngă bazar
convins că literele sunt cel mai bun obstacol
la invazia albului

fernando
îmi era dor de tine chiar fiindu-mi aproape
norii se prăbușeau în iarbă cîte-o iguană sărea
arătîndu-ne locul de unde vine ploaia
feriga care deschide tunelul fără ieșire

cine suntem noi să scriem aceste rînduri
serile ne uitam deasupra mării pe cerul gol
acolo unde putea fi o stea albastrul crăpa ca mușamaua
putredă
lăsînd să se vadă mucegaiul lumilor de dincolo de
sunet

trîști coboram către mal
întîlneam fulgerul mai uman ca un atac de cord
ori sepia cu cerneala ei zvîrlită-n față
puneam palma pe cîte o piatră
și simțeam răsufînd un creier geamăn

în ziua eclipsei fernando a dispărut
somnambulul a strîns toate pisicile din rodos pe terasa
castelului
și-au sîsîit împreună cele zece minute cît a lipsit
soarele

fernando a apărut a doua zi lîngă ruinele
farului părăsit

fernando
mi-e frică de clipa în care
unul din noi va opri cerneala pe marginea prăpastiei
va fi o clipă fără-nsemnătate ca un chibrit ars
pereții odăilor vor țipa cu var în gît
echinoxul va hîrduca cărările ce duc spre casă
eu însumi voi rîde mărunt
ca fotografia sfîșiată de-un psihopat

somnambulul născut din oboseala noastră va rămîne
unde va departe

vocea lui va luneca pe mare
ca pe suprafața unui imens bloc de piatră
și-n zare insula rodos care ne-a adăpostit trupurile
dezorientate

străduțele pe care ne-a plăcut să tăcem la nesfîrșit
adunînd singele din copilărie pînă azi
fernando pessoa și cu mine o persoană absolut
necunoscută

în intimitatea sistemului planetar ■

LIRISMUL Mariei Urbanovici participă evident la mișcarea, îndeajuns de amplă azi, a depoetizării, a reorientării către "proză" a unei poezii amenințată de artificii "distins", de elevația factice, căutând a înlătura asocierile, după cum declară d-sa, "tocite, umflate sau golite de sens". Poeta se apropie de lucruri cu o atenție a descriptorului mai curînd decît cu o dispoziție a contactării lor fantastice prin metaforă, atitudine ce nu exclude, ci dimpotrivă sporește, un atașament emoțional. Căci în măsura în care antipoezia e o ironie la adresa poeziei, ea ni se înfățișează adesea, în chip compensator, vascularizată, în pofida asperităților ei, de o sensibilitate existențială care se poate dovedi o față acceptabilă a "sentimentului" devalorizat de poetica modernă. Paradoxal, ironia care e o aneantizare, se țese din materialități mărunte dar palpabile, din gesturi anodine dar precise, care transmit fiorul vieții: "Umerasele nichelate susțineau povara veșmintelor de zi cu zi./ care ne feresc să părem mai goi decît sintem./ Femeia fără să vrea își lăsase pardesiul cu fața deschisă spre interior/ obligată să asiste la ritualul/ ce avea să se desfășoare. Cealaltă haină mai discretă și mai temătoare./ dar cine știe cîtă impasibilitate ascundea/ era întoarsă cu spatele, vorbind de niște umeri puternici, bărbatești./ O tăcere dușmănoasă ne înleștase gurile, priveam inexpresiv/ minile erau antrenate în gesturi/ căora nu voiam să le dăm nici o semnificație" (*Drumul cel mare*). "Inima" blamată, într-o formulă faimoasă, de către Edgar Poe, se insinuează în ceea ce am putea numi mitul concretului.

PE ACEST fundal al naturaleții asumate, ergo al eșecului unei calofilii inerțial notate cu semnul plus, are loc însă procesul invers, al poetizării insignifiantului, derizoriului, efermerului. Relațiile acestea izbite de discredit revin în circuitul poetic, grație simplității, purității lor originare. Umilinta le acordă aura sa izbăvitoare. Refuzată pe o cale convențională, poezia se reconstituie pe calea spontaneității, favorizată de abordarea unor reprezentări prea puțin frecventate, marginale. Ferită de uzură, lumea obiectelor neînsemnate trezește conștiința din letargia poncifelor redundante: "Mereu fața-n față cu pagina goală, minutarele zac neatins de praful insomniei și de pe targa se rostora-

semn de carte

de Gheorghe Grigurcu

Lupta cu artificii

golește buchetul de crini./ Cite zorzoane într-un decor pustiu, eu zac mototolită în cel mai jalnic colț./ aștept să se deschidă ușa, cu fasciculul orbitor de lumină și vocea mult așteptată să spună: e timpul, hai!" (*Povestiri despre nimic*). Repoetizarea se petrece pe muchia dintre obiectivitatea sentimentală a realului și subiectivitatea estetică a irealului care n-ar putea lipsi din nici un text cu semnificație literară. Izgonirea unor clișee poetice nu înseamnă izgonirea poeziei. E doar o reechilibrare a limbajului poetic care, tentat de-o progresivă derealizare, s-a îndepărtat nu numai de "modelul" realităților tot mai învăluite într-o plasă de corespondențe și de aluzii pînă la sufocarea lor, ci și de propria-i substanță, prin prea stăruitoare exerciții de artificializare, de subțiere, de evanescență. Concretul existenței își cere drepturile. Dar poezia astfel refăcută nu devine "realistă", limitîndu-se a se inspira din aspectul de organicitate al realului, din tensiunea misterioasă ce-l specifică: "Mi-e rușine să-ți dedic un poem, tranșafirii m-ar zgîria./ brazii m-ar înjunghia./ Cît de mult le-am jurat eu iubire și singele meu niciodată nu a reușit să devină clorofilă, ah, această tandrete risipită prin cusătura buzunarelor, dată firimituri la porumbei s-o ciugulească în timpul viziunii la prînz, lîngă pervazul ferestrei. Nu trăiesc, zburătoare, îi spun, du-mă la maimarele tău/ pe care eu îl numesc Francisc al găgăuților, spune, că o rodie a plesnit de necaz și a varsat semințele pe cîmpuri. Și curge singe!" (*ibidem*).

La naștere astfel un spațiu ambiguu, al respingerii și atracției, al eliminării și al recuperării idiomului poetic. Poeta cultivă variațiuni pe teme diverse, aidoma acelor copii pe care pictorii moderni le fac uneori după tablourile unor înaintași, îngăduindu-și schimbări, imixtiuni ale viziunii și tehnicii lor proprii. În felul acesta întîlnim motive simboliste tratate prin mijlocirea notării unor senzații acute, rescrise într-un cod al concreteții: "oricare femeie care venea

Maria Urbanovici, *Ce-ar fi să-i dezbrăcăm sufletul?* *Fabula rasa II*, Ed. Fundația Luceafărul, București, 2003, 126 pag., preț nementionat.

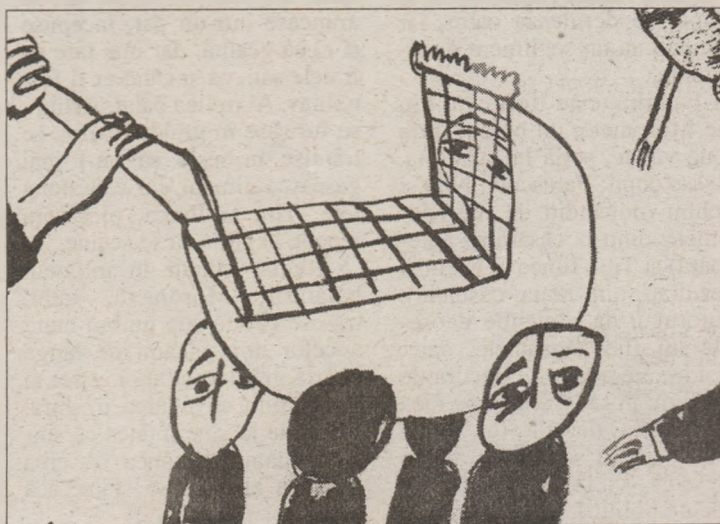
în camera lui Fra, habar n-avea ce-o așteaptă./ Fra era un tînar de bună credință, hrănit cu spuza notelor/ și cu oftatul diejilor și bemolilor, trăise în luxul imaginației./ sluja timpul foarte precis și cu mult simț gospodăresc./ iar la rîndul său, timpul trecea razant pe lîngă obrazul lui./ neatingîndu-l, doar lăsîndu-i în urmă un tremur de aer rece./ asemănător unei mingii, care te pasează în goană./ Cîte-o blondă, cîte-o brună îl mai vizita din cînd în cînd/ fără nici un motiv, care ascundea totuși în coaja lui/ ridicolul propriei sale condiții./ Frumusețea lui Fra emana efluvii magnetice./ privirile de cameleon verzi, cu irizații de păstrăv le ademena pe femei/ într-un cerc atît de etans, încît/ dacă ar fi dorit apoi să se sustragă, nu s-ar fi putut comite/ nici o concesie, neexistînd nici o fisură./ Ele veneau pe rînd, el le conducea condescendent, tînîndu-le trena/ cu grijă într-o mină, să nu-i mătore cele șaizeci și patru de scări, spre mansarda paralelipipedică, semănînd mai degrabă cu un buncăr/ decît cu o locuință./ Toate rămîneau surprinse, cînd deschizînd ușa vedeau acolo/ așteptîndu-le o statuie cutremurător de frumoasă./ care sta într-un colț/ într-un spațiu de pedeapsă. Liniștea din jurul ei/

era atît de perfect armonizată, ca moleculele de untdelemn, formînd o plasmă translucidă, suav gălbuie" (*La o statuie*). La rîndul lor, starea de criză a ființei, angoasa, spaima în fața golului nu se exprimă printr-un patetism descarnat, printr-o fierbere de abstracțiuni, cum se mai întîmplă, ci pe un portativ al factorilor cotidianului, al unei domesticități ce le insuflă verosimilitate. Autoarea intuiește că pentru a accede la poezia ce ar putea-o reprezenta nu se cuvine a se îndepărta de materialitățile familiare: "Trosnesc pereții, cade faianța, plesnește gresia, duritatea gîndului, intensitatea ideii străpunge ca un sfredel, ca un tunel pătrunde peste tot./ nu mai este lumina, nu mai este întunericul, nu mai este nici un palpit/ nici un sentiment, nu mai este nimic, ci doar acest vacuum, acest desert./ această singurătate, care-și rodește și își înmulțește celulele gelatinoase/ fibroase - magma unui vulcan care stă să erupă, de sub covor, de sub cărți/ printre tablouri, gălbenele, frunze uscate" (*Povestiri despre nimic*).

MODALITATE convenabilă a acestui lirism impregnat de real este jurnalul. Maria Urbanovici înregistrează ce i se întîmplă în cutare ocazie, "cîntă" ocazia însăși. Datele nude apar uneori mai relevante decît comentariul ce le însoțește: "Pe strada Scoufa, nr. 23 în Atena,/ între Kolona-

chi și Lycabet, am să merg într-o zi, la casa lui Elytis./ Cînd pun punct, după această propoziție ochii mi se umplu de lacrimi și chiar mai departe, cînd înaintez aici pe coala de hîrtie, plîng./ L-aș fi putut întîlni, am ratat din grabă și inconștiență întîlnirea cu el./ Să-l vezi pe omul care scria «gura ta rostește cu patru sute de trandafiri...», să-ți imaginezi că nu mai dacă l-ai fi atins, un cutremur magnetic ți-ar fi smuls ființa din rădăcini și apoi în clipa trezirii să redevii nou născutul care va ști în adevăr, înaintînd în viață să pună preț pe ea" (*Un hipertext îndrăgostit*). Aci intră și notele de lectură, cu implicarea, caldă moralmente, a mărturiei de sine: "Stăruie de-afta vreme asupra studiului despre diferență și repetiție la Gombrowicz și Deleuze./ Pe măsură ce înaintez, intuind perfect comedia literaturii transcrisă de polonezul meu preferat, înțeleg că eu însămi sînt o rotiță stricată în angrenajul ei deși îmi propusesem prin munca de furnică anonimă și perenă să-i prind măcar un atom din normalitatea presupusă./ În cazul celui mai cumplit eșec să aibă cel puțin adierea unei drame./ Deleuze a reușit și a înțeles cel mai bine acest simptom, n-a reușit să reziste efectului și s-a sinucis" (*Arvuna-Sufletul*). Menționăm de asemenea o sarcastică la culme "copie după natură": "Stă ca o lăcustă la masa încărcată de roade./ Și numai prididește a se înfrupta, îi trosnesc pe furii maselele, se îmbuibă din partea altora și se umflă pe zi ce trece, defilînd printre noi, după ce a aruncat pe fereastră osul despovărat de carne, carnea puterii./ carnea împătîmirii, care-i umflă singele negru prin vene./ Cînd se privește în oglindă, să-și adulmece și să-și admire marea își descoperă copia fidelă, o broască urîță, mirositoare, care lasă în urmă pămîntul din pîntec și creier" (*ibidem*). Nu ne putem împiedica a ne gîndi la un lider politic ultramediatizat al momentului... ■

La Mogosoaia, în 1980, cu câteva săptămâni înainte de moartea care nu se anunța prin nimic

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

Marin Preda — Moromeții —

În acest stil sobru, fără vreo accelerare a ritmului, dar și fără împotmolirea în digresivni, autorul desfășoară în fața noastră toate momentele posibile ale vieții Moromeților. Îi vedem, pe unul sau altul dintre ei, iar uneori pe toți laolaltă, mâncând, dormind, certându-se, lovindu-se cu brutalitate, împacându-se, râzând, tăind salcâmul din grădina, primindu-l cu ostilitate pe receptorul venit să încaseze impozitul, înhamând caii la căruța, mergând la seceriș sau la munte, să vândă cereale; discutând cu alți oameni din sat, îndrăgostindu-se, disputându-și pământul aflat în proprietatea familiei.

Fotografii de Ion Cucu

Sentimentul dominant este acela că ritualul existenței lor are o consecvență imposibil de perturbat. În același timp, însă, paradoxal, se simte ceva amenințător în aer. Cu o lentoare de proces geologic, în familia Moromeților se produce o fisură, iar ea se mărește neconștient. Cei trei fii ai lui Ilie Moromete (și fii vitregi ai Catrinei), ajunși bărbați în toată firea, se răzvrătesc în cele din urmă împotriva autorității paterneli și fug, cu oile familiei, la București. Dușmănia se instalează treptat și devine tot mai greu de suportat și în relațiile dintre soț și soție. Niculae, mezinul familiei, inapt pentru viața la țară (este pipernicit, miop) și atras ca de un miraj de învățătură, reprezintă și el o forță centrifugă. Apăsător de datorii bănești tot mai mari, Ilie Moromete face ceea ce n-ar fi crezut niciodată că va face și anume vinde o parte din pământ rapacelui său vecin Tudor Bălosu, îndeplinind astfel o mai veche și nerușinată dorință a acestuia. Dezagregarea familiei anunță - dar aceasta numai pentru noi, care știm din cărțile de istorie ce-a urmat - dezagregarea întregii lumi a satului, în condițiile izbucnirii celui de-al doilea război mondial și, în continuare, ale ocupării României de armata sovietică.

Soarta Moromeților este tragică, dar nu și excepțională. Multe familii din sat au același destin. Deci, și din acest punct de vedere, romanul este "ba-

nal". Dacă cineva l-ar povesti unui necunosător al operei lui Marin Preda nu ar reuși să facă impresie. Faptele în sine nu au, în această carte, semnificație literară.

Sub reflectorul admirației

F RUMUSEȚEA - legendă - a romanului vine din altceva: din *atitudinea* naratorului față de lumea evocată. Este vorba de un amestec de admirație și nostalgie de mare efect, de un "cocteil Molotov" al vieții sentimentale, care - atenție! - nu explodează în mâna scriitorului, ci în sufletul cititorului. Scriitorul își controlează perfect trăirea, deși ea are o mare intensitate, și și-o exprimă decent, neretoric, aproape exclusiv prin conștiințiozitatea și gravitatea cu care își îndeplinește atribuțiile de cronicar.

În loc să se lanseze într-o elogiare plină de superlative a vieții la țară și să-și piardă creditul - așa cum au pățit atâția alți autori -, el istorisește auster tot ceea ce își amintește, reprimându-și drastic orice duioșie și polemizând chiar, implicit, cu un idilism posibil al reprezentării mediului țărănesc. Pe cititor îl intimidează seriozitatea cu care scriitorul descrie situații și acțiuni considerate de alții nesemnificative: tăierea mămăligii aburinde cu o ață, de către capul familiei, răsucirea unei țigări dintr-o bucată de ziar, mulsul unei oi recalcitrante. Dacă un scriitor lucid și sobru ca Marin Preda - își spune cititorul - consemnează cu atâta gravitate aceste

fapte, înseamnă că ele prezintă importanță sau au poate un înțeles secret, ca întâmplările din Biblie. (Autoritatea Bibliei înseși se bazează în mare măsură pe un asemenea stil enunțiativ auster. Să ne închipuim, pentru o clipă, cum ar arăta cartea sfântă redactată *altfel*, de exemplu într-un stil patetic. Impresionanta propoziție "Cain l-a ucis pe Abel", sinteza epică de o uimitoare concentrare, adevărat roman din șase cuvinte, s-ar transforma într-o lamentație de genul "S-a întâmplat atunci ceva îngrozitor. Tăcătoșul de Cain l-a omorât fără milă pe bunul, neprihănitul Abel" etc., iar impresia de text sacru s-ar pierde.)

Știm, din biografia scriitorului, că familia sa avea aproximativ aceeași componență cu aceea a familiei lui Niculae, astfel încât nu săvârșim un abuz dacă vedem în Niculae o proiecție a copilului Marin Preda. Interesant este însă faptul că reconstituirea vieții familiei nu se face din perspectiva copilului de atunci. Rolul de narator este jucat de maturul Marin Preda, care vine ca o fantomă, nevăzut de nimeni, în mijlocul familiei sale de altădată și se uită cu nostalgie la fiecare membru al ei, inclusiv la Niculae. (O asemenea scenă, răscolitoare, există și în filmul *Fragii sălbatici* al lui Ingmar Bergman: bătrânul regizor asistă, invizibil, la zbunguiala printr-o curte plină de iarbă și flori a micului Ingmar, membru al unei familii fericite, iar la un moment dat puștiul, mereu pus pe șotii, este gata-gata să-l lovească din geseală pe martorul vizibil numai pentru spectatori.)

În felul acesta, în curtea

O familie ca multe altele

ROMANUL *Moromeții* este, aparent, cronică unei familii de țărani. Titlul însuși, constituit din pluralul unui nume de familie (ca *Les Thibault* al lui Roger Martin du Gard), orientează în această direcție așteptările cititorului.

Și din punct de vedere factualogic romanul nu este altceva decât cronică unei familii (deși nu coboară foarte mult în trecut, asemenea *Cronicii de familie* a lui Petru Dumitriu). Autorul povestește *ce fac și ce spun* membrii unui clan țărănesc dintr-un sat din Bărăgan, cu câțiva ani înainte de cel de-al doilea război mondial, când timpul se derulează calm, iar oamenii au un sentiment de siguranță.

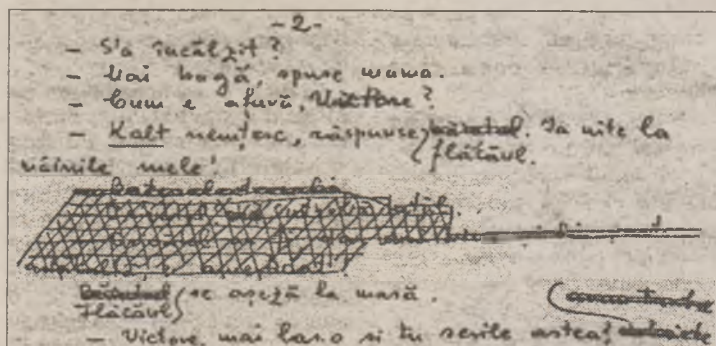
Familia este formată din Ilie Moromete, un bărbat între două vârste, soția lui, Catrina, și șase copii: Paraschiv, Nilă și Achim (dobândiți de Ilie Moromete dintr-o căsătorie anterioară) și Tita, Ilinca și Niculae (rezultați din noua căsnicie). Autorul îi dă o atenție deosebită lui Ilie Moromete, care, deși nu are avere, se bucură de prestigiu în sat și știe să se facă ascultat la fierăria lui Iocan unde bărbații satului se adună adeseori - ca la un club - ca să discute politică.

Faptele pe care autorul le relatează atent și serios, ca pe niște *evenimente*, țin în realitate de viața țărănească de fiecare zi. Ele ar fi fost aproximativ aceleași dacă în raza observației naratorului ar fi intrat altă curte din sat decât aceea a Moromeților.

Chiar din primele paragrafe ale cărții este relatată întoarcerea familiei de la câmp, de la prășit:

"Familia Moromete se întorsese mai devreme de la câmp. Cât ajunseseră acasă, Paraschiv, cel mai mare dintre copii, se dăduse jos din căruța, lăsase pe alții să deshame și să dea jos uneltele, iar el întinsese pe prispă o haină veche și se culcase peste ea gemând. La fel făcuse și al doilea fiu, Nilă; intrase în casă și, după ce se aruncase într-un pat, începuse și el să geamă, dar mai tare ca fratele său, ca și când ar fi fost bolnav. Al treilea băiat, Achim, se furișase în grajdul cailor, se trântise în iesle să nu-l mai găsească nimeni, iar cele două fete, Tita și Ilinca, plecaseră repede la gărlă să se scalde.

Rămas singur în mijlocul bătăturii, Moromete, tatăl, trăsese căruța sub umbra mare a celor doi salcâmi de lângă poarta grădinii și apoi ieșise și el la drum cu țigara în gură. Părea de la sine înțeles că singura mama rămăneală să aibă grijă ca ziua să se sfârșească bine."

La Siliștea-Gumești, în anii '80, în căutarea lumii lui Ilie Moromete: Bujor Nedelcovici, Petre Anghel, Stanču Ilin, Eugen Simion, săteni...

Morometilor apare un personaj *în plus*, care nu ia loc niciodată la masă, alături de ceilalți, dar pe care noi îl vedem uitându-se cu jind la tot ce fac ei. În mod special îl interesează comportarea lui Ilie Moromete, pe care îl admiră necondiționat, ca pe un zeu (admirație, de altfel, psihanalizabilă), dar despre care vorbește în același stil sobru.

Pentru un observator prozaic (pentru un sociolog, de exemplu), Ilie Moromete n-ar fi decât un țăran tanțos și incapabil să-și salveze familia de la naufragiu. El are un stil de vorbă rudimentar, punând mâna pe orice de câte ori vrea să-și impună punctul de vedere în familie, și mai este și inactiv, plăcându-i ca atâtor bărbați din spațiul balcanic *să stea și să contemple* agitația din jur. În-zestrat cu o inteligență nativă, dar necultivat, Ilie Moromete îi ia adeseori prin surprindere pe săteni cu ingenioase raționamente, la care ei nu s-ar fi gândit niciodată. Mai sus de acest nivel de intelectualitate însă nu se ridică.

Admirația lui Marin Preda îl înnobilează pe incapabilul *pater familiae*, așa cum admirația lui Kazantzakis îl înnobilează pe păgubosul Zorba. Ilie Moromete ne este prezentat ca un nețăran, ca un filosof al satului, dezinteresat de viața practică.

Dacă Moromete nu e, nimic nu e

ROMANUL *Moromeții* a avut un succes ieșit din comun; a fost în repetate rânduri reeditat, comentat, tradus etc. (a fost și ecranizat, cu Victor Rebengiuc

în rolul principal). Cititorii au făcut un *coup de foudre* pentru această carte ursuză stilistic, lipsită de cochetărie. Au devenit chiar, de la un moment dat, *dependenți afectiv de ea*. Multora dintre ei a început să le *lipsească* Ilie Moromete în viața de fiecare zi, ca și cum ar fi fost un personaj real. În diverse medii se putea auzi: "Ce ar spune Ilie Moromete într-o situație ca asta?"

Explicația succesului constă nu numai în valoarea literară a romanului (și romanul *Matei Iliescu* al lui Radu Petrescu are valoare literară, dar nu a ajuns niciodată să însemne atât de mult pentru societatea românească). A fost la mijloc o împrejurare istorică - distrugerea brutală a civilizației țărănești de regimul comunist - care a amplificat ecoul cărții. Nostalgia lui Marin Preda față de satul copilăriei lui *a făcut atingeri* cu nostalgia unei țări întregi față de propriul ei trecut, trimis în neant prin colectivizarea forțată a agriculturii. Aproape toți românii - chiar și mulți dintre activiștii implicați în actul de vandalism - proveneau de la țară și simțeau că în România s-a pierdut ceva frumos, pentru totdeauna. Își dădeau seama, fie și vag, că se săvârșise - sau că săvârșiseră - un *hybris*. Nostalgia lor era agravată de sentimentul vinovăției.

În aceste împrejurări, romanul *Moromeții* i-a impresionat mai mult decât altele. În 1962, când Marin Preda a publicat încă un roman, *Risipitorii*, ei au căutat cu nerăbdare în paginile lui noi referiri la Ilie Moromete și la lumea acestuia (și au fost dezamăgiți că nu le-au găsit). Scriitorul însuși dorea să re trăiască miracolul întoarcerii în trecut. În 1967 el a tipărit volumul II din *Moromeții*,

care, diluat în raport cu volumul I, a fost totuși citit cu mare interes.

Chiar și azi, privind harta operei lui Marin Preda, remarcăm imediat, ca pe o zonă de maximă altitudine literară, istorisirile legate de Ilie Moromete și de ai lui. Ele ocupă integral volumele I și II din *Moromeții* și, parțial, romanele *Marele singuratic*, 1972, și *Delirul*, 1975. Parafrăzându-l pe Marin Preda și exagerând puțin, putem spune în legătură cu scrisul său: "Dacă Moromete nu e, nimic nu e."

Romanele *Risipitorii*, *Intrusul*, 1968, și *Cel mai iubit dintre pământeni*, 1980, situate în afara spațiului moromețian, au ceva hazardat și nelegitim. Ele ni-l prezintă pe Marin Preda făcând experiențe literare riscante, care nu se termină întotdeauna cu bine.

Personajul rechemat în scenă

IN VOLUMUL II din *Moromeții* continuă povestea vieții lui Ilie Moromete și a familiei lui, evocându-se de data aceasta anii de după război, când timpul se precipită și răvășește stilul de viață al satului. Cartea începe cu tentativa eșuată a tatălui de a-i recupera de la București pe cei trei fii ai săi, care dezertaseră din familie în momentul când el începuse să vândă din pământ, ca să-și plătească impozitele și să-l poată întreține la școală pe Niculae. Pentru a-i convinge să se întoarcă, Ilie Moromete a refăcut între timp proprietatea familiei, câștigând bani din "afaceri" cu grâu la munte și renunțând să mai finanțeze studiile fiului său mai mic.

Episodul descinderii în

București a lui Ilie Moromete, cu căruța trasă de cai, este memorabil:

"Se uita mereu drept înainte cu acea expresie des întâlnită la țărani când merg în căruțele lor prin orașe, că sunt numai ei singuri cu caii lor chiar dacă trec prin mijlocul unei mari mulțimi sau pe străzile cele mai aglomerate: astea sunt așezări efemere, ei sunt stăpânii pământului și nu aștia care au apă în perete și nu mai văd lumina soarelui de-atâtea etaje."

Memorabil, ca un edict dat de un personaj istoric, este și finalul "discursului" rostit în fața celor trei dezertori insensibili la argumente:

"- Nu vreți, strigă în cele din urmă Moromete, cu un glas înalt. Nu vreți nicidecum! Bine, Paraschive, bine, Nilă și Achime. Bine! Mi-am luat mâna de pe voi. Mâna mea asupra voastră nu mai există."

Și cu aceasta se și ridică, facu din brațe gesturi ca și când tot soiul de obstacole s-ar fi ridicat în calea lui și el le dădea la o parte cu mișcări exagerate și teatrale, porni spre ușă și începu să coboare scările."

În următoarele aproximativ 500 de pagini este descrisă agitația care cuprinde satul (și îl face de nerecunoscut), în condițiile impunerii unui nou fel de viață de autoritățile comuniste. Voința de fier a regimului de a "transforma" societatea acționează ca fierul de plug care răscolește pământul și scoate la lumină răme și coropișnițe. Este "era ticăloșilor" (cum o va numi mai târziu Marin Preda), în care oameni ca Ilie Moromete nu mai au loc.

Scriitorul organizează o adevărată defilare de măști grotesti. Dar romanul, în esența lui, nu este satiric, ci tragic. Niculae, ajuns activist de partid, ia în serios ideologia oficială, confundând-o cu "o nouă religie", și o propagă cu un fel de fanatism, încercând să-l convingă până și pe Ilie Moromete să renunțe la valorile în care a crezut o viață întreagă. Faptul că "propagandistul" care se ocupă de Ilie Moromete, terorizându-l ideologic, este chiar fiul său accentuează tragismul cărții și se constituie într-o parabolă: instaurarea comunismului a fost în România, din punct de vedere spiritual, un paricid.

Acest volum al doilea are o epică dispersată, creând uneori impresia că autorul improvizează, povestind ce-i vine în minte în legătură cu viața din sat în "obsedantul deceniu". Personajele sunt mult mai numeroase decât în volumul întâi și neierarhizate literar. În plus, conștient că este privit ca un moralist (și profitând de relativa libertate pe care Nicolae

Ceașescu o acordase scriitorilor de a se pronunța critic asupra epocii Gheorghe Gheorghiu-Dej), Marin Preda incriminează diferite abuzuri făcute de comuniști, cu o minuție care placea, fără îndoială, cititorilor de atunci, dar care astăzi pare fastidioasă.

Personajul principal al romanului *Marele singuratic* este Niculae Moromete care, căzut în dizgrație tocmai din cauza intransigenței lui, se refugiază la o fermă horticola de lângă București, hotărât să trăiască până la sfârșitul vieții în afara istoriei. Ideea - pe care scriitorul nu are curajul să o ducă până la capăt - este că fostul activist de partid nu mai crede în "religia" pe care a propovăduit-o și că înțelege ce greșală ireparabilă a făcut participând la distrugerea modului de viață reprezentat de tatăl lui. Romanul are un *happy-end* politic. După lunga perioadă de solitudine, în care nu face decât să-și analizeze viața anterioară sau să contemple lumea, Niculae cere să fie "reintegrat în activul de partid".

Până la a ajunge aici, el trăiește însă o poveste de dragoste - cu o pictoriță, Simina Golea - și este prins în vârtejul unor întâmplări desprinse parcă dintr-un roman polițist. De asemenea, are prilejul să cunoască mai mulți scriitori și artiști găzduiți în palatul naționalizat în care locuiește și el (și în care recunoaștem Palatul Mogoșoaia, "casă de creație și odihnă a scriitorilor", frecventată cu predilecție de Marin Preda). Scriitorii și artiștii sunt portretizați în apă tare - dar neconvincător - de Marin Preda (orbit de o antipatie inexplicabilă față de lumea care l-a adoptat). Nici romanul de dragoste, nici romanul polițist și nici romanul satiric nu prezintă însă atât de mult interes ca episoadele în care apare din nou Ilie Moromete. Pretextul epic îl constituie călătoria pe care Niculae o face în satul lui natal, împreună cu Simina, pentru a-i arăta locurile în care a copilărit.

Surpriza este cu atât mai mare cu cât Ilie Moromete "murise" la sfârșitul volumului II din *Moromeții*. Vizita făcută de Niculae în sat împreună cu Simina datează însă dintr-o perioadă în care el se afla încă în viață, astfel încât cititorii au ocazia nesperată să-l "vadă" din nou. În plus, printr-un artificiu narativ, este adus fugitiv în prim-plan (drept bonus pentru cititorii fideli) și un Ilie Moromete tânăr, îndrăgostit, de pe vremea când Niculae nu exista.

(În numărul viitor - despre *Cel mai iubit dintre pământeni*)

Comentarii critice

Elegiile materiei

POEME școlite avangardist și postmodern, *Elegiile în ofensivă* (Ed. "Vinea", București, 2003) semnate de Ion Pop, păstrează, netulburată, viziunea cosmicizantă a romanticilor și neoromanticilor. Paradox? Voință integratoare?!

Chiar dacă numite *Elegiile în ofensivă*, ofensive probabil că pot fi numai fiindcă au fost scrise cu îndrăzneală de a mai fi poet elegiac, când elegia s-a stins demult, când propensiunile către o asemenea stare (mai ales, poetică) au devenit inavuabile.

Toată abilitatea teoreticianului, a criticului literar, nu a reușit în ani de cercetare a literaturii (a poeziei) să dovedească incapacitatea, inaptitudinea obiectelor, a lucrurilor de a primi metafora, deși "...pura și simpla vrăbie în balans/e-o vrăbie pură și simplă", ("Oră") deși "Eternitatea autentică - se dovedește în ciuda tuturor aparențelor - nu suportă polisemia/ Metaforele ca și viermii,/ sînt la fel de periculoase."

("Profesorul îmi mai spune"). Poetul nu poate să stea decît "cu un picior în geometrie,/ cu celălalt în confuzie" și nu avangardele, postmodernismul, tardo-modernismul și toate celelalte vor avea forța de a fixa "Limitele interpretării".

Jocul text-metatekst, poet-teoretician se construiește admirabil pe această idee, aflată permanent într-o aparentă contradictorialitate.

Poetul știe multe despre ro-

tirea neconținută a sorilor, a vieții și a gesturilor, despre repetabil și imuabil ("De sub morene, de sub cochilii/ s-au evaporat ghetarii, au plecat melcii,/ umbra abia de-și mai aduce aminte/ de creanga sub care a stat" - "Profesorul îmi mai spune"), dar ochiul teoreticianului veghează: "... iată, de mă opresc o clipă/ să mă uit spre începutul poemului,/ bag de seamă că numai imperfectul/dă semne de mișcare, - cum ne învață/ de altfel, Estetica modernă, numai el lasă întredeschise două-trei uși ale Operei" ("Zvonuri").

PARE să fie în acest volum o reflecție asupra propriului scris, asupra poemului și a ideii de poem, dar, de fapt, se petrece un lucru mai important, reflecția este transferată asupra existenței, asupra semnelor și caligrafiilor "Ucișășului caligrafic".

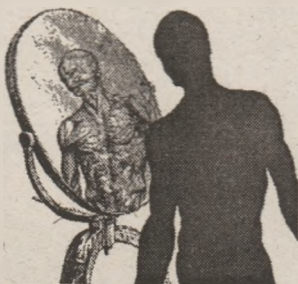
Textul și viața reprezintă o nesfîrșită Caligrafie; atît de înflorită, încît numai poeticitatea o poate exprima deplin.

Metafora însă e insuficientă și periculoasă. Mult mai aproape de adevărul acestei Caligrafii enorme ar putea sta geometria, ca atare, poetul caută tăietura ei precisă, siguranța și formele perfecte, cercul,

nate de Eugen Uricaru, Nicolae Breban și Ovidiu Dunăreanu. La capitolul *Poezie* figurează C. Abăluță, G. Vulturescu, Dan Bogdan Hanu și Iulia Pană. La *Proză* - Gh. Schwartz, Aura Christi, Corneliu Ștefanache, Dan Persa, Horia Gârbea și Ștefan Caraman. Pericle Martinescu este prezent cu un fragment de jurnal, cuprinzând însemnări (de mare interes) din 1936. Constantin Novac semnează un eseu sarcastic pe tema *De ce noi, conștanțenii, numărăm cele mai puține statui pe cap de locuitor*. Dintre articolele de critică și istorie literară se remarcă: *Întâmplări din Anul șarpelui* de Nicolae Rotund, *Confesiuni esoterice și... postmoderne* de Nicolae Motoc, *Literatura română, literatură europeană* de Liviu Grăsoiu, *Istoria literaturii din Dobrogea. II. Epoca modernă* de Puiu Enache, *Receptarea centrului de către margine* de Ileana Marin.

Există însă și alte domenii ale culturii bine reprezentate, prin eseuri, studii și însemnări ca: *Despre modalitățile "a crede" și "a ști"* de Sorin Alexandrescu, *Recuperarea unei epoci* de Augustin Ioan, *Miron Nicolescu: matematicianul* de acad. Solomon Marcus, *Salonul de carte de la Brest* de Ioan Popișteanu etc. Carmen Tudora oferă

ion pop

elegii în ofensivă

editura vinea

Ion Pop, *Elegii în ofensivă*, Ed. Vinea, București, 2003, 84 pag.

sfera, triumphiul, "sătul să mă tot privesc/ sub cele o mie de chipuri firave, multicolore, dezordonate și speriate" ("Influențe livrești").

Mișcarea dinspre o poetică ambiguă, simțită a fi mai degrabă, confuză, spre o "linie pură" se oprește la întâlnirea cu imperfectul, cu acțiunea fără greș și plină de vitalitate a acestuia. ("Dar imperfectul e timpul viu din trecut", "numai imperfectul dă semne de mișcare"). În căutarea totuși, mai departe, a "liniei pure", poetul

se privește (cum altfel?!) într-o oglindă. Recurența oglinzii-palimpsest e în *Elegiile în ofensivă* un semn al căutării acelei multumitoare "linii pure". Dînd de-o parte strat după strat în drumul spre geometrie, poetul constată că totuși, ultimul nivel găsit nu e geometria. ("Gheața, geometria/ există undeva, fără-ndoială,/ și se vor topi și îndoi în noi,/ Cu siguranță, într-o zi".)

EEA CE stă dincolo de orice poem, metaforă, dincolo de orice oglindire în geometrii și forme perfecte este, deocamdată, ființa de carne și sînge. Imperfectul este, iată, cel constructiv, cel perfectibil, nu încă geometricul, linia pură. Umanul imperfect și el, hélas! construiește, scrie, întreabă, el se îndeletnicește cu imperfectul tuturor Gramaticilor, el intră pe ușile întredeschise ale Operei, fie poetică, fie divine. Dacă toată căutarea nu trebuie să ducă decît spre ființa din "vene, nervi și măruntaie"?!

"Stau și mă uit la mine/ Ca la un animal hăcuit, atîmat în cîrlighe negre/ de Rembrandt ori de Soutine./ Mă doare grozav contemplația/ și n-am dat încă/ de nici o linie pură" ("Influențe livrești").

Experiența-limită pe care o

trăiește aici poetul face ca obișnuita propensiune a creatorului către o metafizică a artei sale să se producă invers: dinspre metafizică spre materie și, evident, către înțelegerea materiei ca purtătoare de metafizică.

Presimțirea Orei fatale (o altă obsesie a poemelor), spaimele cărnii, angoasele, dezgustul, regretul, durerea, uimirea că totul se precipită deja, dau, bineînțeles, o altă dimensiune practicii poetice, o altă însemnatate oricărei Estetici. Elegia în defensivă.

Pînă la ritmurile elegiace poetul trece însă prin haosul disperării și al îngrijorării extreme. Materia și "nimburile" nu se suprapun întotdeauna, celulele își dovedesc incultura, "plebea din sînge nu știe decît să mormăie și să geamă" e de la-nceput calm și echilibru sau nu e mereu așa, ci tensiunea, prea umana răzvrătire se dezlanțuie în gesturi expresioniste de mare intensitate. Își fac loc și poemele de dragoste ca și cele amuzat-ironice, ecou al uimirii că salvarea vine atît de prozaic de unde nu gîndești.

Deși e conștient de forța artei de a transmite influxuri perceptibile în "Cetate", poetul își asumă, probabil că nu elegiac, și faptul că o experiență personală rămîne totuși să se consume cu adevărat în singurătate și nu pe deplin cunoscută celorlalți, "... o picătură de sînge/ căzută pe-o foarte mare/ toba,/ te gîndești, o-ho-ho,/ la teribilul ei bubuit/ ce nu va trezi Cetatea".

Georgeta Drăghici

O nouă revistă la Constanța

A apărut nr. 1 al unei noi reviste literare conștanțene, *Ex Ponto*. Revista este un trimestrial cu format carte, publicat de Ed. Ex Ponto (director: Ioan Popișteanu) și S.C. Infcon S.A. (director general: Paul Prodan). Din cole-

giul ei de conducere fac parte Sorin Alexandrescu, acad. Solomon Marcus, Constantin Novac, Nicolae Motoc, Adrian Bavaru, Enache Puiu, Ion Bitoleanu, Florența Marinescu, Axenia Hoge, Ioan Popișteanu. Redactor-șef este prozatorul Ovidiu Dunăreanu (cunoscut cititorilor și din paginile *României literare*).

Primul număr al publicației impune prin bogăția sumarului. Textele referitoare la momentul inaugural sunt sem-

natate de Eugen Uricaru, Nicolae Breban și Ovidiu Dunăreanu. La capitolul *Poezie* figurează C. Abăluță, G. Vulturescu, Dan Bogdan Hanu și Iulia Pană. La *Proză* - Gh. Schwartz, Aura Christi, Corneliu Ștefanache, Dan Persa, Horia Gârbea și Ștefan Caraman. Pericle Martinescu este prezent cu un fragment de jurnal, cuprinzând însemnări (de mare interes) din 1936. Constantin Novac semnează un eseu sarcastic pe tema *De ce noi, conștanțenii, numărăm cele mai puține statui pe cap de locuitor*. Dintre articolele de critică și istorie literară se remarcă: *Întâmplări din Anul șarpelui* de Nicolae Rotund, *Confesiuni esoterice și... postmoderne* de Nicolae Motoc, *Literatura română, literatură europeană* de Liviu Grăsoiu, *Istoria literaturii din Dobrogea. II. Epoca modernă* de Puiu Enache, *Receptarea centrului de către margine* de Ileana Marin.

Există însă și alte domenii ale culturii bine reprezentate, prin eseuri, studii și însemnări ca: *Despre modalitățile "a crede" și "a ști"* de Sorin Alexandrescu, *Recuperarea unei epoci* de Augustin Ioan, *Miron Nicolescu: matematicianul* de acad. Solomon Marcus, *Salonul de carte de la Brest* de Ioan Popișteanu etc. Carmen Tudora oferă

Lettre Internationale

- nr. 48

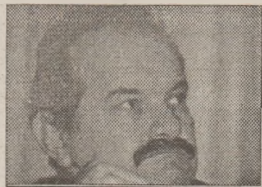

senzaționalul realității vor fi pe deplin satisfăcuți de grupajul de deschidere al revistei care adună trei excelente re-

portaje: *Secretele braconierilor* de Jiang Hao, *Tragedia de la Șatoii* (district din Cecenia) de Anna Politkovskaia și *Viața în Bronx* de Adrian Nicole Leblanc. Secțiunea Noua Europă cuprinde trei texte cît trei perspective asupra noului spațiu european văzut din fosta Iugoslavie, Cehia și Polonia.

Timothy Garton Ash scrie în apărarea lui Orwell „turnătorul artiștilor cripto-comuniști”, Thomas Mann și Slawomir Mrozek sunt prezenți cu fragmente de jurnal, iar J.M. Coetzee își ține și pentru cititorii din România emoționantul discurs la primirea *Nobel*-ului; în timp ce aceora care vor să se dedea la delicia ficțiunii străine, revista le propune o galerie selectă, dintre care un fragment din romanul care l-a consacrat pe Kurt Vonnegut, *Leagănul pisicii*, povestiri de Julio Cortázar și Cristian Teodorescu, precum și un fragment din volumul lui Primo Levi *Mai este oare acesta un om?*

Pe final, diverse eseuri semnate, printre alții, de Friedrich Dieckmann, Andrei Gorzo, Tzvetan Todorov și Rodica Culcer. (M.C.)

cronica edițiilor

de Ion Simuț

Viața amoroasă a tânărului Dimov (II)

EALALTĂ jumătate a eredității, partea rusească, îi activează orgoliul cultural tulburi, pentru a căror clarificare solicită intervenția de cea mai mare încredere a iubitei: „Psihologismul meu este slav. Și de aceea se oprește la detalii și filtrează până la cea din urmă limpezire. În mine zac și veseliea lui Tolstoi, și înțelepciunea lui Pușkin, și tumultul lui Lermontov, și morbidețea lui Dostoievski, și tristețea lui Chopin, și tot ce e al meu, și nu al lor pe deasupra. Numai că grădina spiritului meu n-a fost plivită niciodată. și nici un grădinar nu a îngrijit de ea. De aceea arborii au umbrit pajiștile, balăriile au supt seva florilor, urzicile au năpădit aleile. Fii tu grădinarul spiritului meu” (p. 146). O fire dostoievskiană își caută zadarnic o modalitate de armonizare între cară și contrariilor. Elanul de început al îndrăgostitului are o puritate a dăruirii căruia ar fi greu să-i găsești un echivalent într-o altă declarație de dragoste: „Eu am 18 ani. N-am cunoscut nici o femeie. Place-rile dragostei nu m-au încercat decât în vis când forme nelămurite și dragi îmi chinuiau trupul și mintea. (...) Eu, Leo-

nid Dimov, cu întreaga sarcină a sufletului meu făurit din pulberea zeilor morți, și închis într-un trup atât de sărman că de abia putea să-l ducă, și condus de o minte atât de pozitivă că de abia putea să-l suporte, Eu m-am dăruit celui alt suflet pe care – nu mă îndoiesc – îl cunoșteam dintru-nceput prea bine și pe care l-am iubit cu nemărginită duioșie întotdeauna” (p. 121-123).

Sensul salvator al dragostei se investește în construcția fragilă și ingenioasă a unui limbaj al seducției: „Și atunci, ca un omagiu, ca un prinos de respect pentru marele și eternul feminin care zace în Domnia-ta Lucia, și pe care numai eu am știut să-l văd și să-l iubesc, și pe care numai eu îl voi vedea fie și numai în vis, și-l voi iubi întotdeauna, pentru acest mare și etern feminin eu ți-am dezvaluit toate secretele și ți-am promis că voi veni asemenea unui Mesia – nu râde – pentru a te scoate din mocirla în care fărâ doar și poate ai să cazi fie că vei ajunge jucăria gustului pervertit al vreunor aristocrați, fie că vei ajunge bucătăreasa, concubina și mama copiilor vreunui burghez pântecos și înpuțit” (p. 124). Speranța reciprocității în iubirea sa „uriasă și tumultuoasă” îl împinge spre gestul retoric, de mare efect, de

a-și relativiza orgoliul, de a-și depune geniul la picioarele iubitei, ca un poet trubadur din alt veac, nu lipsit de un umor ciudat, suspect de ironie sau autoironie: „Până acum am avut singur grijă de geniul meu. Și l-am târât prin toate noroaiile și l-am însângerat și l-am zvârlit prin toate hârtoapele. ți-am promis că-ți fac cadou o pereche de pantofi. Mi-ai spus că ai să-i primești și ai să te bucuri. Iată, îți fac cadou geniul meu. Ți-l dăruiesc. Ți-l las în seamă. Te ridic la demnitatea de stăpână și mă ridic și eu la aceea de sclav” (p. 143-144). Așa îi scria tânărul Dimov iubitei sale într-o epistolă din 7 martie 1946, la 20 de ani, când invocatul său geniu poetic nu avea nici un argument editorial. Dar scriitorul în devenire, extrem de ezitant, își trăia cu anticipație drama creației și părea să intuiască „poezia lucrurilor” pe care urma să o scrie (p. 145). O posibilă salvare în vis este premonitoare pentru cel care avea să devină cel mai important poet oniric. Se manifestă ebuliția imagină-rului derutat, setos de literatură, dar încă neexperimentat. „Iadul iubirii”, neliniștile, durerea și suferința stimulează senzualitatea, dezamăgirea face să se prăbușească lumile, iar viziunile să devină sumbre:

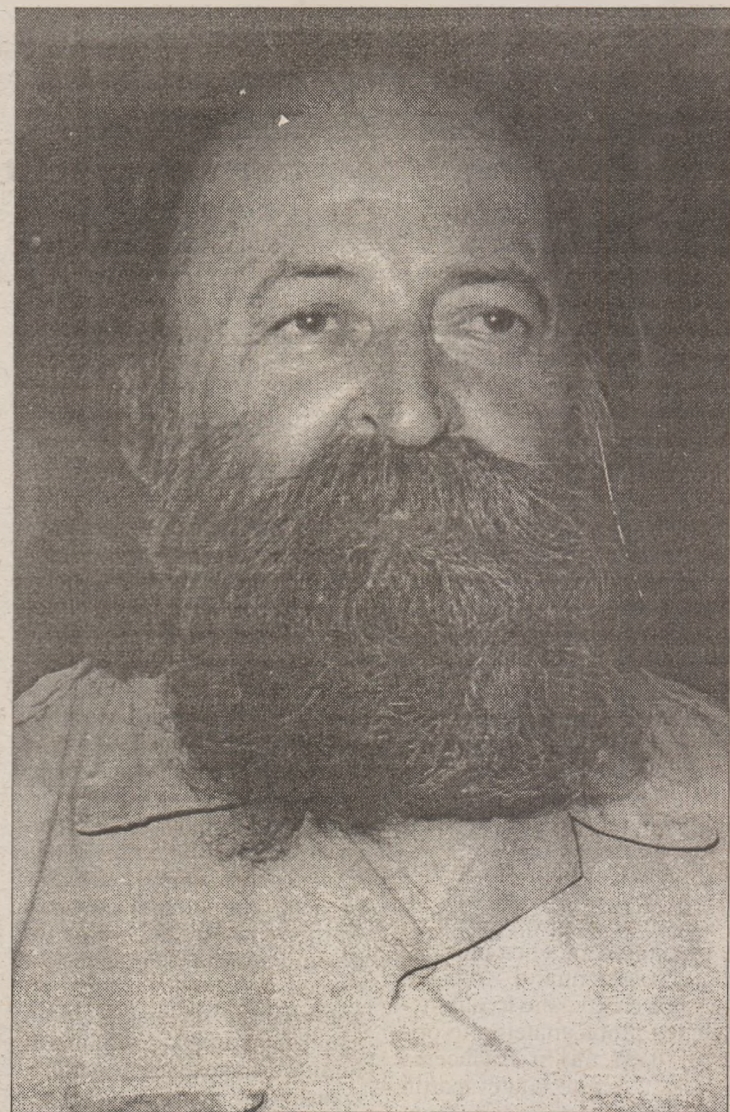

Foto: Ion Cucu

„Am visat un cer de culoarea ametistului. Și în fiecare colț al lui câte o lume lunguiață și verde. Și de la un capăt la altul sta scris cu litere roșii Lucia. Ce straniu e totul. Lucia, aș vrea să trăiesc, să ucid, să mor și să în-viu, să fiu umilit și să umilesc. (...) după fiecare vis sunt atât de trist și te iubesc atât de tare că-mi vine să mă sfâșiu. Eu sunt liniștit din fire. Dar aș simți o voluptate uriașă dacă într-un scrâșnet s-ar prăbuși în jurul meu toate stelele, toate lu-

mile, toate cerurile visurilor mele” (p. 129-130). E aici o exuberanță a prăbușirii lumilor pe care o vom reîntâlni, transfigurată artistic, mult mai târziu, în poezia lui Leonid Dimov din anii '70. Ar mai fi multe de spus despre structura sado-masochistă (latentă sau manifestă) a tânărului devastat de contradicții, despre „blestemată feminitate a naturii” lui (p. 245), despre zguduirile apocaliptice ale universului său, pregătind somptuoasa pavăză barocă a imaginarului dimovian.

LEONID DIMOV este nu numai un poet fantast, dar și un personaj fabulos. E nevoie de reinventarea biografiei lui, stimulată de o legendă socializată sau de una ficționalizată. Pentru o critică axată pe geneza interioară a operei literare, scrierile de dragoste ale tânărului Dimov sunt o adevărată mină de aur. Ediția lui Corin Braga, foarte atent îngrijită și adnotată, are marele merit de a relansa interesul pentru personalitatea labirintică a lui Leonid Dimov, alimentând interpretările cu documente noi și revelatoare. Fără îndoială că de acum încolo se va discuta altfel nu numai despre biografia lui Leonid Dimov, dar și despre poezia lui. ■

POLIROM

Carte eveniment

Charles Frazier
Cold Mountain

Cîștigător al prestigiosului National Book Award, romanul Cold Mountain rivalizează cu Pe aripile vîntului

Comenzi la: CP 266, 700506, Iași, Tel. & Fax: (0232)214100, (0232)214111, (0232)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (021)3138978, Timișoara, Tel.: 0722/548785
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

POLIROM

NOUTĂȚI martie 2004

Moshe Idel
Perfecțiuni care absorb Cabala și interpretare

Ștefan Agopian
Tache de catifea

Robert Kaplan
Iarnă la Mediterana

Haruki Murakami
Dans dans dans

Reduceri de 30%
Pentru oferta săptămînii pe site-ul www.polirom.ro ► **Agenda**

Comenzi la: CP 266, 700506, Iași, Tel. & Fax: (0232)214100, (0232)214111, (0232)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (021)3138978, Timișoara, Tel.: 0722/548785
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

”**D**acă exilat vreodată într-o insulă pustie de cărți, fantaza

Ion Pillat, om al bibliotecii, mi s-ar da voie să iau cu mine un singur autor de fiecare literatură, la cea franceză m-aș opri îndată la trei poeți, Racine, La Fontaine și Baudelaire.” În virtutea clauzei acceptate, Ion Pillat preciza: “aș renunța la ultimul, în favoarea celor doi clasici, și probabil la Racine, «malgré Bérénice», în favoarea autorului celor «Deux pigeons» ce plus que parfait de l'élégie, cum a botezat-o un cronicar literar modern.”

Deci ar fi debarcat pe nisipuri – iubea marea – cu operele lui La Fontaine sub braț. Paradox? Pleoară în favoarea fabulei, ca gen apt să dea plenar la iveală, în arta poetică jocul subtil al esențelor, sau opțiune pentru poezia pură, de căutat în armonia muzicală a operelor fabulistului? Celui ce i s-ar fi citit în ochi scepticism față de o asemenea alegere, văzută nu ca revoluționară, ci ca prea cuminte, conferențiarul – căci era vorba de o expunere în public – îi servea proba citatelor, în original, dacă nu în traducerea proprie: “Aceste citate aparțin poemului *Adonis*” sau “sunt culese din *La Jeune Parque*”, ale altui poet de maximă puritate. “Avem dreptul să fim turburați” mai afirma vorbitorul, de unde înțelegem că în sală se crea o anumită stare emoțională, de la conferențiar pornind.

PUNCTUL de vedere se afla susținut, verificat, și nu pe câte o singură literatură, cum ar fi, bună-

Comentarii critice

Ion Pillat *ex cathedra*

oară, virtuozitatea poetică: “N-aș dori să plecați de la această prelegere cu impresia că poezia e numai un joc gratuit de seunte goale, un «aboli bibelot d'inanité sonore», cum ar spune Mallarmé, să vă închipuiți că La Fontaine n-a cântat decât crearea acestei muzici verbale, independente – după teoria abatelui Brémond – de orice conținut noțional.” Pentru că ar fi o profundă eroare, un mare păcat făcut contra poeziei, sărăcind-o de rodnicul aport al vieții, transformând-o “într-un joc inutil de mandarin, în ceva uscat, steril, hărăzit morții.” Poet el însuși, ba chiar, ca să scuturăm de colb o bătrână și deochiată sintagma, clasic în viață, în toiul unei existențe de timpuriu dăruită poeziei, tot de timpuriu Ion Pillat a fost muncit de ideea alcătuirii de antologii și înclinat – lucru cam rar la artiști – să pună în lumină camarazi de generație, contribuind decisiv la publicarea în volum a acestora. Prin conferințele ținute, în prezența unui public avizat, ducea aceeași activitate în folosul încetățenirii pe ale noastre meleguri unor mari poeți ai lumii.

Împrejurarea dezvăluia în Ion Pillat și un profesor, un “privat dozent”, aducând la cunoștința auditorilor de curs liber cele mai recente sinteze în

materie, cu necesarele întoarceri la precursori. O lungă și valoroasă serie de asemenea conferințe, dublând un tot atât de exersat traducător, este cuprinsă în cel de al cincilea volum de *Opere*, recent apărut – în partea întâi – la Editura “Du Style”, ediție îngrijită, notă asupra ediției, bibliografie, note, referințe critice, tablou sinoptic, indice, de Cornelia Pillat – prefața de Mircea Martin. Miezul acestui al cincilea, din șapte tomuri de *Opere* îl constituie volumul antum (1936), intitulat *Portrete lirice*, cu eseuri/conferințe datând din perioada 1929-1935, republicat, cu completări, în anul 1969, sub îngrijirea istoricului literar Virgil Nemoianu.

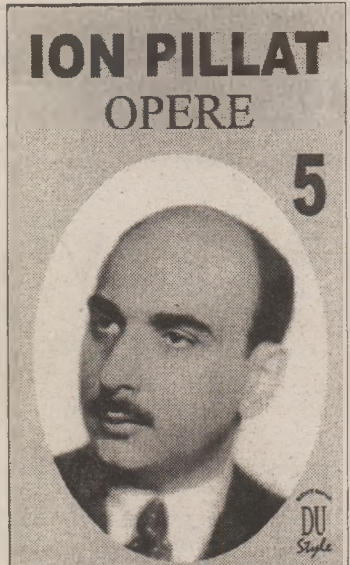
NTR-UN testament literar din 2 septembrie 1943, poetul recomandase o anumită ordine a sumarului, înglobând și bucată *Mărturisiri* – aceasta după mai multe comunicări făcute la Facultatea de Litere din București, în 1932. Și tot introductiv, fragmente *Dintr-un jurnal de vară*, datând din anul 1942, ca un salut de încheiere a *Mărturisirilor*. Portretele lirice, medaliaone dezvoltate, propun poeți din lirica franceză, germană, americană, engleză, clasică și modernă, excepție constituind-o deschizătorul de ciclu, Cervantes, abordat cu *Don Quijote* – deci cu o poză. La finele volumului, două studii tematice, *Spiritul mediteranean* și *Poezie și plastică* întregesc un autentic curs de poezie, pe epoci și meridiane, cu câte o rară, dar generoasă trimitere, aici, la liricii conaționali: “Ne-ar fi interesat influența artei plastice populare asupra liricii noastre de azi – dubla influență a iconografiei bizantine și țărănești la un Crainic, la un Voiculescu, la un Blaga, la un Adrian Maniu, sau chiar la un Minulescu, la un Arghezi, la un Ion Barbu, precum și influența peisagiului și peisagiștilor asupra poeziei contemporane române – despre *Lirica noastră de azi*, vezi *Gândirea*, nr. 10/1938.

EDITORIAL vorbind, completarea volumului din 1936 cu eseuri, conferințe din anii următori tipării cărții și chiar postume (*Spiritul mediteranean* a văzut lumina tiparului

în 1946), reprezintă un act de clară necesitate, în duhul cel mai ordonat al autorului însuși miraculos înțeles și urmat de către editoarea sa. Vorbitor de mai multe limbi de mare circulație și lector neobosit de literatură din fragede vârste, Ion Pillat a fost – se știe – cel mai cult poet al generației sale, una de aur, alcătuită din creatori mai adesea de înaltă intelectualitate, de asemenea poligloți, precum Lucian Blaga, Alexandru Philippide, Ion Barbu, la rândul lor talmăcitori din lirica universală sau autori de studii pe teme de artă. Opera lirică a lui Ion Pillat, cu variatele-i zăcămintе, purtându-l din medienele lunci ale Argeșului, în nordicul Miorcani, în sudicul Balcic, iar în final, în luminoasa Helladă, dar cu o constantă viziune a Timpului, se conduce pe un șleau ce nu părasește o clipă albiile clasicismului, indiferent de aluviuni ale simbolismului, de chemări insistente ale poeziei pure, însă mereu pecetluită de spiritul locului – cum subliniază într-o foarte nutritivă prefață dl. Mircea Martin: “aproape francez prin formație, european prin deschiderea intelectuală, Ion Pillat a ținut să adopte în portretele sale lirice o perspectivă autohtonă”, ora comentariului fiind, cu vorbele d-sale, a literaturii române – să nu uităm, în magnificele decenii interbelice.

Publicul căruia i se adresa Ion Pillat era, desigur în temă, dar am presupune logic că se afla cu cel puțin un pas în urma informației conferențiarului. A se instrui îi era dorința, dar nici spectacolul personalității de la tribună nu-i putea fi indiferent. Cu sau fără voce, vorbitorul se povestea pe sine, în aventura descifrării unui poet, în actul volitiv al mărturisirii unui crez artistic, în preferințe, în chiar modul în care și selecta și organiza materia, de la vastitatea operei lui Victor Hugo sau Walt Whitman la subtilitatea aceleia a lui Paul Valéry, dificultatea interpretării cadențelor lui Péguy sau rusticitatea lui Robert Frost. Portrete esențiale cu toatele, precum esențiale sunt toate piesele de pe tabla de șah!

Cu atât mai instructivă devenea expunerea când poetul dădea la iveală relații epistolare cu Rilke, situația acestuia (cel puțin într-un caz față de

propria-i operă, tocmai tradusă de conferențiar. Era, de altminteri, fastul moment istoric când societatea românească se sincronizase cu cea occidentală, punctul în care putea corespunda creativ cu ea. Trecând din portret în portret, pe epoci, școli, curente, de la Renaștere către exponenții poeziei pure, ciclul de conferințe se preschimba într-un curs de istoria liricii universale, pe siruri de culturi. Ronsard nu va lipsi, ca unul intrupând, într-o singură voce, Pleiada, Racine pentru supremația în tragedie, aceasta “rodul pângurit și armonios al altei creații desăvârșite, care a fost secolul al XVII-lea francez.”

A SĂ-L CITĂM pe teoretician: “Teatrul spaniol al lui Lope de Vega sau Calderon, cel britanic, cu Shakespeare, a dat capodopere, nu ne-a putut da însă un stil tragic sau o singură tragedie în sensul adevărat și pur al cuvântului, în sensul grecesc sau racinian.” Dacă fenomenul Renașterii l-a sedus pe Ion Pillat, el îi oferea și o excelentă bază de orientare: “Trebuie să așteptăm tocmai perioada «Sturm und Drang» a secolului XVIII-lea, epoca lui Goethe și a lui Schiller, ca să găsim ceva comparabil cu acea Renaștere, naștere din nou a sufletului liric european, dezmoșit și chemat la o nouă viață de splendoarea culturii greco-latine, redescoperită tocmai atunci de o omenire dornică și uimită.” Clipa istorică în care omului corporativ și anonim al Evului Mediu, omului furnică, tipului de umanitate standard și colectiv îi succede omul ce și redobândește supremația față de divinitate! (Și pentru că numai de poezie e vorba, e anume momentul când italienii inventează sonetul!)

(continuare în numărul viitor)

Barbu Cioculescu

EDITURA „CASA RADIO”
Punți către o nouă vârstă a comunicării

Colecția REPERE XXI
Seria Radio România Actualități
CD-CARTE

DIOKISIE ȘIKCAN
KOI. LATINII BIZANȚULUI

Incursiuni în istoria creștinismului românesc timpuriu

48 de tablete radiofonice difuzate între 1999-2000, în emisiunea „Matinal”

14 x 21 cm; 116 p. + 2 CD-uri

Comenzi: tel.: 303.17.72; 303.17.31; on line: www.srr.ro; e-mail: marketing@srr.ro
Vânzare directă: Librăria „Casa Radio”, str. Gen. Berthelot, 60-64, sect. 1, București

prepeleac

de Constantin Ţoiu

Tolstoi despre români (I)

NU CUNOSC, din păcate, deocamdată, alte surse tolstoieni decât ce scrie Ion Ianoşi în prefaţa ce o semnează traducerea *Jurnalului* pararhului de la Iasnaia-Polianna. Muncă laborioasă semnată de soţia sa, Janina Ianoşi, carte apărută în 1975 la Editura Univers.

Istoricii cunosc multe alte amănunte ale trecerii lui Tolstoi în tinereţe (26 de ani) prin Muntenia şi Moldova, cinci ierni doar înainte de Unirea Principatelor, cu ocazia unor deplasări de trupe ruseşti spre Dunăre. Visul lui Petru cel Mare, încă din secolul XVIII: cucerirea mult râvnitului Bizanţ, a doua Romă a Europei, şi care cetate eternă ar fi trebuit să devină astfel Moscova Rusiei pravoslavnice...

SOSIT în 12 în Bucureşti, peste două zile, în 14 martie 1854, în cursul campaniei militare din 1854, Tolstoi notează în jurnalul pe care îl ţine de la 19 ani:

„Bucureşti. Încep un caiet nou...” fără să mai adauge imediat în continuare vreo impresie relativă la oraşul valah de la nordul Dunării. În schimb, la 17 martie, după trei zile petrecute aici trăgând chefuli neîntrerupte, în scrisoarea pe care i-o trimite mătusei salei, T. A. Ergolskaia, tânărul ofiţer Leon Nicolaevici Tolstoi notează fericit... (*perioada lui românească de fericire*, după cum spune Ianoşi interpretând româneşte cuvintele lui Tolstoi):

„Sunt năcut. Un oraş mare şi frumos, obligaţia de a te prezenta multora, opera italiană şi teatrul francez...”

Năcut, cum ai vedea prima dată Parisul, deşi unul mititel.

Nici urmă de Caragiale! Din contră; deocamdată. Avem certificatul! O copie i se poate trimite cui vrea... Dar, acest oraş vesel, simpatic este şi târâmul ispitelor... Întors cu trupele ruseşti, după ce se ridică asediul imbatabilei Silistre de vizavi de Călăraşi, apărută de otomani, pe ziua de 23 iunie a

aceluiaşi an, Tolstoi, chefuind iar şi jucând cărţi, notează: „Pe parcursul drumului de la Silistra la Maia (un sat astfel numit pe atunci, la nord-est de Buc., n.n.) am trecut prin Bucureşti. Am jucat şi a trebuit să împrumut bani. Situaţie înjositoare pentru oricine, iar pentru mine în special. Am scris scrisori: mătusei, lui Mitea, lui Nekrasov... Nu ştiu de ce să mă apuc mai departe şi în consecinţă nu fac nimic. Cred că cel mai bine ar fi să lucrez la *Romanul unui moşier rus*.”

A 7 iulie 1854, acest autoportret, făcut probabil la mahmureală: „Sunt urât, neîndemânălesc, lipsit de scrupule şi fără nici o educaţie mondenă. Sunt irascibil, plictisitor pentru ceilalţi, lipsit de modestie, intolerant (*intolerant*) şi ruşinos ca un copil. Sunt aproape incult... Sunt nereţinut, nehotărât, inconsecvent, prosteşte vanitos şi violent, ca toţi oamenii lipsiţi de caracter. Nu sunt curajos. Sunt lipsit de acurateţe în viaţă şi atât de lenes, încât trândăvia a devenit pentru mine o obişnuinţă aproape insurmontabilă...”. Puneţi orice scriitor român să-şi facă un asemenea portret. (*Aia-i!*)

La 11 iulie, acelaşi an, nota următoare ce ne priveşte direct pe noi, românii, ca popor:

„În convorbirea avută azi cu doctorul, mi-a dispărut părerea prostească şi nedreaptă ce mi-o făcusem la adresa valahilor, părere generală în toată armata şi pe care mi-am însuşit-o de la năstăraii cu care am avut de-a face până acum. Soarta acestui popor este duioasă şi tristă...”

Nici un comentariu. ■

PENTRU mulţi cititori, cred, etimologia constituie partea cea mai fascinantă a lingvisticii. Nu numai specialiştii sînt interesaţi să afle originea unui cuvînt, să urmărească evoluţia semantică – uneori foarte complicată – pe care acesta a suferit-o. Etimologia trezeşte interesul unui public larg în primul rînd pentru că evocă istoria socială şi culturală fixată în cuvinte. În cazul limbii române, istoria cuvintelor permite ipoteze asupra unor secole lipsite de mărturie, evocă valori succesive de influenţe străine, ilustrează mentalităţi şi realităţi cotidiene ale unei vieţi preponderent ţărăneşti. Tentaţia de a reconstitui trecutul pornind de la mărturia cuvintelor produce şi aberaţii: sînt cunoscute delirurile pseudo-etimologice ale unor amatori convinşi că pot reconstitui limbi originare, limbi perfecte, magice etc.

DIN PĂCATE, curiozitatea cititorului nu poate fi satisfăcută pe deplin: nu există suficiente dicţionare etimologice ale limbii române, iar cele care există nu acoperă, în genere, decît o parte din lexic. Dispunem, e drept, de *Dicţionarul etimologic* al lui Al. Ciorănescu (apărut în spaniolă între anii 1954 şi 1966), tradus recent (în 2002); un mare dicţionar etimologic e în lucru, de mai mulţi ani, la Institutul de Lingvistică al Academiei. Şi dicţionarele generale, de uz curent – DEX, în primul rînd – conţin indicaţii etimologice. Destul de multe cuvinte au rămas însă cu indicaţia „etimologie necunoscută”; ignorarea sursei este explicabilă obiectiv (prin absenţa, pentru o lungă perioadă, a documentelor, a textelor scrise) şi se poate doar spera în soluţii viitoare: e nevoie de cercetări aprofundate, de constituirea unei bănci de date, de formarea unor specialiştii. Cum se ştie, pentru limba română specializarea în acest domeniu nu e deloc uşoară: un aspirant etimologist ar trebui să cunoască – în afara limbilor romanice – latina, greaca, mai multe

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

Etimologie

limbi slave, maghiara, turca, albaneza; şi chiar să le cunoască în profunzime, în evoluţia lor istorică, cu variantele lor regionale şi socio-culturale, care au putut influenţa la un moment dat limba română. Colaborarea specialiştilor încearcă să compenseze raritatea unei asemenea cunoaşteri enciclopedice. Pe de altă parte, dicţionarele generale din ultima jumătate de secol au redus partea etimologică la minimum, indicînd de obicei doar sursa ultimă, imediată, fără comentarii şi fără indicaţii semantice. Pentru multe cuvinte găsim în dicţionare doar sursa cea mai recentă (franceza), chiar dacă, aşa cum o dovedesc variantele formale şi atestările din limba veche, preluări pe alte filiere anticipaseră împrumutul modern. Chiar şi dicţionarul academic (DLR), a cărui secţiune etimologică era foarte detaliată şi plină de sugestii interesante în seria veche, coordonată de Sextil Puşcariu, a redus la minimum această parte, în volumele apărute după 1965, suprimînd comentariile (dar păstrînd, din fericire, acurateţea explicaţiei).

TOATĂ ACEASTĂ lungă introducere are rolul de a justifica satisfacţia cu care salutăm o reeditare: *Dicţionarul etimologic al limbii române. Elementele latine*, de I.-A. Candrea şi Ov. Densusianu. Publicat prima oară în fascicule, între 1907 şi 1914, din păcate neterminat (se opreşte la litera P, la verbul *a putea*), dicţionarul este una din lucrările prestigioase, permanente citate şi intens utilizate de specialiştii de la apariţie pînă în prezent. Retipărit acum în ediţie anastatică, la Editura Paralela 45 (2003), completat cu o bibliografie şi o listă de abrevieri, e însoţit de o foarte utilă introducere aparţinînd profesorului Gr. Brăncuş. Introducerea fixează cu precizie şi claritate reperele istorice ale textului, îi subliniază importanţa şi interesul actual, rezumă istoria cercetărilor etimologice româneşti, îl compară cu celălalt dicţionar al elementelor latine, publicat în germană,

în 1905, de Sextil Puşcariu. Reedităriile unor lucrări clasice ale lingvisticii româneşti (Hasdeu, L. Şăineanu, H. Tiktin ş.a.) sînt esenţiale, în primul rînd pentru învăţămîntul filologic, dar şi pentru a asigura o cultură lingvistică generală unui public cultivat mai larg. Dicţionarul lui Candrea şi Densusianu continuă să fie un instrument preţios în primul rînd pentru specialiştii, pentru că reuneşte o cantitate foarte mare de informaţie: explicaţii şi interpretări fonetice şi gramaticale, forme din istororomână, meglenoromână şi aromână, corespondenţele din celelalte limbi romanice, variante regionale şi din limba veche, evoluţii semantice, reflexele în alte limbi. Pentru cititorul non-lingvist, dincolo de constatările mai evidente şi mai superficiale (gruparea în familii lexicale, includerea tuturor cuvintelor, inclusiv a celor considerate vulgare, fără aplicarea obişnuitului tabu al dicţionarelor noastre generale; ortografia consecventă cu *f*), consultarea acestui dicţionar poate însemna o familiarizare cu unele dintre cele mai interesante probleme ale elementului latin moştenit în română; se găsesc reunite aici arhaismele cu forme apropiate de dubletele lor moderne, preluate prin împrumut tîrziu (*a deşinde*, „a coborî”, *a împluta*, „a reproşa”), evoluţiile semantice complicate, care au provocat numeroase discuţii şi interpretări: *a merge* (din lat. *mergere*, „a se scufunda”), *codru* (**quodrum* = *quadrum* „pătrat”, „bucată”), *femeie* (din lat. *familia*), *pădure* (*padulem* = *paludem* „mlaştină”), *păgîn* (*paganus* „ţăran”), *a învîta* (*invitiare* „a vicia, a răsfăţa, a corupe”) etc. Tocmai pentru că au suferit numeroase modificări, cuvintele de origine latină ascund surprize pentru cititor: e spectaculos felul în care din lat. *volvere* „a rostogoli, a învîrţi” provin, pe diverse căi, directe sau indirecte, prin transformări fonetice şi prin derivare, cuvinte ca *a holba*, *volbură*, *vîlvoare*, *a bulbuca*, participiile învechite *învolt* şi *desvolt* – şi, pornind de la ele, chiar formaţia cultă *a dezvoltă*. ■

interviurile "R"

Pe noi ne-a
intoxicat gargara:
„cum, să ne impună
nouă cineva?”

- Domnule Alexandru Paleologu, cum se vede realitatea românească la început de mileniu, după optzeci și cinci de ani de viață?

- Se vede așa cum vedem toți că se vede, mizerabil, îngrozitor. Avem o faimă detestabilă, dar pe care o și merităm. Furnizăm toată materia necesară pentru ca să o avem așa. Iar cei care ar putea să corecteze această faimă sînt absenți. Adică se limitează la viața lor privată. Nu au influență și nu se bucură de audiență decât în mică măsură și foarte rar. Noi vedem acum limpede precarietatea intelectuală și nulitatea morală ale indivizilor care ne conduc, dar și mulții bani de care aceștia dispun. Asta se vede. Au foarte mulți bani a căror origine nu poate fi decât suspectă. Pentru că este recentă și nedeclarată. Toți acești oameni sînt rezultatul a ceea ce în drept se numește „îmbogățire fără justă cauză”. Este inexplicabil cum au devenit atât de bogați într-un interval atât de scurt de timp. Nu se poate justifica în nici un fel pentru că nimeni nu are curajul sau nu are puțința, sau este împiedicat să provoace o cercetare în domeniul acesta. Este un scandal și o rușine fără margini lucrul acesta. Mie îmi place bogăția, dar nu hoția. E clar, multe mari averi au fost făcute și cu hoție. Se poate. Dar nu exclusiv din hoție. Din hoție totală, nerușinată și imbecilă. Acest tip de hoție este idioată. Ei scapă de pedeapsă pentru că toți sînt la fel, toți sînt complici. Dar nimeni nu poate să creadă că ar putea fi ceva cinstit în originea acestor averi. Printre cei care ne conduc există cîțiva miliardari nuli intelectualmente, oameni fără nici o calitate. Imaginea pe care ne-o oferim nouă este aceeași imagine pe care am oferit-o comisarilor europeni. După mine dl. Verheugen și ceilalți domni de la Comisia Europeană fac o impresie foarte proastă, sînt figuri lamentabile, cred că nu sînt în stare să citească o carte ca lumea, dar unde sînt pungășia, cinismul nerușinat, minciuna, escrocheria și impostura pot să vadă. Oricine, oricît ar fi de prost, vede aceste lucruri.

- Le vedem toți, dar mult mediatizatul război contra corupției a fost pierdut și de Emil Constantinescu și de Ion Iliescu.

- Corupția nu se poate înlătura printr-un decret. Corupția este un fenomen general într-o societate care a scăpat la un moment dat de o cumplită opresiune. În istoria europeană exemplul cel

mai limpede este Franța după Termidor. În Franța de după epoca terorii a început o corupție care a durat mult, inclusiv pe timpul lui Napoleon, dar războaiele acestuia au mai eclipsat impresia. Corupția unei societăți este un fenomen general și durează o generație. Nu se scapă de corupție pînă nu dispăre generația corupților. Poți să vii cu cele mai drastice legi și măsuri punitive. Nu se poate face nimic. Corupția este o boală gravă ca și ciuma.

- Pe de altă parte, nu înțeleg ce împiedică Justiția să cîntărească cu aceeași măsură fapte din aceeași categorie...

- Justiția este și ea coruptă. Magistratura, chiar dacă nu mai este la ordinul partidului, este la ordinul poftelor personale, la ordinul avantajelor pe care le scontează cineva din partea altcuiva. O magistratură care judecă independent de realitatea cauzei este o catastrofă. Dar la noi chiar așa se întîmplă. Magistratura noastră este compusă din judecători absolutamente corupți, chiar dacă nu toți. Corupția pleacă de aici. Cînd nu poți conta pe justiție, cum poți conta pe altceva?

- În cazul acesta, singura soluție ar fi ca toate procesele de la noi să fie date pe mîna unor comitete de judecată din țări ale Uniunii Europene.

- Acesta ar fi un lucru foarte bun din punctul de vedere al eficienței, dar inacceptabil pentru mîndria noastră națională. „Cum, noi nu suntem în stare să dăm verdicte corecte?”

- Se vede treaba că nu!

- Pe noi ne-a intoxicat gargara: „Cum, să ne impună nouă cineva?” Păi, dacă noi nu suntem în stare... Dacă noi nu putem impune un comportament corect, trebuie să ni-l impună alții. Dar asta este jignitor pentru mîndria națională.

- Mult mai jignitoare mi se pare ticăloșia pe care o suportăm zi de zi.

- Evident. Dar nu toți gîndesc la fel. Pentru cei mai mulți important nu este ceea ce există în realitate, ci ceea ce se spune. Ideal ar fi să nu spunem decât ceea ce există în realitate.

La noi, Caragiale
este urît pentru că
nu se poate suporta
inteligenta

- Vă propun să ieșim pentru o clipă din arena actualității. În anii de formare intelectuală ați avut modele? Care au fost persoanele care v-au marcat etapele de formare a personalității?

- Primul meu model a fost chiar tatăl meu. De mic copil i-am admirat inteligența extraordinară, marea cultură și farmecul

personal.

- A fost avocat!

- Da! A fost un avocat de mîna întîi. Eu am asistat la cîteva pledoarii de-ale lui și știu ce mare avocat era. Faima lui de avocat era foarte mare printre studenți, printre juriști, dar nu în public pentru că el nu cîștiga foarte mult din avocatură. De multe ori pleda gratis dacă i se părea că o face pentru o cauză justă. Uneori își lua cauze de mică pondere materială, dar importante ca principiu. În general cîștiga bine, noi am trăit destul de ușor, dar nu ca niște bogași. De la el am învățat un lucru fundamental: cum este să fii inteligent cum se comportă un om inteligent, cum vede viața un om inteligent și ce reacții trebuie el să aibă în fața fenomenelor de viață. Deci tatăl meu a fost primul model. Apoi, unul din marile mele modele intelectuale și umane – acum o pot spune, înainte nu, pentru că sarea lumii în sus – a fost I.L. Caragiale. Îl consider cel mai inteligent și cel mai strălucit român cunoscut de mine pentru că încă sînt puțini cei care îl cunosc. Caragiale încă nu este cunoscut în societatea noastră. Am citit recent în cartea lui Dan C. Mihailescu despre București, un capitol *Rezistența la Caragiale* în care se referă la faptul că în perioada în care Caragiale a început să fie jucat, existau oameni delicai, „fini, distinși” care se temeau de bănuiala că ar gusta grosolăniile sau echivocurile lui Caragiale. Pentru ei un autor mediocru precum Victorien Sardou era considerat un mare dramaturg, iar Caragiale, nu. Asta era atunci. Acum e altfel. Azi îl urăsc pe Caragiale pentru că e inteligent și ei se tem de inteligență. La noi Caragiale este urît pentru că nu se poate suporta inteligența. Stadiul actual este unul în care nu mai există nici un fel de toleranță, nici un fel de admisibilitate față de inteligență. Este considerată dușmanul principal al escrocilor și al imbecililor. Escroci și imbecili care sînt aceiași. Nu diferă persoanele. Escrocii sînt imbecili și imbecilii sînt escroci.

- Există și imbecili neescroci.

- Da. Asta e altă chestie. Dar ideea că escrocul e deștept e o idee românească stupidă care ne face enorm de mult rău. Pentru că pe cine admirăm avem tendința să și absolvim. „Aaa, deștept escroc!” – spune românul. Vă asigur că nu există escroc deștept. Toți escrocii sînt imbecili. Mai mult sau mai puțin șmecheri. Asta e altceva. Caragiale nu va fi iubit de români decât după ce aceștia vor scăpa de complexele care le macină sufletul de un secol și jumătate. Complexul că nu este delicat și distins – acum un secol; complexul că este în fața unui pericol care este „deșteptăciunea negativă” – ce e aia „inte-

Alexandru Paleologu:

„Nu cred în
aptitudinile de
justiție, corectitudine,
și creație, ale omului
care disprețuiește
literatura”

ligentă negativă?”; este inteligență sau nu este; iar dacă este negativă ca inteligență înseamnă că are dreptate să fie așa. Caragiale rămîne enorm de antipatizat în societatea românească. Acesta a fost al doilea mare model. Alt model – pe care nu l-am cunoscut deloc deși a locuit la doi pași de casa noastră și eram oarecum înrudit cu familia lui – a fost, în literatură, Paul Zarifopol.

- Exact la el mă gîndeam în acest moment. Chiar și pentru cineva care nu cunoaște toate detaliile biografiei dumneavoastră, înrudirea spirituală cu Paul Zarifopol aproape că sare în ochi.

- Eu cred că am publicat tot ce se putea face pentru a lămuri locul lui Paul Zarifopol. În afară de faptul că era sceptic, ironic și critic, nu era chiar așa de negativist cum se spune.

- Mi se pare cel mai mobil spirit al epocii. Scrisul său are, pe lîngă ironie, o mare finețe a detaliului.

- Absolut. Are un spirit de mare finețe și mai ales precizie. Însă și despre el s-a spus: „Aha... E sofist!” Altă prostie enormă care bîntuie la noi este frica de sofisti. Și despre Nae Ionescu se spunea că a fost sofist. Dom'le, Nae Ionescu a fost o mare inteligență. Sofist!? Și ce dacă era sofist? Toate articolele lui Nae – le-

am cam citit pe toate, poate că în unele se vede o anumită meta-sofistică de a aduce anumite argumente în anumite cauze – odată scoase din contextul imediat și puse într-o perspectivă mai generală se dovedesc a nu fi sofisme. Paul Zarifopol avea o foarte mare înțelegere pentru fenomene sufletești și intelectuale care îi erau străine. De pildă mistica, credința. Avea un mare respect pentru valoarea intelectuală a acestora. Dar respect cînd meritau să fie respectate, cînd nu erau o gargară, vorbă goală. De obicei e foarte multă vorbărie goală cînd vine vorba de credință, inclusiv la oamenii de bună credință. Sunt oameni care se declară credincioși pentru că așa vor să se creadă.

- În felul acesta ei fac un foarte mare deserviciu exprimării credinței...

- Enorm deserviciu!

Eminescu a fost
de multe ori la noi
în casă

- Să revenim la Zarifopol. El are cîteva formulări memorabile, este, pe alt plan, foarte aproape de spiritul lui Caragiale...

- Absolut. Las' că e omul care

„năniei literare”

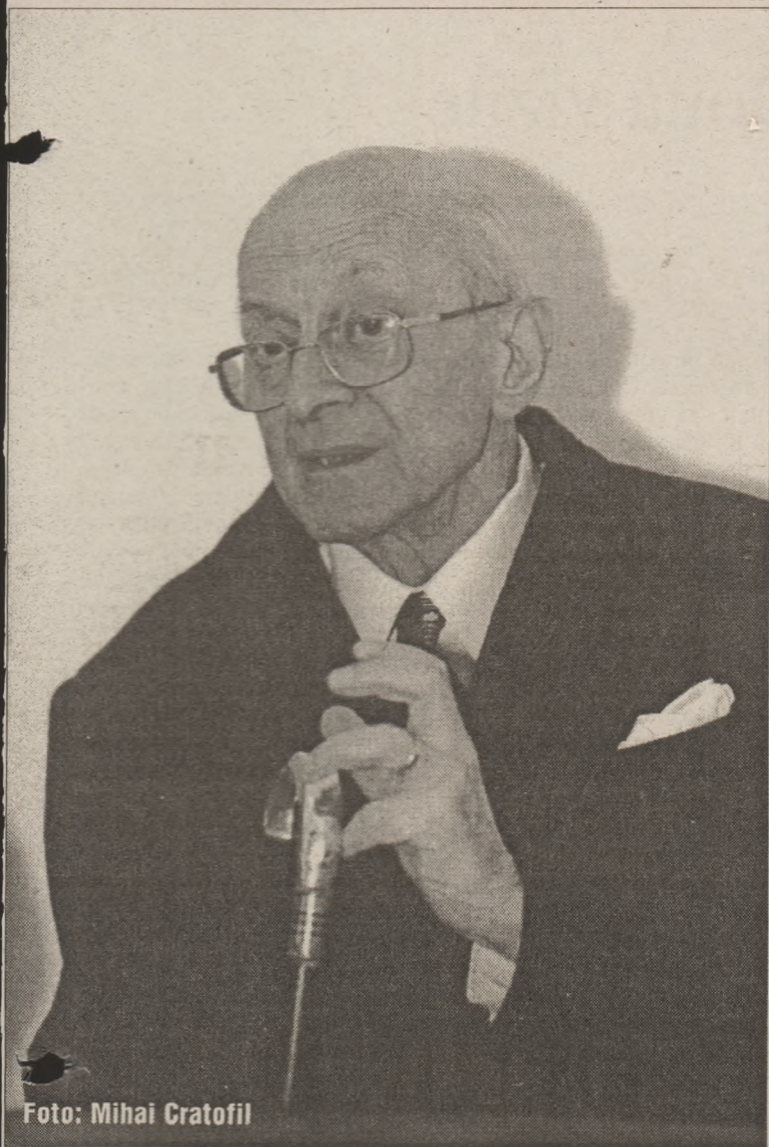

Foto: Mihai Cratofil

l-a cunoscut cel mai bine pe Caragiale, pentru că a stat ani de zile lângă el în Germania. Mai este și corespondența dintre ei care este extraordinară. Dar corespondența lor nu epuizează tot ce intră și trece prin mintea limpede, tăioasă și precisă a lui Zarifopol. În volumul meu *Ipoteze de lucru* am câteva texte despre Zarifopol, printre care unul care se cheamă *Anticlasicism și creație aurorală* în care am scos din texte neincluse de el în volume pasaje extraordinar de clare pentru tendința intrinsecă a lucrurilor pentru completitudine și integritate. Nu merge pe o singură linie. Tot ce poate să-i aducă o comprehensiune totală și umană. Evident, umană este inteligența, dar și prostia. Prostia este un fenomen care trebuie înțeles. Trebuie să-i găsești mecanismul. Să nu confuzi prostia cu simpla grabă mentală care nu este recomandabilă, dar care poate fi o scuză.

• *Bunicul dumneavoastră din partea tatălui a fost directorul ziarului „Timpul” în perioada în care acolo lucra și Eminescu...*

- A fost director la „Timpul” în tinerețe. El era conservator din aripa „Nababului” Cantacuzino. Era unul dintre tinerii pe care „Nababul” îi sprijinea și obișnuia să conteze pe ei. În perioada în care Eminescu era *spiritus rector*

la „Timpul”, directorul ziarului, adică bunicul meu, era un om deal „Nababului” deci nu foarte mare pro-junimist. Nu era anti-junimist pentru că era deștept, dar era, totuși, fidel Nababului. Era însă amic cu Eminescu. Eminescu a fost de multe ori la noi în casă, la niște petreceri amicale și erau prieteni foarte buni. Nu atît de buni încît să se fi înregistrat mențiuni literare. Bunicul meu era acolo un fel de politruc al „Nababului”, însă nu foarte clar și exclusiv pentru că întotdeauna între oamenii inteligenți există un limbaj comun.

- *Dar în familie nu ați găsit urme de-ale lui, jurnale, memorii...*

- Din păcate nu. Eu nu știu despre el decît că era cunoscut la Curtea de Casație prin vorbele sale de duh.

- *În familie nu se vorbea despre el? Tatăl dumneavoastră nu avea amintiri legate de el?*

- A murit la începutul secolului, în 1903, iar eu m-am născut în 1919. Tata își amintea de el, chiar dacă și el era foarte tînăr cînd a murit tatăl său, ca de o autoritate paternă plăcută și cultivată în care exercițiul unei foarte corecte, prețioase și subtile cunoașteri a limbii franceze făcea ca mintea să fie capabilă de nuanțe. Mai multe nu știu. Nu m-am

interesat niciodată, pentru că nu sunt preocupat de genealogii. Din păcate bunicul meu a murit mult prea devreme pentru mine. Ar fi trebuit să-l fi apucat măcar pînă am avut eu 15 ani.

- *Să revenim la modele...*

- În afară de tatăl meu, Caragiale și Zarifopol nu am mai avut alte modele.

- *La ce vîrstă i-ați descoperit pe Caragiale și Zarifopol în calitate de autori?*

- Pe Caragiale am început să îl gust cînd, întîmplător, într-o revistă școlară, am citit schița *Căldură mare*. Entuziasmul meu după această lectură a fost nelimitat. Nu pot să uit momentul acesta. Și de atunci – cred că aveam vreo zece ani – așa a rămas pentru tot restul vieții. În tinerețea mea am avut șansa să cunosc oameni cu adevărat extraordinari. Printre apropiații tatălui meu, în primul rînd, dar și după rudele mamei mele din Moldova. Așa i-am cunoscut pe pictorul Theodor Pallady, pe Mihai Jora, care stătea chiar aici, la capul străzii și a fost prieten bun cu tatăl meu. Mai erau avocatul Aznavorian, pe care tata îl prețuia enorm și un alt jurist, Istrate Micescu. Mulțumită lui, mult mai tîrziu, am ajuns la următoarea idee: inteligența trebuie să fie suficientă. Adică să faci față cu ea la toate problemele care ți se pun și pe care ți le pui. Nimeni nu e mai inteligent decît altul. Firește, unul are mai multă vreme, e mai spiritual, mai simpatic, mai grațios. Asta e altceva. Inteligența, dacă este funcțională, nu are nimic de dorit. Face față la toate problemele care i se pun, în vreme ce prostia este foarte polivalentă, diferită, eterogenă și, mai ales nereceptivă.

Nu mă mai jenez să o spun: eu nu sînt un om cult

- *Dacă acum ați avea douăzeci de ani ce drum ați alege? Ați merge tot pe literatură, ați opta pentru un altă cale?*

- Categoric, aș merge tot pe literatură! Nu există o altă soluție satisfăcătoare și îmbucurătoare decît literatura.

- *Dar cititorii sunt tot mai puțini. Lumea pare tot mai preocupată de altele...*

- Adevărata lume este lumea din literatură. Cea care a trecut prin imaginația unui scriitor. Cealaltă nu e lume. Noi vedem lumea ca scriitorii, ca model pentru literatură, chiar dacă nu facem din ea un model pentru creațiile noastre. O lume inaptă să se transforme în literatură nu e o lume. E un bîlci. Nici măcar un bîlci, pentru că bîlciul are și el literatură lui. Nu e nimic. De fapt numai literatură e o realitate efec-

tivă, care poate să fortifice o minte, un caracter și un spirit. Nu cred deloc în aptitudinile de justiție, corectitudine și creație, ale omului care disprețuiește literatura. Pentru mine e nul. Se poate ca cineva să aibă însușiri din aceeași esență, de aceeași natură, fără să-și dea seama. De pildă chestia culturii. Nu mă mai jenez să o spun: eu nu sînt un om cult. Nu vă uitați că în cărțile mele sunt atîtea citate corecte, luate din textul original și, probabil, bine interpretate. Însă doar atîta este. N-am citit decît ce mi-a plăcut. Și îmi place sinceritatea cîtorva oameni care spun același lucru. De exemplu, Borges care, într-un dialog mărturisea că a citit pe apucate. Unele cărți le-a citit de mai multe ori, iar altele niciodată. Thomas Mann a trimis o scrisoare la „New York Herald Tribune” în care constată jenat că lumea îl consideră mare savant pentru că în cărțile lui este atîta cultură. Mărturisește că și-a redactat cărțile întrebînd, căutînd, copiind pagini din enciclopedii. În final recunoștea cu ironie că „în realitate sînt de o incultură greu de imaginat la un scriitor de renume mondial”. Este adevărat însă că nimeni nu poate fi cult cu adevărat. Pentru că întreaga cultură nu poate fi acoperită.

- *Ce semnifică pentru dumneavoastră cuvîntul „cultură”?*

- Șlefuirea minții. Ceea ce dă minții șlefuire, sagacitate și viață.

- *Înseamnă că există atîtea culturi cîți oameni. Pentru că fiecare și-a șlefuit altfel mintea.*

- Probabil că așa este.

- *Care sunt cărțile care au contribuit cel mai mult la șlefuirea minții dumneavoastră, lecturile care au contat efectiv la structurarea modului dumneavoastră de a vedea lumea, de a gîndi?*

- Cred că acele cărți care au avut un asemenea rol asupra mea au fost cele din literatura franceză a secolului al XIX-lea. Dar nu toată literatura franceză a secolului al XIX-lea. A mai contat Voltaire cu o singură carte, *Candide*, dar cu aceasta, colosal. Restul nu mă interesează. Disputa lui cu lucrurile contemporane, cu superstiția mi se par de o inactualitate fără pereche. Și spiritul voltairian cu care unii se laudă este o vechitură, e ceva răsuflet. Geniul voltairian nu are legătură cu spiritul voltairian. Sigur că a fost om de spirit. Dar oamenii de spirit de atunci, dacă i-am întîlni astăzi poate că ne-ar dezamăgi în multe privințe. Literatura franceză m-a amprentat puternic. În primul rînd cea din secolul XIX, dar și cea din secolul XVIII și, ceva mai tîrziu cea din secolul XVI. Montaigne și Rabelais pentru mine sunt autori hotărîtori, de bază.

Este o mare greșală să crezi, cum credea Noica, în „cultura de performanță”

- *La ce vîrstă i-ați descoperit?*

- Pe Montaigne pe la vreo șaisprezece ani și, de atunci începe să îl redescopăr continuu. Cam la fel stau lucrurile și cu Rabelais. Hotărîtoare și colosală, pot spune că mi-a umplut viața și îmi dă și acum o anumită încredere în perenitatea inteligenței, este literatura rusească: Tolstoi și Dostoievski. Nu fac o alternativă, așa cum fac mulți natârîi: Tolstoi sau Dostoievski? Nu se poate face. Sunt oameni de o genialitate egală și nelimitată, fără de care nu sîntem europeni. Am citit cîteva lucruri, opinia unor critici – dintre care unii sunt prețuiți mult de mine – că Tolstoi și Dostoievski nu ar fi europeni. Dar ce sînt? Cum am putea fi noi europeni fără ei. Poți fi european fără aștia doi? Dar nu am dus nimic din toate acestea pînă la ultimele consecințe. Mi-e suficient să înțeleg cum funcționează mentalul rusesc, viziunea asta teribilă, geniul rusesc, cel franțuzesc sau cel englezesc. Nu am nevoie să parcurg toate textele. Astfel mi-a fost suficient să citesc *Don Quijote* și alte cîteva scrieri de Cervantes, nu toate, Unamuno și Ortega y Gasset ca să știu ce-i cu spaniolii. Restul, mai aflu, mai nu aflu, vîd eu. Este o mare greșală să crezi, cum credea Noica în „cultura de performanță” și în cultura exhaustivă. Cultura nu poate fi exhaustivă, iar dacă e, nu mai e nimic, pentru că se anulează. Trebuie să identifiți niște culmi convingătoare și irezistibile. Pentru mine acestea sunt zonele importante: cultura franceză din secolele XVI, XVIII și XIX, cultura română din secolul XIX și cultura rusă tot din secolul XIX. Acum nu mai citesc străini, nu are nici un sens. Citești pentru viață, pentru moarte sunt alte lucruri de făcut. Este ridicol și absurd să consideri, de la o vîrstă încolo, că te pregătești pentru viață. Nu te pregătești pentru viață, ai terminat cu asta. Te pregătești, dacă nu ești idiot, să ai o moarte decentă și adecvată cu ființa ta și cu rosturile vieții. Adică să nu mori penibil, să nu mori grotesc, să nu mori ridicol, să nu mori odios și să nu mori retoric. E foarte important lucrul acesta și la asta mă gîndesc tot timpul.

26 februarie 2004

Interviu realizat de Tudorel Urian

Daniel Dragomirescu

Două vizite

CU UN DEBUT (1988) încă de pe atunci matur și neconcesiv, întârziat păgubos, nejustificat, din așa-zisele "cauze obiective" care ne-au otrăvit tuturor existența, ținând de neîncurajatoarea conjunctură a acelor vremi – textele continuă să putrezească undeva prin beciurile Căzii Românești –, talentatul vasluian Daniel Dragomirescu și-a preschimbat răbdător neșansa inițială și izolarea relativă în anurile puternice ale prozei lui de acum, puternică, sigură pe sine, având ceva de spus și spunând-o răspicat, precis, aproape chirurgical. Ai încadra-o nenuțat în cel mai categoric *realism*, dacă termenul acesta incert, mult prea mănuit, n-ar ascunde din start o imprecizie care îl golește de orice substanță: un scriitor cu adevărat realist nu ar putea trece de prima propoziție a unei simple povestiri, fiindcă enunțul ei (să zicem: "S-a trezit de dimineață și și-a aprins o țigară.") îl va trimite, dacă autorul este consecvent cu sine, la infinite precizări: unde și cum s-a trezit, de ce,

la ce oră, cum și-a aprins țigara, ce fel de țigară – marcă, dimensiuni, eventualul proces de fabricație etc. etc. –, după cum ne atrage atenția Mario Vargas Llosa în excelențele lui *Scrisori către un tânăr romancier*.

Să zicem așadar numai atât că lumea lui Daniel Dragomirescu este una adevărată, concretă, deloc idealizată, și că uneori ai impresia că a fost deschisă cu scalpelul, nu descrisă cu eterna pană; însă, ciudat, nici urmă de naturalism nu se strecoară în paginile ei. Autorul care de curând ne-a dăruit un studiu despre universul românesc al lui Liviu Rebreanu se distanțează politicos dar ferm de "păcatele" naturaliste ale înaintașului, reala lui vocație a povestirii și-a găsit demult propriul făgaș epic. După *Cel din urmă rapsod și alte povestiri* și *Nimic nou după cortina de fier*, este rândul *Deșertului roșu* să amplifice audiența acestui scriitor format, ce știe să selecteze din realitate exact atât cât să devină literatură. A acestui scriitor, pur și simplu.

Mihai Cantuniari

ADOUA ZI cei doi frați se sculară de vreme și ieșiră în oraș împreună, făcând pe jos drumul până în Piața Unirii, unde se despărțiră. "Ne vedem după-masă!". De pe scara tramvaiului, Ticu mai schiță un salut cu mâna, înainte ca ușile să se închidă clăpânind. Stelian luă tramvaiul în direcția opusă și trei sferturi de oră mai târziu suna la poarta fiicei sale, în strada Grădina cu Tei. O găsi, ca de obicei, acasă, ocupată cu treburile gospodărești și un pic necăjită din cauza zburdălniciilor lui Tudorel, care îi luase niște ju-

cării surorii sale mai mici. Ca să-i impace, Stelian îi chemă pe amândoi la el, îi descusu puțin în privința faptelor bune pe care le mai făcuseră în ultima vreme și le dăruie la fiecare câte o cutiuță de bomboane. Eleonora socoti de *bon ton* să protesteze cu jumătate de glas, dar Stelian schiță un gest cu mâna, în semn că o mică cheltuială nu conta, chiar pentru un pensionar fără pensie ca el. Cu aerul ei dezghețat mica Anicuța îi mulțumi politicos, în timp ce fratele ei mai mare se mulțumi doar să bombăne ceva, trăgând în schimb atent cu ochiul la darul surioarei sale, ca să vadă dacă nu cumva era mai grozav decât al său. Neavând ni-

mic de obiectat, el luă o mașinuță de pe jos și-o zbughi pe ușă afară. Fetița însă nu plecă, ci se așeză frumos la masă, în fața bunicului ei.

"Și ce mai e pe la țară? Ce mai face mămică?" îl întreba Eleonora, aducându-i o mică gustare. Stelian sorbi mai întâi din cana cu menado, cu aerul că nu era grăbit. "Situția nu e prea trandafirie", o informă el. "Pe vârstă ți așteaptă zile grele și ei simți bine lucrul asta... Peste câțiva ani n-o să mai aibă nimeni o palmă de pământ... Așa că mă întreb ce rost are să ne mai luptăm cu morile de vânt?..." "Nu cumva, tată, ai de gând să donezi pământul la stat?" "Se-nțelege

că nu! Mama ta ar fi distrusă. Dar și așa o duce tot mai prost cu sănătatea. Are inima foarte slăbită..." "Ar fi bine dacă ai veni cu ea, s-o consulte un doctor." "Ar fi bine..." Stelian mai vru să spună ceva, dar renunță. Prin fereastra sufrageriei îl zări trecând grăbit pe ginerele său. Sever se întorcea de la serviciu mai devreme ca de obicei, ceea ce i se păru curios. Soțul Eleonorei avea o față posomorâtă și, după ce-și aruncă servieta într-un colț, veni să-i strângă mâna, declarându-i direct că era pe cale să li se întâmple o mare porcărie. "E de rău, tată socrile", ridică el glasul revoltat. "Tâmpiții ăștia vor să ne ia casa!..."

"Adică cum?!..." Neașteptata veste îl făcu pe Stelian să încremenească. El așteptă zadarnic să i se spună că nu auzise bine ce spusese ginerele său și își privi fiica stăruitor. Dar Eleonora arăta și ea la fel de tulburată și nu îndrăznea să spună nimic. "Cum așa?! Cum se poate așa ceva?!..." exclamă el într-un târziu, negăsind pentru moment altceva de zis. Îl auzi pe Sever replicând sarcastic: "Ei, uite că se poate, tată socrile!" Revolta interiorizată îi ascuțise parcă și mai mult trăsăturile feței, iar ochii îi căpătaseră o nuanță de albastru metalic. "A venit un nene urât și rău, bunicule, și-a zis să ne luăm tâlpășița din casa noastră!" se auzi glăsciorul isteț al Anicuței. Nedumerită, fetița se întoarse spre mama ei. "Ce-i aia tâlpășița, mami?..." Nimeni nu socoti de cuviință să-i spulbere nedumerirea.

"Norica, eu v-am luat locuința asta cu acte în perfectă regulă. M-am împrumutat la bancă, iar creditul l-am lichidat peste câțiva ani, după ce am vândut hectarul de pădure de la Colibași. Toate astea se pot verifica. Am păstrat absolut toate actele doveditoare", declară Stelian cătrănit la față de cele aflate și despre care până atunci nu știuse aproape nimic. Sever își umplu o cană mare cu ceai de sunătoare și goli cana aproape pe nerăsuflăte, după care și-o umplu din nou. "Tâmpiților ăștia nu le pasă lor de acte, tată socrile!" glăsui el scârbit. "Nu le pasă de nimic". Își goli și a doua cană cu ceai, apoi îl informă, fără să facă risipă de vorbe, pe socrul său despre cele petrecute. În ultima

RADIO ROMÂNIA CULTURAL

Transmisiuni în direct
din studioul amenajat în incinta
Muzeului Național de Istorie a României
în cadrul celei de-a IX-a ediții
a Salonului de carte și presă București

10 mar. ora 12:30 **Mediateca. Etică-Estetică**
realizator Teodora Stanciu

11 mar. ora 15:00 **O samă de cuvinte**
realizator Oana Georgiana Enăchescu

12 mar. ora 12:30 **Barometrul șanselor educaționale**
realizator Elza Cenușă

13 mar. ora 16:00 **Zări și etape**
realizator Ileana Corbea

	MHz	kHz
Arad	106,8	
București	104,1	603
Bacău	103,1	
Baia Mare	100,1	
Brașov	105	
Constanța		1314
Craiova	101,1	
Deva	105	
Focșani	102,8	
Iași	103,1	
Oradea	96,1	
P. Neamț	103,1	
Ploiești	104,1	603
Rm. Vâlcea	102,5	
Satu Mare	96,1	
Sibiu	66,44	1404
Suceava	101,6	
Tg. Jiu	89,5	
Tulcea	105,4	1530
Zalău	105	

vreme casa le fusese vizitată de mai multe ori de o comisie, care le inspectase fiecare colțor de locuință, din subsol până în pod, tot socotind spațiul locativ și contabilizând cât din acest spațiu le era cu adevărat necesar... Ultima dată, un ofițer de miliție brunet și mătăhălos, le arătase un document parafat și semnat de comisie, prin care se decisese ca jumătate din locuință să fie atribuită unei familii cu mulți copii, strămutată din Ferentari. "E clar că e un abuz", clătina din cap Stelian. "E o încălcare a dreptului de proprietate". "Ne-au cerut să semnăm că suntem de acord să primim chiriași", își aminti Eleonora. Stelian o întrerupse nervos. "N-o să semnăm nimic. Statul și guvernul n-au decât să construiască locuințe pentru cetățeni, nu să-i dea afară pe unii și să-i aducă pe alții în loc!" "Da, trebuie făcut ceva", încuviință Stelian. Glăsciorul Anicutei se făcu auzit din nou. "Dacă mai vine nenea ala rău, mami și tati, să nu-i mai dați drumul în casă!..." Stelian zâmbi, dar Sever rămase posomorât. "Ar trebui să vorbești cu șefii tăi de la radio", îl sfătui Eleonora. "Să le ceară alora din comisie să înceteze cu șicanele". "Lasă, că știu eu mai bine ce trebuie să fac!" bătu Sever cu pumnul în masă. "Știi ce-o să fac?... O să mă duc direct la aia din Comitetul Central și-o să le spun de la obraz: "Cum vă permiteți, ciclovecilor, să dați afară din casă o familie de români cinstiți?..." Și mai izbi o dată cu pumnul în masă, făcând farfuriile și tacămurile să zângăne. Eleonora făcu însă o figură foarte îngrijorată. "Ei, nici chiar așa, frate! Nici chiar așa, ce Dumnezeu! Trebuie să dai dovadă de tact.

Gândește că avem copii". "Eleonora are drpetate. Trebuie tact", socoti și Stelian nimerit să spună. Sever o ținea mai departe pe a lui și nu-l mai contrazise.

De la familia Polizu, el o luă pe jos până în Lizeanu și se urcă în cele din urmă într-un tramvai, cu gândul de-a se întoarce acasă la Ticu. Pe drum îi veni însă ideea că n-ar fi stricat să-i facă o vizită și lui Mișu Leibovici. Ceasornicarul din Calea Văcărești l-ar fi putut ajuta dacă nu în alt fel, măcar cu niște sfaturi. În chip mai puțin obișnuit, găsi atelierul ceasornicarului închis și, după ce bătu de câteva ori, fără ca cineva să-i răspundă, dădu să plece. Atunci însă ușa din fundul atelierului se deschise încet și în cadrul ei se ivi Mișu Leibovici. "A, domnul Stelian, poftim, poftim!" îl întâmpină evreul, cu vechia-i afabilitate. Bucuros de revedere, omul nu se mulțumi doar să-i strângă mâna, ci-l îmbrățișă călduros, ca pe un frate. "Credeam că iar v-am pierdut de misteriu", vorbi el vesel. "Așa-i spuneam și neveste-mii, Avram să-i dea sănătate și să n-ondepărteze de la sânul lui: "Să știi, dragă Salomio, că domnul Stelian și-o fi găsit vreun Ivan ceasornicar, de când și-a luat ceasul ala care merge după ora Moscovei". O-ho-ho..." "Ba deloc!" îl contrazise Stelian, zâmbind și el. "Ceasul meu, după cum știi bine, nu merge decât după ora României și de reparat îl repari numai dumneata". "Ei, așa da", îl bătu evreul cu palma pe umăr. Încuie cu băgare de seamă apoi ușa de la intrare, făcând semne unui trecător oprit în dreptul vitrinei că ceasornicaria era închisă, și-l invită, ca în urmă cu un an, când îi călcăse ultima dată pragul, în locuința sa din spatele atelierului. În sălița

de trecere, de grinzile vopsite în cărămiziu ale tavanului atârnavă parcă mai multe funii de usturoi ca în trecut. "Ce să-i facem, domnule Stelian?" zise Mișu parcă scuzându-se. "Dacă s-au înmulțit duhurile rele!..." "Nu cumva am venit într-un moment nepotrivit?" vru să știe Stelian, oprindu-se în pragul ușii următoare, din dosul căreia răzbăteau mai multe glasuri. "Nu-i nici un deranj. Musafirilor mei o să le facă plăcere vizita dumitale!" îl asigură ceasornicarul. Deschizându-i larg cea de-a treia ușă, îl lăsă ca să intre primul.

Salonul era plin de lume. O duzină de persoane – bărbați și femei, tineri și mai vârstnici, dar și câțiva copii – stăteau pe scaune în jurul unei mese mari și discutau cu însuflețire despre arestările operate în rândul militanților sioniști. Tăcură însă brusc cu toții, cu ochii îndreptați circumspect înspre ușă, în clipa când Mișu Leibovici îl introduse în încăpere pe musafirul său. "Domnul Teodorescu, prietenul nostru", vesti ceremonios ceasornicarul, oferindu-i lui Stelian chiar scaunul său dintr-un capăt al mesei și aducând pentru sine un modest taburet, aflat într-un colț. Stelian își scoase pălăria și-i salută pe cei aflați în încăpere. Printre ei îl recunoscă mai întâi pe Mendelică, fiul cel mai mare al lui Mișu Leibovici, omul pe care îl ajutase să evite, în timpul legionarilor, trimiterea pe un șantier de muncă obligatorie pentru evrei, angajându-l ca funcționar în Cooperatie. Dat afară de la catedra de limbi clasice, pe care o avusese mulți ani la un liceu bucureștean, Mendelică ajunsese, după instalarea comuniștilor la putere, profesor la Universitate și chiar membru în Academie, publicând o serie

de studii filologice, apreciate și în străinătate. "Mă bucur să vă revăd, domnule Teodorescu", îl salută academicianul, ridicându-se de pe scaun, ca să-i strângă mai bine mâna. "Cu ce vă ocupați acum și cum o duceți?" Stelian începu să spună ceva. Vocea Salomei o acoperă însă pe a sa: "Ce surpriză! Nu v-am mai văzut de-un car de vreme! Ce mai faceți?...". Stelian o lăsă pe femeie să spună ce avea de spus. "Nu chiar atât de rău", îi răspunse. "E bine că sunt sănătos..." "Ei bine, domnule Teodorescu, de ce vă plângeți?" se interesă, din celălalt capăt al mesei, un bărbat solid și cu fața expresivă, îmbrăcat într-o uniformă ofițerească de culoare albastră, care îi venea ca turnată. Stelian nu-l recunoscă pe loc, dar bănuî că trebuia să fie unul din băieții ceasornicarului. Mișu Leibovici interveni, ca să-l lămurască. "El e Aronică. Băiatul meu care-a stat la Moscova pe timpuri, după ce autoritățile române l-au schimbat cu niște basarabeni. Acum e colonel în Securitate. Poate-ai auzit de el?"... "Colonelul Stițlaru", completă binevoitor cel vizat. "N-am avut ocazia", negă Stelian. Acum însă reușise să-și amintească bine. Aronică trecuse pe vremuri drept oaia neagră a familiei. În glumă ai lui îi spuneau acasă Belzebut. Colonelul își săltă statura masivă și întinse spre Stelian o mână vânjoasă și lungă. Glasul îi suna oficios, dar în ochi avea un licăr de zâmbet. "Spuneți că n-ați avut ocazia? E bine că n-ați avut", vorbi insul, tocându-și replicile cu sarcasm, malițiozitate sau ironie. "Așadar, de ce vă plângeți?..."

În cameră se făcu tăcere. Stelian avu brusc senzația că nimerise din nou în fața comisiei de

revizuire a pensiilor de la camera 666 a Ministerului Muncii și că era interogată. Răspunse totuși calm, alegându-și cuvintele, că, în ce-l privea, n-avea nici o importanță. Dar – și aici vocea îi deveni apăsătoare – i se părea pur și simplu de neînțeles că un inginer capabil și integru, cap de familie cu multe responsabilități și părintele unor copii minori, era pe cale de a deveni victima unor funcționari incapabili ai sfatului popular, indivizi care, fără discernământ și fără bun simț, voiau să-i ia jumătate din locuință, ba chiar îl amenințaseră cu evacuarea forțată, în cazul că s-ar fi opus... Colonelul îl ascultă răbdător până la capăt, notându-și ceva într-un carnet, iar la sfârșit îi declară scurt și sec că avea să se intereseze personal de acest caz. "Dar cu sioniștii pe care i-ați arestat voi, ce facem? Când o să puneți voi capăt acestei masacre?...". izbucni cu revoltă abia stăpânită un tânăr de vreo treizeci de ani. Tânărul purta o pălărie neagră, pe care nu și-o daduse jos de pe cap, și avea o față la fel de expresivă ca a preopințului său, ofițerul de securitate. Stelian îl recunoscă: acesta era Levi, mezinul familiei. Despre el știa doar că urmărea studii teologice în străinătate și că servea la Templul Coral, dar nimic mai mult. O aură de mister îl învăluisese întotdeauna. Concesiv și prudent, Aronică ridică din umeri și declară senin că așa ceva nu intra în domeniul său de activitate și-i depășea competențele. Câteva clipe mai târziu, discuția suspendată mai devreme reîncepu cu și mai multă însuflețire.

(fragment din romanul
Deșertul roșu)

FVNDATIA ANONIMVL

va organiza în anul 2004, trei concursuri dedicate exclusiv tinerilor muzicieni, poeți și pictori români.

Festivalul de Muzică Clasică - PROMETHEVS

care se va desfășura în București, la CLVBVL PROMETHEVS (Piața Națiunile Unite nr. 3-5), unde vor putea participa 12 solisti sau formații instrumentale (exclusiv instrumente cu coarde) care se încriu până la data de 27 februarie 2004. Preselecția va avea loc în perioada 2-3 martie 2004. Programul festivalului va fi următorul:
16-18 martie - concerte în concurs
19 martie - festivitate de premiere, concert al premianților

Festivalul de Poezie - PROMETHEVS

se va desfășura în cadrul Centrului Cultural al Fundației Anonimvl din localitatea Sfântu Gheorghe (Jud. Tulcea) și pot participa 12 tineri poeți. Înscrierile se fac până la data de 23 aprilie 2004. Preselecția va avea loc în perioada 26 - 30 aprilie 2004. Programul festivalului va fi următorul:
10 mai - deplasarea la Sf. Gheorghe, Delia, cazarea
11-13 mai - program de lucru și cazarea în Delia Dunării
14-15 mai - prezentarea poeziilor în concurs, festivitatea de premiere
16 mai - închiderea festivalului, deplasarea la București

Tablă de Pictură - PROMETHEVS

se va desfășura tot în cadrul Centrului Cultural al Fundației Anonimvl și pot participa 12 pictori. Înscrierile se fac până la data de 16 aprilie 2004. Selectarea participanților se va face în urma participării la expunții de grup în cadrul CLVBVL PROMETHEVS, care se vor organiza în perioada 18 mai - 27 iunie 2004. Programul taberei va fi următorul:
19 iulie - deplasarea la Sf. Gheorghe, Delia, cazarea
20-23 iulie - program de lucru și excursii în Delia Dunării
24 iulie - concursul pe cele două secțiuni ale taberei, desemnarea câștigătorilor

25 iulie - închiderea taberei, deplasarea la București

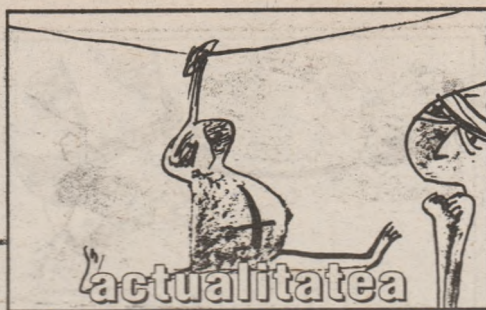
Lucrările de pictură vor rămâne la Centrul Cultural al Fundației Anonimvl pentru a fi expuse permanent.

Pentru fiecare din cele trei manifestări-concursuri descrise mai sus, FVNDATIA ANONIMVL va acorda câte trei premii în valoare de: 20.000.000 de lei (locurile I), 15.000.000 de lei (locurile II) și 10.000.000 de lei (locurile III). Din jururi va face parte și membrul juriului pentru MARILE PREMII PROMETHEVS care răspunde de domeniul artistic respectiv, câștigătorul premiului I urmând a fi implet nominalizat pentru secțiunea Opera Prima, ediția 2004. Câștigătorii vor fi desemnați în funcție de lucrările realizate sau interpretate în timpul manifestărilor.

La preselecție sunt admisi tineri cu vârsta de maxim 25 de ani, care trimit la adresa Paul Orleanu nr. 6, ap. 1, sector 5, București, lucrările necesare înscrierii, respectiv:

■ secțiunea muzică clasică - CV-ul
■ secțiunea poezie - CV-ul și trei poezii în manuscris
■ secțiunea pictură - CV-ul și prezentarea a câte trei lucrări în vederea expunerii lor în cadrul unor expoziții de grup în spațiu special amenajat la CLVBVL PROMETHEVS

Detalii suplimentare la telefon
021 336 36 16

ochiul magic

Un mare talent

M IHAELA ȘCHIOPU este graficiană care a schimbat înfățișarea revistei noastre. A făcut-o după chipul și asemănarea ei. A fost o operație grea și dureroasă, dar s-a terminat cu bine, pentru că artista a premeditat cu tact, cu delicatețe, și a mai cedat atunci când protestele deveneau prea vehemente, astfel încât până la urmă așteptările tuturor s-au armonizat.

Cuvântul „artistă” i se potrivește întru totul. Mihaela Șchiopu nu face doar grafică de presă, ci desenează și portrete, creează coperte pentru cărți, concepe afișe. Are și numeroase lucrări de sine stătătoare, care au putut fi văzute cu prilejul organizării unor expoziții. În plus, este artistă și când nu desenează, când privește pur și simplu lumea din jur. Ea regândește designul acestei lumi, îl ajustează, imaginând variante de bun-gust.

În ceea ce mă privește, mărturisesc că devin agitat când intru în raza privirii ei. Îmi imaginez cum îmi „scanează” figura și cum mi-o reconstruiește, în căutarea unei versiuni ideale.

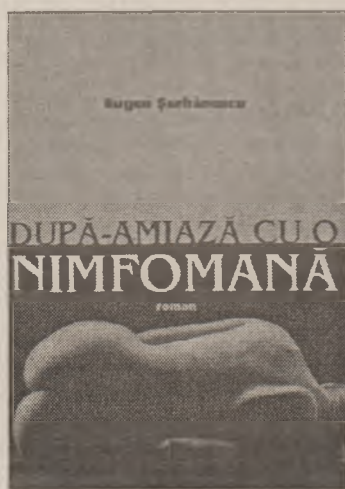
Mihaela Șchiopu își risipește extraordinarul talent, susținând cu generozitate inițiative culturale diverse, de la unele de anvergură internațională până la altele care contează doar în perimetrul unui județ. Desenează în orice condiții, folosind un cre-

ion ieftin sau un calculator sofisticat. Dacă o pasionează ceva, nu observă când se face noapte și lucrează în continuare, până în zori. Numai Nichita Stănescu mai practica această risipă, glorificată de Lucian Blaga într-un vers celebru („Risipei se dedă florarul”).

Îi sfătuiesc pe iubitorii de cărți să le caute în librării pe cele care poartă mențiunea „Coperta de Mihaela Șchiopu”. Alături de alți mari graficieni care au ridicat la un rang înalt ideea de copertă (Mircea Dumitrescu, Done Stan, Dan Stanciu, Tudor Jebeleanu, Anamaria Smigelschi, Ioana Dragomirescu, Mardare, Floarea Tuțiuianu, Adrian Socaciu ș.a.), Mihaela Șchiopu știe să sărbătorească textul prin imagine, să redea blazatului cititor de azi sentimentul – de multă vreme pierdut – că luând o carte nouă în mână se angajează într-o aven-

tură pasionantă. Copertele realizate de ea – din desene proprii, montaje de fotografii, jocuri savante de suprafețe, „fonturi” bine alese, culori rar întâlnite, sau întâlnite frecvent, dar în sfârșit puse în valoare – sunt elegante și sugestive, au personalitate. Reproduc, ca exemple, două dintre copertele realizate în ultima vreme: la romanul *După-amiază cu o nimfomană* de Eugen Șerbănescu, apărut la Editura Mașina de scris, și la volumul *12 scrisori exemplare* de Ion D. Sîrbu, publicat de Editura Genesis din Petroșani. Prima se remarcă prin grațioasă sugestie de erotism orb, printr-o eleganță care face inoportun orice gând licențios. Iar cea de-a doua – prin dramatism și prin evidențierea efortului de a recompune, din fragmente, amintirea lui Ion D. Sîrbu.

Alex. Ștefănescu

ION D. SÎRBU

12 scrisori exemplare

GENESIS

calendar

6.03.1899 - a murit *Ieronim G. Barițiu* (n. 1848)
6.03.1920 - s-a născut *Ion Apostol Popescu* (m. 1984)
6.03.1924 - s-a născut *Ben. Corlaci* (m. 1981)
6.03.1934 - s-a născut *Dinu Răchici* (m. 1999)
6.03.1946 - s-a născut *Vári Attila*
6.03.1957 - a murit *C. Rădulescu-Motru* (n. 1868)
7.03.1845 - a murit *C. Făca* (n. 1800)
7.03.1905 - s-a născut *Frida Papadache* (m. 1989)
7.03.1920 - s-a născut *Hornýak István*
7.03.1929 - s-a născut *Székelly János* (m. 1992)
7.03.1973 - a murit *Ovidiu Hotinceanu* (n. 1942)
7.03.1977 - a murit *Virgil Gheorghiu* (n. 1903)
8.03.1910 - s-a născut *Radu Tudoran* (m. 1992)
8.03.1917 - s-a născut *Dimitrie Stelaru* (m. 1971)
8.03.1925 - s-a născut *Alexandru Vergu*
8.03.1935 - s-a născut *Radu Ciobanu*
8.03.1937 - s-a născut *Corneliu Șerban*
8.03.1937 - s-a născut *Marta Cuiș* (m. 2000)
8.03.1952 - a murit *Horia Furtună* (n. 1888)
8.03.1961 - a murit *Gala Galaction* (n. 1879)
8.03.1985 - s-a născut *Agatha Grigorescu-Bacovia* (m. 1981)

9.03.1878 - s-a născut *Elena Farago* (m. 1954)
9.03.1887 - s-a născut *Ion Buzdugan* (m. 1967)
9.03.1906 - s-a născut *Radu Boureanu* (m. 1996)
9.03.1907 - s-a născut *Mircea Eliade* (m. 1986)
9.03.1913 - s-a născut *Bözödi György* (m. 1990)
9.03.1920 - a murit *Haralambie Lecca* (n. 1873)
9.03.1925 - s-a născut *Dimitrie Păcurariu*
9.03.1931 - s-a născut *Vitalie Tulnic* (m. 1973)
9.03.1936 - a murit *A. de-Herz* (n. 1887)
9.03.1961 - a murit *Cezar Petrescu* (n. 1892)
10.03.1856 - s-a născut *Petre Dulfu* (m. 1953)
10.03.1879 - s-a născut *Dumitru Caracostea* (m. 1964)
10.03.1920 - s-a născut *Traian Lalescu* (m. 1976)
10.03.1935 - s-a născut *Bokor Katalin*
10.03.1993 - a murit *Dan Simonescu* (n. 1903)
11.03.1891 - s-a născut *Ion Pillat* (m. 1945)
11.03.1907 - s-a născut *George Potra* (m. 1990)
11.03.1919 - s-a născut *Petre Bucșa*
11.03.1920 - s-a născut *Radu Bogdan*
11.03.1923 - s-a născut *Grigore Tănăsescu* (m. 1997)
11.03.1929 - s-a născut *N. Tertulian*

11.03.1932 - s-a născut *Iosif Naghiu*
11.03.1936 - s-a născut *Dumitru Ciobanu*
11.03.1991 - a murit *Octav Sargețiu* (n. 1908)
11.03.1992 - a murit *Nicolae Țic* (n. 1929)
11.03.1999 - a murit *Vlaicu Bârna* (n. 1913)
12.03.1913 - s-a născut *Alexandru Bardieru*
12.03.1925 - s-a născut *Constantin Chiriță* (m. 1991)
12.03.1936 - a murit *G. Ibrăileanu* (n. 1871)
12.03.1941 - s-a născut *Mircea Angheliescu*
12.03.1965 - a murit *G. Calinescu* (n. 1899)
13.03.1891 - s-a născut *Felix Aderca* (m. 1962)
13.03.1900 - s-a născut *Grigore Popiță* (m. 1980)
13.03.1928 - s-a născut *Mihai Murgu* (m. 1985)
13.03.1935 - s-a născut *Liviu Damian* (m. 1986)
13.03.1935 - s-a născut *Romulus Rusan*
13.03.1936 - s-a născut *Alexandra Indrieș* (m. 1993)
13.03.1976 - a murit *Sergiu Dan* (n. 1903)
14.03.1854 - s-a născut *Alexandru Macedonski* (m. 1920)
14.03.1888 - s-a născut *Al. Mateevici* (m. 1917)
14.03.1911 - s-a născut *George Drumur* (m. 1992)
14.03.1919 - s-a născut

Alexandru Paleologu
14.03.1920 - s-a născut *Pavel Bellu* (m. 1988)
14.03.1921 - s-a născut *Alexandru Struțeanu* (m. 1996)
14.03.1937 - s-a născut *Szépréti Lilla*
14.03.1955 - s-a născut *Marta Petreu*
15.03.1831 - s-a născut *Pantazi Ghica* (m. 1882)

15.03.1905 - s-a născut *Ernest Bernea* (m. 1990)
15.03.1929 - s-a născut *Neboisa Popovici*
15.03.1949 - a murit *Gh. Brăescu* (n. 1871)
15.03.1977 - a murit *Tudor Mainescu* (n. 1892)
15.03.1996 - a murit *Vasile Speranția* (n. 1941)
15.03.1996 - a murit *Ovidiu Zotta* (n. 1935)

CEA MAI NOUA LIBRARIE VIRTUALĂ ROMANEASCĂ

English French
Home Editura Club Inregistrare Login Preferințe Ajutor Dialog Contact Harta site

PARALELA 45 EDITURA

Căutare: Paralela 45 - O linie editorială la zi!

Veți să cunoașteți activitatea unei edituri profesionale?
Veți să fiți la curent cu ultimele noastre apariții editoriale?
Veți să vă cumpărați direct de acasă cărțile de care aveți nevoie?
Veți să beneficiați de reduceri substanțiale de preț?
Veți să intrați în posesia unor titluri pe care nu le mai găsiți în librării?
Veți să dialogați cu noi?
Veți să participați la concursurile noastre cu premii?

VIZITAȚI-NE PE WEBSITE-UL
www.edituraparelela45.ro
ȘI VEȚI VEDEA CĂ MERITĂ!

CĂUTAȚI - începând din 15 martie 2004 - colecțiile noastre de traduceri, literatură română, literatură de informare, carte didactică, literatură pentru copii, divertisment și timp liber ȘI VEȚI DEVENI UN CITITOR MAI BOGAT ȘI MAI BINE INFORMAT.

PARALELA 45 - O LINIE EDITORIALĂ LA ZI!

MI-AM LUAT bilet de tren Brașov-București pentru duminică seara, ca să nu prind mărșorul grevei CFR pe drum. Am chemat un taxi "pentru Sfântul Ioan" și a venit o mașină albă, cu șoferiță. Vorbărea-
ta. — Stați de mult pe strada asta? m-a întrebat și mi-a aruncat o privire prin oglinda retrovizoare, ca să vadă cam câți ani poate să însemne acest *de mult*.

— De mult, am spus, dintotdeauna. — Și eu am locuit pe Sfântul Ioan, la numărul 11, a spus șoferița, dînd prioritate, în dreptul trecerii de pietoni de la parc, unei familii care ilustra perfect ghicitoarea despre om a sfînxului: aveau patru, două și trei picioare. — Știți unde vine numărul 11? a continuat ea, era la domnul Blau, dacă l-ați cunoscut... Am simțit pe loc suflul familiar care-i leagă pe cei care au copilărit pe aceeași stradă, mai ales atunci cînd strada are case și cînd casele au fiecare o viață și o istorie. Nu știam că e numărul 11, dar îmi aminteam foarte bine de gangul unde, la un *Hochparterre*, își avea bătrînul domn Blau atelierul de curelărie. Cînd spuneai "la Blau" asta funcționa ca un număr de casă. Era un mic meseriaș "de pe vremuri", pe care îl apucaseră și bunicii mei. Eram trimiși, cînd fratele meu, cînd eu, la domnul Blau, cu diverse mărurișuri, repara orice, cu măiestrie, de la curele de genți la rucsacuri (primele rucsacuri, variind în funcție de vîrstă și putere, el ni le-a făcut), de la cordoane, la curelușe de ceas, iar prețurile erau derizorii. De multe ori, dacă socotea că reparația e prea măruntă, nu lua nimic, mai ales dacă știa din ce casă vii. Pe mine mă întreba întotdeauna ce mai face domnul Doctor, adică bunicul, și mă ruga să-i transmit salutări. — Domnul Blau, a continuat taximetrista, era un om foarte bun. Avea un registru unde își nota banii primiți și nouă, copiii lor

cronica optimistei

de Ioana Pârvulescu

Viața unei străzi

Fotografii de Ioana Pârvulescu

din curtea lui, ne dădea de multe ori bani de buzunar de la el. Se uita acolo, în registru și ne dădea cîțiva lei... Am vorbit apoi despre numele străzii, Sfîntul Ion, devenită, în orașul Stalin, Vladimir Maiakovski, iar acum Sfîntul Ioan. Dialogul atît de atipic cu taximetrista, care mi-a spus și că a fost mai înainte șoferiță de troleibuz, a făcut ca, atunci cînd am ajuns la gară, să mi se pară că am coborît dintr-o proză de Mircea Nedelciu.

Despre povestea caselor de

pe Sfîntul Ioan știu multe. M-am documentat în legătură cu avaturile fiecăreia dintre ele pentru un capitol de roman, pe cînd locuiam pe Maiakovski, iar soarta casei noastre atîma de un fir de păr, căci Ceaușescu dărima tot ce avea patină istorică. Între războaie existau pe stradă multe ateliere de mici meseriași, o cofetărie (a cărei firmă tipic interbelică "Müller Victor & Lauer Carol" a ieșit la iveală intactă, acum doi ani, la renovarea clădirii), o brutărie, o biserică.

Nu știu dacă în afară de curelar mai era pe strada mea vreun meseriaș de odinioară. În mijlocul unei curți lungi, care avea comunicare în strada vecină, era un brad uriaș, mult mai înalt decît casele din preajmă. Aici era un alt mic meseriaș, domnul Partenie, de care ne cam feream pentru că, bucuros de oșpeți mici, avea obiceiul să ne ridice în brațe și să ne pupe, iar obrazul lui era întotdeauna înțepăcios. Copiii nu apreciază gesturile de tandrețe ale adulților. Curtea cu două intrări și bradul la care "mijeam" cînd ne jucam de-a v-ați ascunselea reprezentau unul dintre locurile noastre de joacă preferate. Cînd vreo zece case au fost dărîmate, ca să se construiască un hotel urît și o parcare, au venit niște oameni care au tăiat bradul

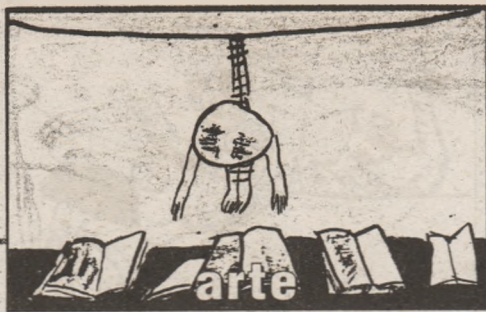
"nostru" fără să știe ce fac și, dacă mai tîrziu am înțeles ceva din semnificația tăierii salcîmului, la Preda, asta s-a întîmplat grație scenei asemănătoare din copilăria mea. Grupul nostru de "copii ai străzii" (o fi fost și taximetrista pe-acolo?) a asistat la crimă cu o revoltă mult mai fașă decît a adulților. Probabil că asta a fost și prima mea indignare politică. Tot atunci a murit și domnul Partenie.

Dar cîteva ateliere și cîteva oameni care știau meserie au reușit să supraviețuiască mai bine decît bradul, păstrînd aerul vechiului burg chiar în orașul cu străzi rebotezate și cartiere noi de blocuri muncitorești. Dintre toate, cel mai ciudat este atelierul lui "Crisan" (care, cu firmă cu tot, mai există și azi), de pe strada Nicolae Bălcescu, fostă Neagră. Aici se întindeau pantofi. Atelierul avea clientelă multă, întrucît înainte de 1990 pantofii buni erau rari în România și, ori trebuia să-ți cumperi ce număr găseai, chiar dacă te băteau, ori îi primeai din străinătate și nu ți se potriveau. Am fost foarte surprinsă cînd o fostă brașoveancă de pe strada Bălcescu, stabilită în Germania, m-a întrebat, atunci cînd am vizitat-o, dacă mai trăiește celebrul Crisan și s-a bucurat să audă că nimic nu i-a clintit din

loc firma. Ceva mai sus, pe o străduță, era atelierul lui Marton, care repara schiuri, punea rondela la bețe și monta legăturile (vîndute, pe atunci, separat). Nu exista schior pe pîrțile de pe Postăvaru și din Poiana care să nu fi trecut pe la Marton. Dar unul dintre cei mai valoroși și mai prețuiți oameni din Brașov era Varga, singurul la care acceptau să apeleze vechii brașoveni atunci cînd își puneau sau își rașchetau parchet. (De aceea parchetele brașovenilor nu scîrțîie). Ce era straniu la un om atît de activ era că nu avea un picior (nici proteză) și mergea în cîrje. Cînd lucra, se țira pe podea în mîini cu o rapiditate uluitoare și, copii fiind, îl priveam fascinați, ca pe un personaj fantastic. N-am întrebat niciodată unde își pierduse piciorul și bănuiesc că mintea noastră de atunci îl lua așa cum era, cu asimetriile lui compensate din plin de calități cinetice deosebite. Tuturor acestora (acum abia îmi dau seama că erau și români, și evrei, și sași, și unguri) li se spunea "Domnul", așa cum mi-a spus și taximetrista cînd a pomenit de curelărul Blau și asta era, desigur, încă o victorie a vechilor meseriași asupra noului regim. Dar rămăsese, totuși, foarte puțini și, de la moartea domnului Blau, pe strada mea n-a mai fost nici unul.

După 1990, primele două noutăți de pe stradă au fost un *sex shop* și o casă de amanet. Proaspăt îmbogățiții nu copilăriseră cu siguranță pe strada mea și a taximetristei. Mai nou, în fosta cofetărie Müller și Lauer, recuperată acum de biserică, s-a deschis un magazin de profil, plus un xerox la care membrii familiei mele au devenit clienți fideli, iar lîngă sex shop, a apărut recent o librărie la a cărei soartă mă gîndesc cu inima strînsă. Oricum, strada a reînceput să trăiască. Numai hotelul de vizavi de noi, Carpați, Aro nou, cum i se mai spunea datorită vecinătății cu vechiul Aro Palace, numai hotelul făcut în comunism e mort acum. În renovare de mai multe luni, pare tot mai urît pe zi ce trece, în ciuda zgomotului și a prafului de care au parte locuitorii străzii Sfîntul Ioan. La fel ca atunci cînd s-au dărîmat casele cărora hotelul le-a luat locul, de pe ferestrele noastre se poate urmări cum evoluează lucrările noilor meseriași. — Au început să curețe travertinul de jos în sus, mă anunță mama, așa că, pe măsură ce urcă, murdăresc ce-au curățat dedesubt. Asta nu e însă nimic, pe lîngă faptul uluitor că, uită-te te rog, au montat două uși pe dos. Mă întreb cînd va observa cineva! — Dacă va observa, spun eu, optimistă. ■

teatru

Nota de plată

reale, dar din ea a dispărut cu totul dinamica sentimentelor. Tatăl Dorei e un neputincios răsfățat, mama ei are forța impulsurilor necontrolate, un cuplu dotat cu autoritate de societatea tradițională, dar incapabil să și-o exercite. O sexualitate liberă, lipsită de bucurie, redusă la gesturile unui viol în grup. Constantin Cojocaru caracterizează caricatural absența bărbăției la bărbatul capricios cu scurte și dure roase străfulgerări de luciditate. Lucia Ștefănescu, mamă iubitoare, trece mereu pe lângă adevărul Dorei, autoare fără de voie a tragediei. Beneficiari ai libertății obținute de generația care a luptat pentru "puterea flo-

rilor" ei alcătuiesc o lume unde libertatea a devenit instrumentul indiferenței, al cruzimii, al nesimțirii. O generație care își trăiește un zgomotos faliment moral, după ce a vibrat pentru dramele din Vietnam și Cambogia, determinând retragerea americană nu și pacea în regiune, după ce a erodat codul moral al tradiției, după ce au disprețuit valorile materiale și avantajele oferite de ele, s-au repezit să le acumuleze, determinând relativizarea convențiilor nu și instaurarea adevărului. Acolo unde compasiunea a murit, nici știința nu poate rezolva situațiile conflictuale: doctorul jucat de Ioan Coman e mereu în urma realității,

pe care nu o acceptă, dar nu știe s-o vindece. Fără curajul impulsurilor lui, Mihai Calotă îi dă târcoale Dorei, speriat parcă de vitalitatea ei. Din alte vremuri, Alexandru Palade, tatăl lui, presimte mai curând decât înțelege tragedia care dă târcoale și asistă neputincios la consecințele ei. Acest grup de interpreți este purtătorul severei judecăți morale produse de regizor: realitatea lor scenică e construită din ticuri și scheme de comportament, momentele cântate și dansate accentuează convenția unei lumi care a vrut să refuze convențiile. În acest grup performanța actricească poate fi apreciată doar în funcție de felul cum se înscrie în

discursul regizoral și merită să apreciem disciplina unor actori de performanță, colorând aici cu strictul necesar aparițiile lor scenice.

Mecanismul spectacolului e bine gândit și nu sunt puține momentele când ideea provoacă vibrația sentimentului: scena fără cuvinte de după viol, când peste trupul ghemuit la pământ al Dorei trec indiferenți cei care o cunosc și necunoscuții, e o imagine extrem de percutantă a singurătății în mulțime. Momentele cântate și dansate sunt în general eficiente pe plan artistic, dar uneori propria lor dinamică le îndepărtează de tensiunea scenariului dramatic. Între urâtul lumii și frumusețea necesară scenei, Radu Afrim construiește grandios, dar nu îndepărtează întotdeauna schelele șantierului.

Interpretare, în sensul în care noțiunea presupune și o a treia dimensiune a personajului, produc Karl Baker și Elena Popa. Bărbatul se aruncă pe o ocazie și își etalează ființa animalică, străbătută din când în când de banuală ca Dora, copilul-fată-femeie de lângă el, funcționează în alt registru decât cel obișnuit. Banuală stinsă la iuteală. Actorul rezumă bruta dintr-o ființă asemănătoare omului. Performanța Elenei Popa e mai greu de explicat: candoarea, curiozitatea, bucuria constituie straturile unui suflet care își refuză suferința, traversează smârcurile vieții fără să se maculeze, într-o splendidă demonstrație de naturalețe. Naturalețe alcătuită cu savant meșteșug de o actriță stăpână pe mijloacele ei. Da, de la natură omul se naște bun. Cei care se păstrează așa sunt doar produsul minunatelor artificii ale artei teatrului.

Magdalena Boiangiu

muzică

Grația ca o săgeată

M-AM DORIT întotdeauna să citesc texte despre muzică scrise în chei grațioase, chiar dacă acute, și nu grave, tinătoare de isonuri terne, caduce. Arareori însă mi-a fost dat să sorb o cronică muzicală ca pe o ceașcă de cafea aromată a cărei gust persistă mult timp și după ce zăful întărit e numai bun pentru ghicit. Articolul despre muzică este îndeobște aidoma unui ceai depurativ, în stare să te ușureze de toxine, dar și de pofte. E un fel cinic de a fi tinet la regim ori într-o cură de

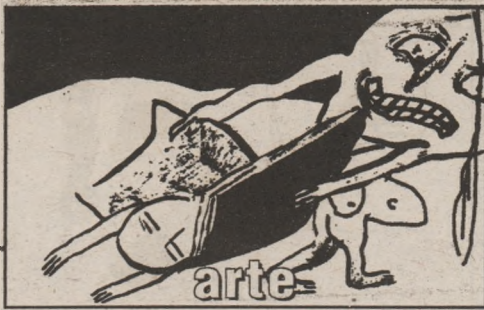
slăbire, în care Doamne ferește să pui gura pe niscaiva condimente ori să abuzezi de disponibilitatea proteinelor. Gustă și după aceea o să și mănânci... Ca și cum din plăcere pentru curmale se pot suge sâmburii. Doar avem, slavă Domnului, pe ogorul criticii și eseisticii noastre muzicale, sumedenie de sâmburi din care anevoie crește câte un fruct. Dar că și în acest peisaj tipizat, standardizat, alcătuit din cartiere de cronicari în uniforme, cu ochelari și pixuri din lemn de esență moale, vocația formelor deschise, a cadențelor solistice ori a pasajelor virtuozice se poate impune, chiar cu obstinație. Vocația lui Valen-

tin Petculescu este să poarte adevărul la vedere. Jocul lui cu vorbele scrise este guvernat de acel gen satiric, ce aduce cu o oglindă în care privitorii descoperă, în general, chipul oricui în afara de al lor, drept pentru care este atât de bine primit în lume. La Valentin Petculescu grația este o săgeată a cărei tolbă o reprezintă lumea muzicală românească. Ori un ac ce înțeapă, vorba lui Tudor Mușatescu, nu ca să împungă, ci ca să coasă. Recenta sa carte, *Clepsidra spartă*, apărută la Editura Muzicală este ea însăși o tolbă cu săgeți, supusă unor "Conexiuni" la care puteți accede "Pe riscul dumneavoastră". Ca atunci când

pui un pariu, fără să cunoști rezultatul. Autorul însă pare a-l ști. Ce altceva poate explica evitarea condiției de "critic de specialitate" dacă nu cunoașterea canonului sever, implacabil, ce presupune excoierea imaginației? Valentin Petculescu este fascinat de modulațiile cromatice ori enarmonice, mai puțin riguroase ori tranșante, dar infinit mai subtile și provocatoare. Discursul, eminent expozițiv, comportă un travaliu în tonalitate impresionistă, ce recurge la tehnici repetitive sau improvizatorice. Rând pe rând diarist, grefier, martor, avocat, judecător, ucenic sau maestru, Valentin Petculescu ia act, se miră, se confesează, operează și, ceea ce este poate cel mai important, pune degetul pe rană, în așa fel încât entuziasmul ușor exasperat și exasperarea puțin entuziasmată sunt ca niște arcuri misterioase ce nu-și prea greșesc ținta. În fond me-

lancoliile autorului, alături de verva spumoasă, ca o șampanie bine frapată a scriiturii dilată interesul față de majoritatea textelor cuprinse în acest volum, parte dintre ele produse la începutul anilor '90, pe vremea când compozitorul Valentin Petculescu deținea rubrica muzicală a "Lucaefărului", iar scriitorul cu același nume (re)anima în răstimpuri paginile "Actualității muzicale". Nu pentru informația torentială, de ultimă oră merită lectura această carte, ci pentru finețea stilului ori suplețea ideilor. Nu pentru polifonia doctă, ci pentru armonia ingenioasă, nu de puține ori savuroasă. Este aici ceva din finețea și ingeniozitatea scriitorului ori din suplețea și savoirea muzicianului. Asta ca să nu mă mai plâng că n-am parte de texte despre muzică scrise în chei grațioase, chiar dacă acute.

Liviu Dănceanu

cinema

Berlinala 2004

Femeile, sfinte și monștri cu față umană

RECUNOSC de la bun început: din cele șapte filme premiate de către juriul internațional am ratat două. Am și circumstanțe atenuante, deși nu le caut: unu - două zile n-am mai putut să mă trezesc de la 7, și doi - în acest an au ieșit câștigătoare outsiderile. Dacă mă mai creditați, rămâneți cu mine! (și poate ghiciți filmele pe care nu le-am văzut).

La această a 54-a ediție juriul a fost prezidat de Frances McDormand; femeie deșteaptă și decontractată, care i-a pus coarne colegului Gabriele Salvatores în poze și pe care o suspectez că este principala „vinovată” de opțiunile finale. Și bravo ei! (mi-o și imaginez, asemănătoare personajului său din comedia *Something's Gotta Give* de Nancy Meyers, prezentat în afara competiției, punând punctul pe i, fără fașoane, despartind grăul de neghină). Ediția din acest an a fost, comparând-o cu cea precedentă, cam gri în ce privește selecția oficială. Adică n-au fost revelații răsunătoare. Dar mi se pare un lucru bun că juriul s-a ținut tare pe poziții și nu l-a premiat pe Theo Angelopoulos pentru prima parte a trilogiei lui (prima parte de 3 ore), adică pe supărăciosul Angelopoulos care, probabil, va merge cu partea a doua la alt festival. Nici pe Ken Loach nu l-a premiat. Nici pe Eric Rohmer. *Gegen die Wand* (în engleză *Head On*) a luat Ursul de Aur. Autorul lui, Fatih Akin, e un regizor tânăr de extracție turcă. Filmul lui tratează

despre relațiile interracial, dar este în primul rând un love story între doi turci (un bărbat și o femeie) care fac ce fac și nu pot rămâne împreună. Un film ca-n viață, cu umor și tristețe dozate în așa fel încât să nu aibă stridența artificialului.

Cu actorul din *El abrazo partido* (film argentinian semnat de Daniel Burman) m-am lăudat la toată lumea că m-am întâlnit în complexul comercial Arkadden. Pe actor îl cheamă Daniel Hendler. I-am spus că nouă, ziariștilor români (am mințit, doar mie și lui Alex Leo Șerban) ne-a plăcut foarte mult filmul și că le ținem pumnii la premii. Minciuna a mers. Hendler a luat Premiul de Interpretare, iar filmul Marele premiu al juriului. Viața și filmul intră uneori în relații ciudate. Tânărul actor (care e uruguayan) mi-a spus că una din bunicile lui, Bertha, era din România. În film, el are o bunică evreică poloneză și cere cetățenie poloneză pentru că, din cauza tatălui care și-a lăsat familia și a plecat în Israel, reperele lui (printre care și cele identitare) sunt puțin mai mult bruiate. La Arkadden, Daniel Hendler mi-a spus că s-a gândit să ceară cetățenie română, pentru că cetățenii uruguayeni nu sunt foarte respectați de vameși. (Aici urma replica mea pe care n-o mai reproduc). *El abrazo partido* nu e revelația unui nou stil, a unei modalități de raportare la real etc., dar este un film foarte bine legat și foarte tonic. În primul rând, scenariul e atât de bine strâns încât nu lasă să intre aer între cele multe povești unite în supermarketul pe post de nod. Mama băiatului

care are o zvâcnire erotică și începe să iasă cu un moșuleț, un alt moșuleț care dă faliment și se retrage, tânărul cu fustă scurtă care ține Internet-café-ul și cu care eraoul se mai întâlnește din când în când, din plictiseală, bunica semi-senilă rămasă parcă încă în Polonia, secvența hilară a întâlnirii de la ambasadă când eroul e întrebat de motivațiile cererii cetățeniei și începe să enumere tot ce știe despre Polonia - („Polanski, cel care a avut legătură cu fata aia din America”) - informații lacunare trădând de fapt deruta personajului. Filmul e un caleidoscop al coti-

dianului. Capătă strălucire prin naturalitatea situațiilor, a replicilor, a actorilor. Te face să îi acorzi credit și să nu mai vrei să se termine. Să sperăm că va fi adus, cumva, și la festivalul de la Cluj-Napoca (nu mai poate însă participa în competiție).

Pentru *Samaria*, Kim Ki-Duk a primit Premiul de regie. Diferit de precedentul *Spring, Summer, Autumn, Winter... and again Spring*, *Samaria* sau *Samaritan Girl*, cum i s-a spus în engleză, pare până la urmă să ilustreze un precept biblic. Tatăl nu poate arunca piatra asupra fiicei lui, adolescența care se prostituează. Dar o urmărește și îi ucide pe doi dintre clienții acesteia. Apoi se predă poliției. Kim Ki-Duk pune povestea în rama cotidianului (prostituția juvenilă e o problemă în Coreea de Sud), dar nu face din asta un caz social. Dimpotrivă, lucrează la rece, metodic. Refuză din

Catalina Sandino Moreno (stînga) în *Maria Full of Grace*

pudoare să arate scenele de sex, dar n-are nici un fel de scrupule în a arăta cadavrul plin de sânge al unui client ucis de tată într-o toaletă publică. Vorbește printre rânduri, tot acolo unde strecoară notații justificative despre prostituata sfântă care schimbă viețile celor cu care se culcă. Aceștia se trezesc peste noapte budiști.

ACEASTĂ ediție a Berlinalai a fost una a femeilor. Catalina Sandino Moreno, tânără columbiană neprofesionistă, a primit Premiul de interpretare (ex-aequo cu Charlize Theron din *Monster*). Columbianca interpretează în *Maria, plena eres de gracia*/ *Maria Full of Grace* tot un fel de sfântă. (Norocoasa aleasă din 400 de candidate, acum studiază la „Actor's Studio”). Personajul ei alege periculosul drum al transportoarelor de droguri în burtă, spre Statele Unite. Ea are deja un copil în burtă. Pleacă pentru că nici nu vrea să se mărite cu prietenul indiferent, nici să rupă spinii la flori în singura fabrică din sat. Debutantul regizor american Joshua Marston spune și el povestea la rece, dar fără nici un fel de intarsii poetice. A făcut filmul după ce s-a documentat mult și îl folosește pe post de actor chiar pe liderul comunității columbiene din New York, lider care numai el singur a ajutat ca 400 de cadavre de femei care au murit pentru că li s-a spart un săculeț în burtă să fie duse acasă pentru a fi înhumate. Maria nu e însă o victimă, cel puțin nu a fost intenția regizorului să o prezinte așa. E o tânără curată care are de străbătut un drum - de la o decizie proastă la lumină - și decizia juriului de a premia această tânără, fie și neprofesionistă (și poate de aceea dură, modestă și luminoasă) a fost una justă.

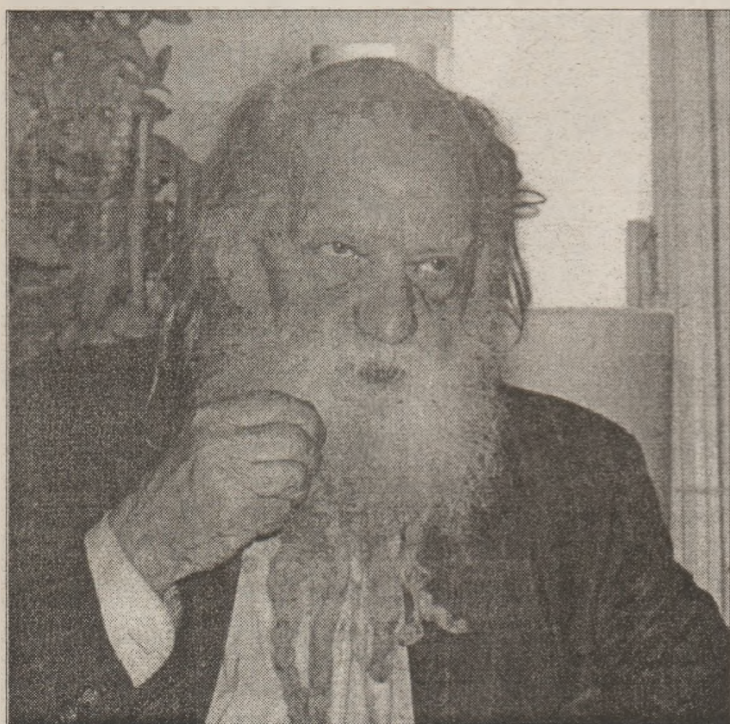
Cea cu care columbianca a împărțit premiul, Charlize Theron (care a luat acum și Oscarul), pe mine nu m-a convins în *Monster*, altfel foarte bun film de debut al lui Patty Jenkins.

Schimbată cu totul, mai masivă, pistriată, cu un fel de proteză ca să-i modifice gura, sud-africană face, e drept, un mare salt, însă interpretarea ei e prea mult fizică și prea puțin trăită. Totul e pe față, totul e agitație, gesticulație, supralicitare. Mult mai discretă și mai nuanțată e partenera ei, Christina Ricci, pe post de iubită care asistă fără să poată interveni la căderea ireversibilă a eroinei. Pentru cine nu știe, *Monster* spune povestea reală a unei prostituate care devine *serial-killer* după ce, excedată și violentată, îl ucide pe un client dement. Prinde însă gustul și revine și revine. Filmul o disculpă pe ucigașa care oricum deja a fost arsă pe scaunul electric și denunță o hotărâre judecătorească luată cu ochii legați. Datorită și lui Charlize Theron care seamănă uluitor de bine cu John Voight, filmul seamănă cu *Midnight Cowboy*. O călătorie fără întoarcere făcută de doi oameni care joacă totul pe o singură carte (asul de treflă).

Primo amore de Matteo Garrone (Italia) a luat un Urs de Argint pentru cea mai bună muzică. Drept să spun, n-am remarcat muzica (o fi bine? o fi rău? Se spune că în film muzica bună nici nu se remarcă). Filmul vorbea despre dragostea patologică și despre cazul particular (inspirat și el din viață) al unui bărbat care o pune pe iubita lui să slăbească până la 40 de kilograme, și femeia slăbește, pentru că îl iubește. În realitate, femeia a fost până la urmă și omorâtă de dement, dar mai interesant a fost la conferința de presă, unde regizorul spunea una și actrița alta. Matteo Garrone că e o iubire maladivă, deloc sănătoasă. Actrița Michela Cescon că eroina ei chiar iubește și slăbește din iubire, fără resentimente. A fost interesant să vezi încă o dată maniera în care actorii protejează personajele ca pe niște copii, găsindu-le circumstanțe atenuate.

Daniel Hendler în *El abrazo partido*

Interviu cu Aurel Cojan

AUREL COJAN (n. 3 martie 1914 – la Beceni, județul Buzău) este după opinia noastră unul din cei mai pregnanți artiști contemporani și unul dintre cei mai dificili oameni.

Personal nu știu să fi dat vreun interviu substanțial până la ora actuală (cu excepția nenumăratelor scandaluri publice) și faptul că am avut șansa să stau de vorbă cu Domnia Sa sub incidența unei camere de luat vederi, bine ascunsă, mi se pare un miracol (ulterior i s-a adus la cunoștință “furtisagul”).

“Incomodul Cojan, admirabilul Cojan” am intitulat documentarul difuzat pe TVR2 – (12.02.2003) după frontispiciul unui admirabil articol apărut în presa pariziană. Același titlu vi l-am sugera și pentru ceea ce urmează. *L'enfant terrible d'autre fois* a rămas același *l'homme révolté*.

R.G. – Domnule Cojan, sunteți artist până-n măduva oaselor, cum se zice.

A.C. – După mine artistul nu are voie să păcălească.

R.G. – Ați mers pe drumul ales, n-ați ținut cont de nimic, nici de țară, nici de familie, nici de copii, nici de prieteni...

A.C. – Nu.

R.G. – Când ați plecat, prin 1969 sau '70, Ileana Cojan și copilul au rămas în România.

A.C. – Ați cunoscut-o?

R.G. – Da, ca pictoriță, i-am văzut o expoziție – Eu nu vă judec. Fiecare om are o singură viață. Dar...

A.C. – Te simpatizez foarte mult (ne vedeam prima dată).

R.G. – Am avut și eu un trecut dureros, dar nu urăsc pe toți comuniștii, așa, în bloc, iar povestea cu arta e ceva mai specială, e o nebunie pe care ți-o asumi singur. Ați lăsat multe lucrări în țară, când ați plecat.

A.C. – Mi le-au furat!

R.G. – Am văzut cu zecile la Dl. Becherschi, care a murit, mi se pare. Sofia trăiește însă.

A.C. – Trăiesc și ginerele și nevasta lui.

R.G. – Vi le-ați revendicat?

A.C. – Păi n-am cui. Toată lumea zice că dacă ceri, degeaba ceri. Eu am o hârtie de la el

prin care recunoaște că sunt ale mele.

R.G. – Să vă întreb altceva. Patruzeci de ani câți ați stat departe v-au fost benefici?

A.C. – Aici îmi place foarte mult.

R.G. – Se simte.

A.C. – Afară de zilele când nu-mi mai place. Am o pensie mică, două mii și ceva. Vând ceva tablouri. Ani de zile în urmă am vândut câte un desen, câte o guașă unui galerist care nu mai trăiește. Sunt deja 25 de ani de atunci. M-a dus Chiropol la el, nu știu dacă-l cunoașteți. I-am arătat mapa... “Da, sigur, foarte interesant dar ce să fac cu ele?” (rîde)

Cu câteva zile înainte, vreo 5, fusesem la altă galerie și când i-am arătat ce făceam patronului s-a dus în altă încăpere și a venit cu un CEC. Mi-a oprit două lucrări contra 600 de franci. Două sau trei – Apoi, cum vă spuneam, m-am dus la ăstăla pentru că mă tot chema și nu voiam să par îngâmfat. “Dar eu ce să fac cu ele?” – îmi spune.

Dacă-i dădusem ăluilalt nu mă las până nu-i dau și ăstăia, îmi ziceam. (rîde). “Eu le vând foarte ieftin! Cu cât? 130 bucată”. A luat imediat trei. De atunci, timp de 30 de ani, mi-a rămas

client. În fiecare săptămână mă duceam să-i arăt fie o acuarelă, fie o guașă... Încă nu făceam uleiuri pentru că aveam viața vreaște. Astea sunt poveștile mele de început.

R.G. – Acum s-a mai ordonat? Unde lucrați?

A.C. – Am 2-3 camere sus și baia, bucatăria jos. Dar e o dezordine imposibilă. Trebuie să fac ceva! Repet... și de atunci mi-a rămas client (galeristul). El a vândut mai departe prin Paris și eu am ajuns oarecum cunoscut datorită lui.

R.G. – Sunteți conștient de valoarea dumneavoastră.

A.C. – Hm! (rîde). Ei uite că ei s-au convins mai repede decât mine.

R.G. – Deci dvs. nu sunteți convins de valoarea lucrărilor pe care le faceți?

A.C. – Nu. Nici la București, nici aici. L-am întrebat odată pe unul: “Îți dai seama că poți fi un ratat?” El mi-a răspuns: “Nu.” După ani de zile mă întreb și eu acum: “Nu cumva sunt un ratat?” Răspunsul vine de la mine: “Eu nu sunt ratat”.

R.G. – Trebuie să aveți momente de îndoială.

A.C. – Am avut.

R.G. – Si trebuie să aveți și momente de satisfacție.

A.C. – Am avut foarte multe satisfacții. La Paris chiar mai multe decât la București. Acolo n-am avut.

R.G. – Nu vă înșelați?

A.C. – Nu. Partidul (comunist) hotăra dacă avem talent

sau nu. (rîde)

R.G. – V-a agresat acest partid?

A.C. – Eu am conlucrat cu ei, cu comuniștii.

R.G. – În ce sens?

A.C. – Pentru binele poporului.

R.G. – Exagerați.

A.C. – Ba nu.

R.G. – Dar au fost îngrozitori!

A.C. – Aici, în Franța, sunt. Aici e un joc al individualismului dus până la extrem. Mi-a spus cineva că toată lumea de aici e nebună. Un popor de nebuni. Și Mitterrand era nebun. Mai poți să zici ceva?

R.G. – Să reveșim la artă. V-ar fi plăcut să schimbați rolurile? Să deveniți dv. galerist?

A.C. – Aș fi fost capabil să vând antichități. Mi-ar fi plăcut mai mult decât să vând picturi.

R.G. – Știu că vă pricepeți la mobilă veche, la obiecte de artă decorativă...

A.C. – Trebuia să trăiesc din ceva pentru că nimeni nu mi-a dat de pomană.

R.G. – Ați fost paznic la Muzeul Cluny.

A.C. – Oribil. Stăteam de la 7 dimineața până la 7 seara așa... (își încrucișează brațele pe piept) ca să păzesc niște comori pe care nimeni nu venea să le fure. Dar trebuia să stau acolo. Nici nu aveam voie să vorbesc cu lumea despre exponate.

R.G. – Pe Florin Drăgu l-ați cunoscut? Era un mare fotograf devenit celebru prin cartea: “Les rois retrouvés”, închinată capetelor de regi, găsite la

Louvre și expuse la Cluny.

A.C. – Nu, dar eu înțeleg de ce a venit aici. Mulți s-au stabilit la Paris pentru că se considerau ratați la București, ratate ce a continuat și aici.

R.G. – Dvs. de ce ați ales Parisul? Pentru viața artistică intensă?

A.C. – De ce? Pentru că m-a adus avionul aici.

R.G. – În privința banilor ați avut atât cât să trăiți decent.

A.C. – Dar eu n-am trăit decent. Am cheltuit brambura banii. Pentru că ăsta mi-e felul. N-am omorât pe nimeni, dar când am avut bani i-am cheltuit.

R.G. – Sunteți un boem?

A.C. – Și ce are a face?

R.G. – N-am spus că sunteți un criminal.

A.C. – Nu, dar pe aici o spun mulți.

R.G. – A fi boem nu înseamnă a fi criminal.

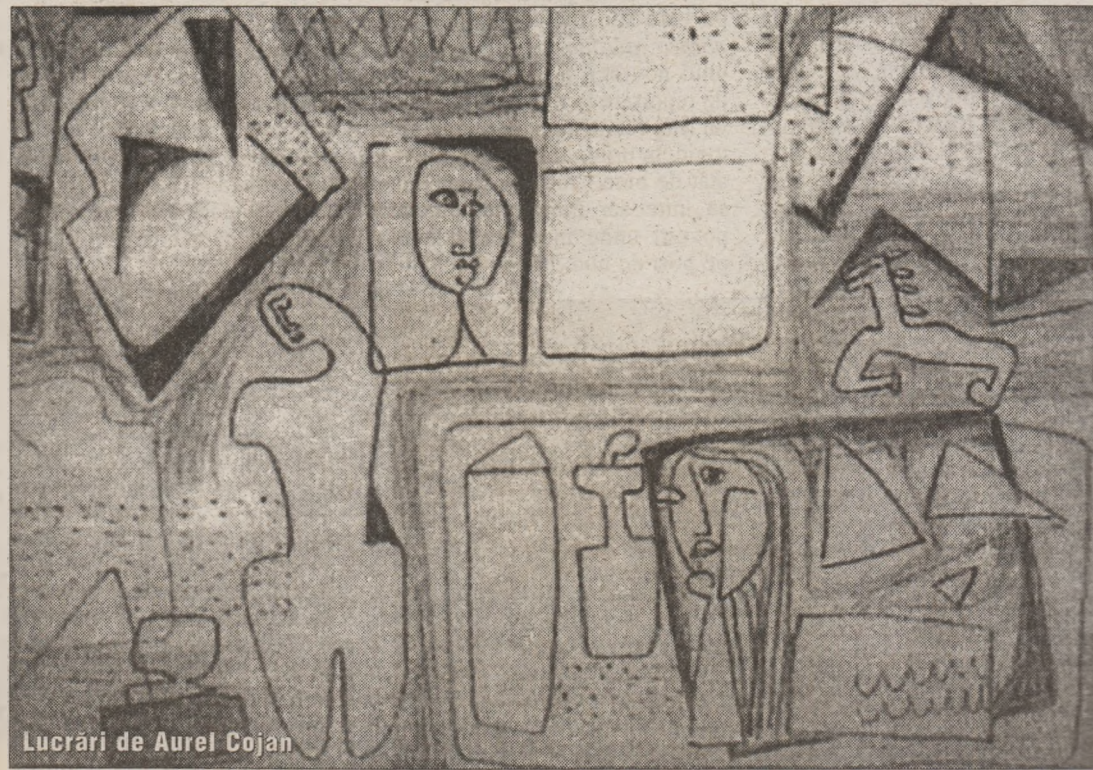
A.C. – A fi boem înseamnă să suporti crimele altora pe capul tău.

R.G. – Și să fii indigest pentru mulți oameni care se conformează unei morale publice, unui mod cazon de viață.

A.C. – Aici e mai cazon decât la comuniști. În România era o mare șmecherie să te dai drept altul decât în realitate. Și scâpai! Aici nu se poate. Toată lumea te trădează, te pârăște: “Ăsta a mințit ieri!”, “Ăsta a furat ieri doi franci”.

R.G. – Deci nu mai e nevoie de poliști.

A.C. – Toată lumea respectă

Lucrări de Aurel Cojan

ordinea impusă de stat.

La București, mulți aveau propria lor ordine contra perceptorilor comuniste. Se fofilau, ca să zic așa.

R.G. – Sunteți un foarte bun cozeur.

A.C. – Dacă știu că sunt înregistrat nu-s în stare să scot o vorbă. Dacă-mi furați vorbele fără să știu atunci poate iese ceva.

R.G. – N-ați vrea să revedeți România?

A.C. – Ba da sau... Eu nu știu cum e acolo.

R.G. – Nu e mai rău decât aici. Nu e mai bine decât aici.

A.C. (ofterază adânc) – Păi, să vin în România? Aș dori foarte mult și n-am forță. Aici...

R.G. – Aici sunteți un venetic...

A.C. – Știu, nu mă suportă francezii.

R.G. – Mereu ați fost negativist.

A.C. – Nu, nu, nu... (rîde și bea o gură de vin). Cine-i șefa de la Muzeul de Artă? Cum o cheamă? Uit tot timpul.

R.G. – Roxana Teodorescu.

A.C. – Așa! Acum vreo 10-20 de ani a zis: "Gata, mă are și-mi face o expoziție." După 7 ani mi-a trimis vorbă prin cineva,

naștere.

R.G. – Aveți convingeri de stînga?

A.C. – Da! Mă răzbun acum, la adânci bătrâneți! (rîde) Când rușii au luat Basarabia eu am vrut să fug acolo. N-am știut pe unde se face fuga asta. Pe-rahim (Jules) a știut-o!

R.G. – Să ne întoarcem. La 13 ani desenați.

A.C. – Începusem mai demult dar alea...

R.G. – Ați păstrat doar de la 13-14 ani încoace.

A.C. – Da. Până la 13 ani mă căzneau să fac un pom cum e el în realitate, adică frunză de frunză (rîde). Un soi de artă nai-vă. Apoi am văzut o carte, „Apollo” (de Solomon Reinach, Hachette, Paris, 1922, n.n. R.G.), cu reproduceri după sculpturi clasice, trîs, trîs ancienes... și-am rămas mut. După o săptămână, două sau după niște luni am văzut 2 fotografii după lucrări de Luchian, într-un Almanah. Cele mai proaste fotografii! Dar erau Luchian. Am mai văzut 2 clișee după Matisse și Picasso. Mai era și un desen de Pallady și într-o zi, deci de dimineața până seara, am devenit modernist. (rîde) De asta n-am mai scăpat. Aia sunt de la

fini au parte de asta.

A.C. – Pe Rue de Seine, pe Rue Mazarin toți mă știu. Le place ce fac. Pe acolo mi-am făcut veacul.

R.G. – Acum v-ați stabilit la Galeria domnului Alain Margaron. Ce este de meserie?

A.C. – Bogătaş. Lucra în bănci. M-a descoperit la Galeria unde am debutat și al cărei patron a fost corect cu mine ani de zile după ce-mi achiziționa un desen sau o acuarelă cu maximum 300 de franci (v-am mai spus) și o revindea cu 3000". Iar mie-mi spunea: "M-ai furat de bani!" (rîde). Cică eu l-am furat! Sunt nebuni!

R.G. – Ați avut și disperări?

A.C. – Tot timpul. Nu știu dacă voi mai reuși să trăiesc sau voi muri de foame... aici...

R.G. – Disperarea a fost numai din lipsă de bani?

A.C. – Dar din ce alt motiv? Există altul? (rîde)

R.G. – Disperări existențiale...

A.C. – N-am avut așa ceva. Nici în țară și nici la Paris.

R.G. – A meritat Parisul...

A.C. – Absolut! O experiență unică. N-am să regret niciodată. Deși nu știu dacă n-am să mă înec.

R.G. – În ce?

A.C. – În mizerie.

R.G. – Toți avem un final.

A.C. – Mai cu seamă eu care am 89 de ani. (Interviul a fost luat în 2002.) Finalul poate veni în 2 zile.

R.G. – Veți pleca cu mulțumirea că n-ați trecut prin viață fără să lăsați nimic.

A.C. – Ce-i aia victorie? Ța n'existe pas.

R.G. – Traseul vieții nu vă aparține?

A.C. – Din păcate, mi s-a părut că e cum am vrut eu și a fost cum a vrut el. Fatalitatea asta! (arată în sus)

R.G. – Dintre foștii colegi de care vă aduceți aminte?

A.C. – De toată lumea.

R.G. – Cine vă e mai aproape dintre ei?

A.C. – Nici unul.

R.G. – N-ați simțit nevoia să comunicați cu nimeni?

A.C. – Ba da, cu românii de aici, de la Paris.

să-mi spună delicat că: "Nu se mai face!" (rîde) Mi-a trimis o scrisoare foarte draguță la Margaron, actualul meu galerist.

R.G. – Folosea lucrările dvs. din țară?

A.C. – Păi, numai desene am 1000 la București.

R.G. – Fix – o mie!

A.C. – Atâtea am strâns de pe la 13 ani.

R.G. – Unde v-ați născut?

A.C. – De ce?

R.G. – Așa...

A.C. – La Beceni, județul Buzău. Toți mă întreabă: "Vrei să trăiești aicea? Arată-mi actul de naștere!"

R.G. – Sunteți buzoian.

A.C. – Nu, tata era inginer petrolier acolo, în 1914, când m-am născut eu.

R.G. – Aparțineți micii burghezii.

A.C. – Da, și? N-am de ce să mă rușinez (rîde) cu toate că am convingeri comuniste din

13 ani, când am văzut pozele, și până azi.

R.G. – Ce a zis tatăl când v-a descoperit talentul?

A.C. – S-a amuzat teribil.

R.G. – N-a fost disperat?

A.C. – Nu, dar a murit repede, săracul.

R.G. – Și mama?

A.C. – A murit la 82 de ani.

R.G. – Ați lăsat-o în țară.

A.C. – Am lăsat pe toată lumea.

R.G. – În ce lună v-ați născut?

A.C. – (se gîndește o vreme)... martie, trois mars. A fost fantastică viața mea la Paris. Acolo (în România) eram plictisit de tot. Aici am sărit dincolo de cal așa... ca un nebun.

R.G. – Și asta a fost bine, nu?

A.C. – Încă e.

R.G. – Ați reușit să vă dați adevărata dimensiune. Pentru asta ar trebui să fiți fericit. Pu-

R.G. – Și ați comunicat?

A.C. – Nu, că nu se poate. Aștia sunt cu creștinismul și eu nu știu ce-i aia.

R.G. – V-au atras femeile?

A.C. – M-au atras și astea. Până la urmă nu e interzis. Și sexualitatea e o chestie.

R.G. – Pentru unii esențială.

A.C. – Pentru toată lumea cred. Mă refer la bărbați. Nu știu cum e cu femeile. Dar n-am să dau acum socoteală! (rîde)

R.G. – O să dați, dar nu mie.

A.C. – Tot lui Dumnezeu?

Și asta?

R.G. – Ați avut multe expoziții la Paris?

A.C. – Tot timpul.

R.G. – Dar mici.

A.C. – Altceva n-am. În Ro-

mânia am deschis mai multe personale. În 1967 când cu colocviul Brâncuși mi-au dat Dalles-ul. Și într-o ședință de la Uniunea Artiștilor Plastici s-a vorbit numai despre expoziția mea. E marele meu triumf. S-a vorbit despre mine și nu despre comemoratul Brâncuși (10 ani de la moartea lui Brâncuși).

R.G. – Din ce trăiați în România?

A.C. – Noi? Până la 35 de ani m-a ținut familia pentru că nu vindeam mare lucru.

R.G. – Vă reproșați ceva?

A.C. – Nu. Mie mi s-a luat tot de către toate regimurile politice. Comuniștii până și sufletul mi l-au luat și ce mi-a mai rămas îmi vor lua aștia, de aici.

R.G. – Ați crezut în Dumnezeu?

A.C. – Nu. Dacă ar exista s-ar simți. Dacă ar fi și ar auzi că nu cred în el m-ar sancționa cumva.

R.G. – Nu credeți că ați fost sancționat?

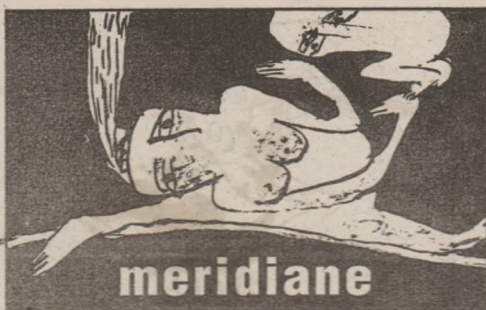
A.C. – Ei bine, suport consecințele. (rîde)

R.G. – Ați îndrăznit cam mult cu orgoliul dvs.

A.C. – Stimată doamnă, eu sunt un mare revoltat, un revoluționar. Răstorn totul dacă pot. Dacă nu, mă uit strâmb (face o grimasă și rîde).

Ruxandra Garofeanu

România literară 25

Avanpremieră editorială

Arturo Pérez-Reverte:

Clubul Dumas

- fragment -

UNOSCUt deocamdata cititorului român doar prin pasionantul roman *Tabloul flamand* care te ține cu sufletul la gură pe tot parcursul lui de excelent thriller intelectual (apărut la editura Polirom în 2003, în foarte buna tălmăcire a Tudorei Șandru Mehedinți), Arturo Pérez-Reverte și-a ținut toate promisiunile, le-a transformat în certitudini și a devenit unul dintre cei mai tineri membri ai Academiei Regale Spaniole. În curând vom avea în librării alte două volume semnate de el, dense, la fel de palpante, minuțios documentate: *Regina Sudului* și *Clubul Dumas*, ce vor confirma toate speranțele puse în el de cititori și de cunoscătorii Literelor hispane.

Dar ciudat om, acest Reverte: după ce i-am citit șase romane, mi-am dat seama cu mirare că la el nu există nici un personaj, dar nici unul, din cele zise "pozitive", nici unul cu adevărat atașant, pe care eventual să ți-l iei ca model. Nu, toți și toate au câte o hibă, câte ceva nu tocmai îmbietor, dacă nu de-a dreptul reproșabil. Tocmai asta mi-l face mai respectabil pe autor: nu e el omul să se îmbete cu apă rece, nu crede în idealismul bărbaților, nici în suavitatea femeilor, se îndoiește de faptele dezinteresate și de buna-credință aparentă a acțiunilor umane. Dar în același timp nu e un cinic, nici un dezabuzat, ci ia omul așa cum este, cu calități și defecte; nu-l judecă, nu-l înfrumusețează, nici nu-l urăște, mai degrabă îi plânge de milă că e nesigur, slab și uneori parșiv, rareori în stare a se înalta peste umbra sa. Omul adevărat Reverte nu plânge de mila oamenilor adevărați din paginile sale, ci dă din umeri cu resemnare și merge mai departe, fiindcă pentru el asta înseamnă condiția umană: căderea și ridicarea, sublimul și abjectul, cerul pe care îl atinge ființa cu fruntea și abisul în care își scufundă picioarele. Tot el a reușit ca, într-un ciclu de cinci romane avându-l în centru pe căpitanul Alatriste, să zugrăvească întreg Secolul de Aur spaniol sub tot atâtea aspecte: politicul, Inchiziția, războaiele din Flandra, colonizarea Americii, teatrul. Or, așa ceva nu mai făcuse înaintea lui decât Pérez Galdós cu marele său ciclu al Episoadelor Naționale închinat secolului al XIX-lea spaniol.

Și mai e ceva: rar am întâlnit un autor contemporan care să merite într-o mai mare măsură apelativul de *european*, ca acest solar mediteranean pasionat de haotica, neînțeleasă aventură a cunoașterii. A vieții.

Prezentăm în aceste pagini un fragment din romanul *Clubul Dumas*, ce va apărea primăvara aceasta în colecția "Biblioteca Polirom".

VICTOR FARGAS era deșirat și slab ca un gentilom pictat de El Greco; într-atât, încât părea să se miște, în largul pulover din lână groasă, precum o țestoasă în carapacea ei. Purta o mustață tăiată cu o precizie geometrică, pantalonii făceau punți la genunchi, iar pantofii îi erau văcsuiți și lustruiți, deși de un model învechit, uzat. Asta văzu Corso din primul moment, înainte ca atenția să-i fie acaparată de enorma casă pustie, de pereții goi, de picturile de pe tavane, deformate de contururile capricioase ale unor bălți sau lagune mucegăite, cangrenate de ghips și de umezeală. [...]

Vastul salon se termina în partea opusă cu un enorm șemineu având înăuntru un braț de lemn neaprinse. Mai erau acolo două fotolii desperecheate, o masă și un bufet, o lampă cu petrol, două candelabre cu lumânări, o vioară în cutia ei și cam atât. Dar pe jos, pe vechi covorașe destrămate și cu culorile șterse de timp, cât mai departe cu putință de ferestre și de lumina plumburie filtrată prin ele, se aliniau într-o ordine perfectă o mulțime de cărți; peste cinci sute, calculă Corso. Poate o mie. Printre ele, multe codexuri și incunabule. Bune și vechi cărți legate în piele sau pergament, străvechi volume cu incrustații, cu ferecături pe coperti, in-folii, elzevire, în legături cu gofraje, cu garnituri metalice, cu caboșoane de protecție, rozete, incuieri, cotoare și canturi cu litere aurite sau caligrafiate în scriptoriile mănăstirilor medievale. Observă de asemenea prin colțuri vreo duzină de curse de șoareci, ruginite. Cele mai multe fără brânză.

Fargas, care scotocea prin bufet, se întoarse cu un pahar frumos și o sticlă de Rémy Martin, uitându-se la ea contra luminii ca să-i verifice conținutul.

- Aurit sânge al lui Dumnezeu - zise, triumfător -. Sau al diavolului - zâmbea doar din gu-

ră și din mustața răsucită ca a vechilor juni-primi din filme; însă ochii îi avea tot ficși și inexpressivi, înconjurați de punți desenate parcă de o insomnie care începea să dureze de prea mult timp. Corso îi observă mâinile fine, de aristocrat, când luă din ele paharul de coniac, al cărui cristal de cea mai bună calitate vibra ușor ducându-l la buze.

- Superb pahar - îl elogie, ca să zică ceva.

BIBLIOFILUL era de acord, și făcu un gest pe jumătate de resemnare, pe jumătate de autoironie, sugerând o lectură secundă a tuturor celor aflătoare atunci și acolo: cupa fină, cele trei degete de coniac din sticlă, casa despuțată. Ba chiar și a prezenței lui printre ele: elegant, palid și uscat strigoi.

- Mai am doar unul la fel - răspunse cu o liniștită obiectivitate, în chip de confidență -. De aceea le păstrez.

Corso îi primi mărturisirea cu o mișcare din cap. Privirea lui mai făcu o dată înconjurul pereților goi și se concentră avid asupra cărților.

- Quinta aceasta a fost cândva foarte frumoasă - spuse.

Celălalt ridică din umeri sub pulover.

- Da; a fost, într-adevăr. Dar cu vechile familii se petrece ceva asemenea civilizațiilor: într-o zi se sfârșesc și mor - privi împrejur fără să vadă; s-ar fi părut că ochii lui reflectau obiectele absente -. La început recurgi la barbari ca să păzească limes-ul de la Dunăre, apoi îi îmbogățești și sfârșești prin a-i face creditorii tăi... Până când într-o zi se răzvrătesc, te invadează și te jefuiesc - își privi interlocutorul cu o subită suspiciune -. Sper că știți despre ce vorbesc.

Corso încuviință. Ajuns așa departe în relația cu gazda, lăsa deja să plutească între ei zâmbetul lui cel mai încântător de iepuraș complice.

- Știu la perfecție - confirmă -: Cizme ghintuite călcând

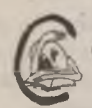
peste porțelanuri de Saxa. La asta vă referiți, așa-i?... Slujnice în rochii de seară. Tot felul de spoi-tingir' care se șterg la cur cu manuscrise miniaturate.

Fargas făcu o mișcare de aprobare. Zâmbea, mulțumit. Apoi șchiopăta până la bufet și ia celălalt pahar.

- Cred - spuse - că o să beau și eu un coniac.

Ciocniră în tăcere privindu-se în ochi, ca doi membri ai unei confrerii secrete după ce au schimbat între ei semnele de recunoaștere. În sfârșit, bibliofilul arătă cărțile și făcu un gest cu mâna care ținea cupa, ca și cum, la capătul probei de inițiere, îl invita pe Corso să treacă de o barieră invizibilă, apropiindu-se de ele.

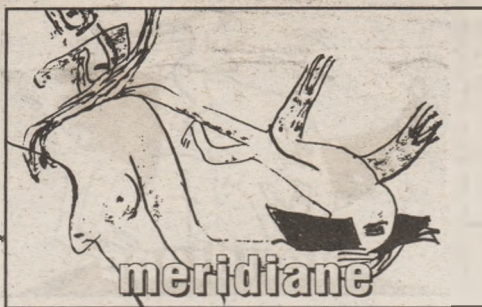
- Iată-le. Opt sute treizeci și patru de volume, din care, acum, mai puțin de jumătate sunt excepționale - bău puțin înainte de a-și petrece arătătorul peste mustața umedă, privind jur-împrejur -. Păcat că nu le-ați văzut în epoca lor de glorie, aliniate pe rafturile lor din lemn de cedru... Ajunsesem să adun cinci mii. Acestea sunt supraviețuitoarele.

ORSO, care lăsase tașca de pânză pe jos, se apropie de cărți. Simțea mâncărimi în vârful degetelor, din pur reflex. Panorama era magnifică. Își potrivi ochelarii ca să detecteze, de la prima ochire, un Vasari in-quarto din 1588, ediția întâia, și un *Tractatus* de Berengario da Carpi, legat în pergament, din secolul al XVI-lea.

- Nu mi-aș fi imaginat nicio dată că marea colecție Fargas, care apare în toate bibliografiile, arată așa. Cărți înșirate pe jos, fără mobile, lipite de perete, într-o casă goală...

- Asta-i viața, amice. Însă trebuie să precizez, ca palidă scuză, că toate sunt în excelentă stare... Eu cu mâna mea le curăț și le verific, încerc să le aerisesc și să le feresc de insecte și rozătoare, de lumină, căldură și umezeală. De fapt, asta fac toată ziua.

- Ce s-a întâmplat cu restul?
Bibliofilul privi spre fereastră, parcă punându-și aceeași întrebare. Se încruntase.

- Închipuiți-vă singur - răspunse, și părea cel mai nefericit dintre oameni când se uita din nou la Corso -. Cu excepția vielei, a câtorva mobile și a bibliotecii tatălui meu, n-am moștenit decât datorii. Ori de câte ori am câștigat ceva bani i-am investit în cărți, iar când renta mea s-a sfârșit am lichidat tot ce s-a putut: tablouri, mobile, veselă. Dumneavoastră știți, sunt convins, ce înseamnă un bibliofil înveterat; ei bine, eu sunt mai mult, un bibliopat. Suferința mea era atroce, numai gândindu-mă că s-ar putea să-mi dispersez biblioteca.

- Am mai cunoscut astfel de oameni.

- Într-adevăr?... - Fargas îl privi plin de curiozitate -. Chiar și-așa, nu cred că vă puteți face o idee exactă. Mă sculam noaptea și băntuiam ca un duh oșândit prin fața cărților mele. Le vorbeam, le mângâiam cotoarele, le juram credință veșnică... Totul a fost inutil. Într-o zi a trebuit să iau hotărârea: să sacrific cea mai mare parte din ele, păstrând numai exemplarele cele mai iubite și mai valoroase... Nici dumneavoastră, de fapt nimeni pe lumea asta nu va înțelege niciodată prin ce-am trecut atunci: cărțile mele date pradă hienelor.

- Îmi pot imagina - zise Corso, căruia nu i-ar fi părut cătuși de puțin să ia parte la funeraliile acelea.

- Credeți? Nu. Chiar dac-ați mai trăi un veac de-acum încolo, tot n-ați fi în stare. Numai să le despart în două categorii mi-a luat două luni de eforturi. Saizeci și una de zile de agonie, plus un acces de febră care era să mă coste viața. În sfârșit le-au luat pe cele sacrificate, iar eu în urma lor era să înnebunesc... Parcă ar fi fost ieri, deși de-atunci au trecut doisprezece ani.

- Și acum?

Bibliofilul își arătă cupa goală, de parcă ar fi simbolizat ceva.

- De câțiva timp trebuie să recurg din nou la cărțile mele. Deși mă mulțumesc cu mai nimic: plătesc curățenia, o zi pe săptămână, iar mâncarea mi se aduce din satul de jos... Aproape toți banii mi se scurg pe plata impozitelor către Stat pentru a-mi putea păstra vila.

ZISE Stat cum ar fi zis rozătoare, sau carii. Corso își luă mutra înțelegătoare, aruncând încă o privire pereților despuiași ai quintei.

- Ați putea s-o vindeți și pe ea.

- E adevărat - Fargas încuviință cu indiferență -. Dar sunt și lucruri pe care nu le puteți înțelege.

Corso se aplecase să ia un in-folio legat în pergament și îl răsfoia cu interes. *De Symmetria* de Dürer, Paris 1557, reeditarea ediției princeps latine din Nürnberg. În stare bună și cu margini late. Chestia aia l-ar fi sonat pe Flavio La Ponte. Ar fi sonat pe oricine.

- Cam la cât timp trebuie să vindeți cărți?

- Cu două-trei pe an mă descurc. După ce mă codesc o groază de timp, aleg un volum și îl vând. Asta e ceremonia la care m-am referit înainte, când v-am deschis ușa. Am un cumpărător, compatriot de-al dumneavoastră, care vine de două ori pe an.

- Îl cunosc? - se aventura Corso.

- Nu știu dacă îl cunoașteți - fu răspunsul bibliofilului, fără a adăuga vreun nume -. Tocmai îi aștept vizita dintr-o zi în alta, iar când ați sosit mă pregăteam să aleg victima... - își agită una din mâinile lui fine prin aer, imitând căderea ghilotinei, pe când zâmbea îndurerat -. Cea care trebuie să moară, ca să rămână celelalte împreună.

- Îmi închipui că nu există

altă soluție - zise uitându-se la bibliofil.

- Aș fi găsit-o până acum... -

Fargas surâse cu vădită ranchiună -. Dar leul își cere partea lui, rechinii simt de departe mirosul sângelui și al hâlcilor de carne. Din nefericire nu mai există oameni precum contele d'Artois, care a fost și rege al Franței. Cunoașteți anecdota?... Bătrânul marchiz de Paulmy avea șazeeci de mii de volume și era ruinat. Ca să scape de creditori și-a vândut biblioteca lui d'Artois, însă acesta i-a cerut bătrânului să și-o păstreze până la moarte. Astfel, cu banii primiți, de Paulmy a putut cumpăra alte și alte exemplare, îmbogățind o colecție care nu mai era a sa...

Cu mâinile în buzunarele pantalonilor, se plimba pe lângă cărți, nesigur pe piciorul invalid, privindu-le pe fiecare în parte. Părea un uscățiv și prăpădit Montgomery trecându-și în revistă trupele de la El Alamein.

- Uneori nici nu le ating, nici nu le deschid - se opri, aplecându-se să îndrepte un volum de pe jos, de pe vechiul covor -. Mă mulțumesc să le șterg de praf și să le contemplu ore în șir. Cunosce pe dinafară ce se află sub oricare din legăturile acestora... Iată, de pildă, aici: *De revolutionis celestium*, Nicolaus Copernic. Ediția a doua, Basilea, 1566. O bagatelă, nu?... Ca și *Vulgata Clementina* din dreapta ei, printre cele șase volume ale *Bibliei Poliglote* a compatriotului dumneavoastră Cisneros, și acel *Cronicon* din Nürnberg. În partea astălaltă, observați acel ciudat in-folio: *Praxis criminis persequendi* de Simon de Colines, 1541. Sau legătura aceasta mănăstirească cu patru nervuri și încuietorie metalică, la care vă uitați. Știți ce-i înăuntru?... *Legenda aurea* de Jacobus de Voragine, Basilea 1493, tipărită de Nicolaus Kessler.

Corso răsfoi cartea. Era un exemplar magnific, tot cu mar-

gini foarte late. Îl puse la loc cu grijă înainte de a se ridica ștergându-și ochelarii cu batista. Ce se afla acolo putea storce sudori din cel mai flegmatic om.

- Dumneavoastră nu sunteți întreg la cap. Dacă ați vinde tot ce-aveți aici n-ați mai avea niciodată probleme economice.

- Știu asta - Fargas se apleca din nou să rectifice imperceptibil poziția cărții -. Dar dacă aș vinde tot, n-aș mai avea de ce să trăiesc; prin urmare nu mi-ar mai păsa deloc că nu mai am probleme.

Corso arătă spre un șir de cărți foarte deteriorate. Se găseau acolo mai multe incunabile și manuscrise, dar nici unul, judecând după legătură, nu era posterior secolului al XVII-lea.

- Aveți multe ediții vechi de romane cavaleresti...

- Da. Moștenite de la tatăl meu. Obsesia lui era să strângă la un loc cele nouăzeci și cinci de cărți din biblioteca lui don Quijote, mai ales pe cele citate în expurgarea făcută de preot; știți doar, "marea și plina de haz rânduială pusă de preot și de bărbier..."... De la el am și acest curios *Quijote* pe care îl vedeți lângă prima ediție a *Lusiadelor*. un Ibarra din 1780 în patru tomuri. În afară de ilustrațiile corespunzătoare, este îmbogățit cu altele datorate editorilor englezi din prima jumătate a veacului al XVIII-lea, șase acuarele originale și actul de naștere al lui Cervantes facsimilat și tipărit pe velin... Fiecare cu obsesiile lui. A lui taică-meu, care a fost diplomat și a trăit mulți ani în Spania, era Cervantes. În alte cazuri e vorba de manii. Există unii care nu suportă o restaurare, fie ea și invizibilă, sau nu cumpără exemplare numerotate peste 50... Tacăneala mea, după cum precis v-ați dat seama, erau *intonsi*, "netunsele", "hirsutele", cele cu margini netăiate. Băteam licațiile și anticariatele cu o riglă în mână, și mă apuca tremuriciul dacă deschizând un

volum îl găseam virgin sau netuns... Ați citit povestirea burlescă a lui Nodier, cu bibliofilul? Eu păteam la fel. I-aș fi înjunghiat cu plăcere pe legătorii grăbiți la ghilotinarea blocului de pagini. Iar a descoperi un exemplar cu doi milimetri în plus la margini față de cel descris în bibliografiile canonice era culmea fericirii pentru mine.

- Și pentru mine.

- Să fie într-un ceas bun, atunci. Vă salut ca pe un frate în cultul "netunselor".

- Nu vă grăbiți. Interesul meu nu e estetic, ci lucrativ.

- Tot aia-i. Îmi placeți. Fac parte dintre cei care cred că, în materie de cărți, moralitatea convențională nu există - se găsea în extremitatea opusă a încăperii, dar se aplecă puțin spre Corso, cu un aer confidențial -. Știți ceva?... Ca în legenda aceea pe care o aveți domniile-voastre, spanioli, despre librarul asasin din Barcelona, și eu aș fi în stare să ucid pentru o carte.

- Nu vă sfătuesc. Omul începe cu o chestie ca asta, care pare o nimica toată, și sfârșește mințind, votând pe la anticipate și legislative, și altele de-aceiași teapă.

- Ba chiar ajunge să-și vândă propriile cărți.

- Intocmai.

FARGAS dădu trist din cap; apoi rămase nemișcat un moment, vizibil torturat de cugetări secrete. Revenindu-și, îl privi pe Corso îndelung, concentrat.

- Toate astea ne duc - zise până la urmă - la problema care mă chinuia când ați bătut la ușă... Ori de câte ori încerc să înfrunt problema asta a mea, mă simt ca un preot abjurându-și credința... Vă surprinde că folosesc cuvântul sacrilegiu?

- Nicidecum. Cred că exact despre asta e vorba.

Prezentare și traducere de
Mihai Cantuniari

**Ți-e sete
de cultură?
Bravo!**

**Te aștept la
cafeneaua literară**

marți, miercuri, joi, vineri: 10³⁰ - 18³⁰

**băutura - discount 25%
cărțile - gratis**

la parter, în expoziția dedicată artelor vizuale.

MIERCURI, 10 martie

Dialoguri Politice: „Politica și sindicatele”
moderator: Cristian Părvulescu

19⁰⁰

JOI, 11 martie

Teatru: Sex, drugs, rock'n roll
cu Florin Piersic jr.

20⁰⁰-22¹⁵

VINERI, 12 martie

Concert jazz live:
Luiza Zan & 4-Given

20³⁰

SÂMBĂTA, 13 martie

Festivalul de muzică „Prometheus Live”
în colaborare cu Radio România Tineret

21⁰⁰

Petrecere cu premiul Jidvei

DUMINICĂ, 14 martie

Concert jazz live:
4-Given

23⁰⁰

MARȚI, 16 martie

Muzică clasică live

20⁰⁰

MARȚI-JOI 19⁰⁰-21⁰⁰ discount 25%

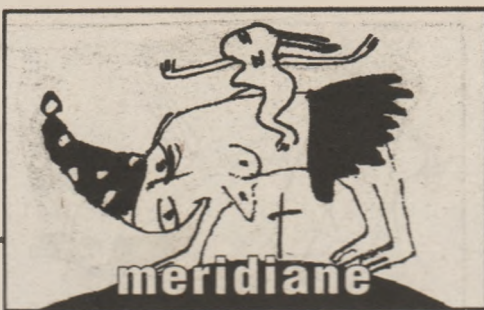

**CLVBVL
PROMETHEVS**

FUNDATIA ANONIMVL

Piața Națională, Etaj 3A, sector 4, București
numerele de telefon: 334.64.30, 334.14.79

Nora Iuga

La Timișoara, Aglaja ne-a vorbit românește

fierbe copilul în mămăligă, în memoria Aglajei.

De ce s-o fi sinucis la 40 de ani, în culmea succesului, iubită de un bărbat mai tânăr? *O voce:* Fiindcă i se cuibărise de mică o frică în burtă, de atunci, de când mama ei atina de păr de cupola circului și frica a crescut odată cu ea pînă a întrecut-o. Cum să trăiești cu o frică mai mare decît tine? *Altă voce:* Aglaja locuia concomitent în două lumi, în trei, în cite lumi vrei și toate lumile sînt în străinătate, spunea. Trebuia să se întoarcă acasă, nu?

Toți cei care au citit-o după ce s-a sinucis spun că finalul ei era previzibil, că textele ei ne avertizau, că se simțea disparea în ele, că erau un strigăt de ajutor. Eu am văzut altă Aglaja. I-am citit prima carte, *De ce fierbe copilul în mămăligă*, cînd încă mai trăia. Era din cale afară de vie. Să fie sinuciderea unul din actele cele mai vitale? Dacă cineva mi-ar fi cerut un spot publicitar pentru textele ei, cred că ar fi sunat cam așa: "Vreți să învățați să vă jucați? Citiți-o pe Aglaja!" Ada Milea a citit într-o după-amiază, împreună cu scriitoarea germană Zehra Cirak, la Centrul Cultural German, fragmente din *Raful cu ultimele suflări*. Umorul pe care l-a scos actrița româncă din textul acela imbibat de moarte m-a făcut pentru o clipă să cred că totul în viață poate fi transformat în ris. Poate că ne-am născut totuși pentru bucurie. M-a apucat brusc o mîndrie nelalocul ei. Mă confirmase o artistă adevărată.

FOAIERUL și balconul Operei din Timișoara sînt înțesate de lume. Candelabre aprinse, flori. Doamna Doina-Ioana Popa, președinta Fundației Culturale "Artmedia", grație căreia publicul timișorean beneficiază de spectacole extraordinare de teatru din țară și străinătate, face cu eleganță și discreție oficiile de gazdă. Împreună cu Denisa Comănescu și Rodica Binder încercăm înaintea spectacolului să creionăm din citeva linii tremurătoare portretul interior al Aglajei. Cită aproximativ. De ce nu putem înțelege nimic decît raportîndu-ne la noi?

În sală sînt toate locurile ocupate, se recurge la strapon-tine și trepte. Stau la balcon

între Rodica Binder și Ludwig Metzger, realizatorul filmului pentru televiziune dedicat Aglajei Veteranyi. A venit de la Köln. Mă tem că n-o să-i placă spectacolul. Îi știu de-acum pe germani. Sensibilitatea lor e diferită de a noastră. Trag cu coada ochiului să-i văd reacția. În special la românisme prea îngroșate, la hăulături, la sudalme. Simt cum se încălzește treptat, aplaudă cu tot corpul. E cucerit: "Spectacolul românesc este excepțional. Mai bun decît cele pe care le-am văzut la Zürich și Stuttgart". Remarcă în mod special viziunea regizorală și interpretarea celor două protagoniste: Adriana Trandafir și Antoaneta Zaharia. Regret absența lui Radu Afrim. Aș fi vrut să mă bucur alături de el și să-i șoptesc la ureche: "Radule le-ai rupt gura!"

După-amiază la revista "Orizont". În biroul lui Mircea Mihaiescu cu Denisa Comănescu la o cafea. Aglaja ne privește de pe toate ușile, de pe toate coloanele. O față luminoasă, un zîmbet de copil, o bentiță verde. Ochi translucești ca un geam. Nu știu dacă tristețea lor vine din spatele sau din fața sticlei... Din nou în formație. Denisa, Rodica, Nora, ca un brelan de dame: de toba, de cupă, de trefla. Ne dăm silința să nu ne repetăm, dar e imposibil și timișoreni sînt atît de disciplinați, de cuviincioși, de amabili. Nu vor să-și pazeze eticheta de "Mică Vienă". Lansări de carte: Humanitas, Polirom. Cele două romane ale Aglajei. Ada Milea cîntă un song din spectacol. Aplauze la scenă deschisă. Urmează recitalul de poezie al lui Șerban Foarță. Îl ascult declamîndu-și versurile, ciudatele alcătuirii verbale de o muzicalitate impecabilă și-n urechi îmi cîntă vocea germană a lui Oskar Pastior. Nici unul din ei nu s-a întîlnit cu poezia celuiilalt și, culmea, nu știu ce mină nevăzută le-a întors ceasurile să sune la aceeași oră. Poezia e peste tot printre noi.

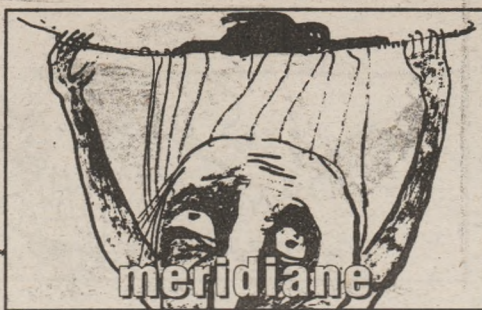
Răsfoiesc o carte elegantă într-un format înalt și îngust cu coperta verde ca bentița din părul Aglajei: *Povești pentru Aglaja*, volum conceput, îngrijit și prefătat de Sorina Jecza. Cu desene de Adriana Lucaciu. A fost prezentat în cadrul programului *Hommage Aglaja Veteranyi*, realizat la Timișoara de

către Centrul Cultural German, Fundația Interart Triade, Fundația Culturală Artmedia. Ne aflăm la sediul Fundației Triade. De fapt, reședința familiei Jecza. O casă a artei, ea însăși o piesă de artă. Aglaja a pătruns în casa lor: pereții sînt capotați cu poezii însoțite de litografiile lui Jean-Jacques Volz. În salonul mare asistăm la un mic spectacol - colaj din textele ei - în duet cu fragmente din poemul *De-a Aglaja* de Marie-Jeanne Jutea-Bădescu, prezentat cu vervă și emoție de trei actori de la secțiile de teatru maghiar și german din Timișoara. Din bucătăria imensă care respiră acea "Gemütlichkeit", de netradus în altă limbă, se strecoară parșiv în toată casa miresme fierbinți de sarmale și pe mese dau năvală paharele cu vin roșu... unde ești Aglaja, acuș vin clătitele. Gazda îți cunoaște gusturile.

Hier Himmel și un uragutan. Gura lui imensă își dezvelește dinții pe tot ecranul. Monstrul, destinul și timpul se suprapun. Ai de la început senzația că o arenă de circ e un altar de jertfă. În seara asta Ludwig Metzger își prezintă filmul. În seara asta Aglaja învie în fața noastră. Se mișcă, ride, vorbește, dansează, ne prezintă un *performance* împreună cu Jens, la 12 ani apare pe un afiș de cabaret într-un număr cu un titlu incendiar: *Trupul*. Aglaja într-un hotel, Aglaja în gara din Zürich, unde se întîlnește mereu cu ingerul ei păzitor - o bătrînă paralizată în cărucior -, Aglaja numai voce pe bandă plingînd, scheunînd ca un animal mic uitat în frig sau ca Isus, obligată să se supună și fiindu-i îngrozitor de frică. Un mare artist, un mare poet, acest domn Metzger care vrea să ne facă să credem că el n-are nici un merit, că lucrurile i-au ieșit în cale, așa prin hazard. Discuția care urmează e pasionantă. Cineva din sală întreabă pe românește. Alina Baci - am uitat să amintesc de Alina. Numele vorbește de la sine. Ea e alinătorea, imblînzitoarea spiritului pozitivist de la Kulturzentrum. A. B. repetă întrebarea în germană. L. M. răspunde în germană. Senta Höfer completează ce a fost omis și în română și în germană. Senta face ordine. Ea e conducătoarea CCG-ului. Cită încredere îți dă un om la care nu descoperi nici

o urmă de ezitare. Forță, stăpînire de sine, experiență... te întreb. Dar, dincolo de datorie, Senta e caldă, prietenoasă. Senta e brici, am spus. Nu mă gîndeam la ascuțișul tăios, mă gîndeam la ascuțișul minții. Și unde mai pui că e fata marelui artist fotograf Edmund Höfer care, nu știu de ce, a rămas intact în memoria mea. Rodica Binder mă trezește din reverie. Ne așteaptă platourile cu roșii umplute cu salată de vinete și nelipsitele pahare cu vin roșu. Iar mincările preferate ale Aglajei.

DUMINICĂ ultima zi. Din nou la Fundația Triade. Rodica a adus cu ea caseta cu interviul pe care i l-a luat Aglajei în 1999 în Germania pentru "România literară". O auzim din nou pe Aglaja... de data asta vorbind românește. Rodica a stabilit un record cu acest interviu. Aglaja nu voia să vorbească românește. Avea complexe. Se temea că n-o să fie la înălțime. Se trezise actorul din ea. Ezitățile, căutarea cuvintelor, bucuria, cînd prindea din zbor colacul de salvare - un "giusto", de pildă sau un "capisco" -, o făceau atît de autentică și cit de precis, de exact, de economicos gîndea în cuvinte infricșător de puține pentru un scriitor. Cit profesionalism și ce acuitate a observației, ce inteligență a instinctului, cînd spune aproape în joacă: "Ficțiunea e realitate" sau "Și fantezia e autobiografie". Să fie adevărat că atunci cînd cunoști mai puțin vezi mai mult? Ce să mai spui după glasul Aglajei? Începem să vorbim ca și cînd toți am fi cunoscut-o personal, depănăm amintiri. Nu știu dacă asta se cheamă "Masă rotundă". M-a ajuns oboseala. Nu-mi pot lua ochii de la Magdalena Mărculescu. În mîntea mea numele ei se leagă de Austrian Air-line. O privesc și mă simt într-o metropolă occidentală. Captează atenția fără să fie stridentă. Are eleganță și sex-appeal. Conversația cu ea nu lîncezește niciodată. Cred că efectul mirololant pe care l-a avut Timișoara asupra mea i se datorează în mare parte. Așa. Și acum, iată, nu mai sînt decît puține ore pînă cînd... și n-am vorbit despre sponsori, care au făcut totul posibil, căci "dacă sponsor nu e, nimic nu e", ca să-l pastîșez pe Marin Preda. Iată-i: Robert Bosch Stiftung, Botschaft der Bundesrepublik Deutschland, Austrian Air-line, Deutsche Welle, Continental Automotive Products, Nestle, Radio Timișoara, Editura Polirom, Carlecom, Gall Print... Plec de la Timișoara cu senzația că am uitat ceva important. În gară îi spun Rodicăi: Spune și tu, de ce n-ar fi Timișoara în Europa? ■

American Fiction

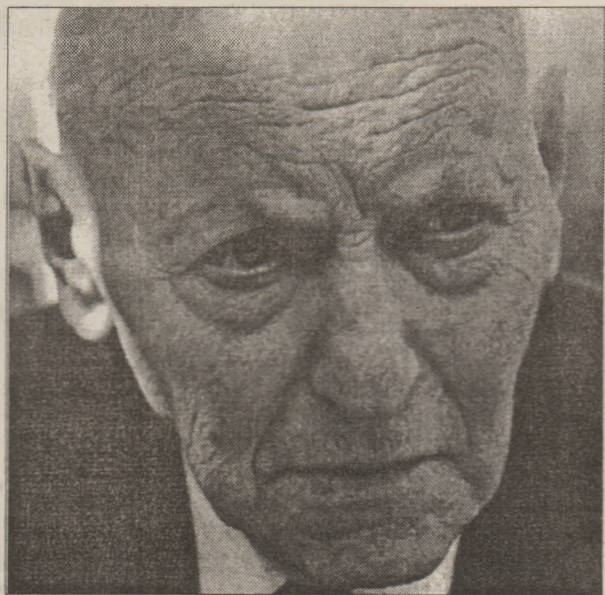
● Nr. 675-676 al revistei „Critique” (tipărită de Ed. de Minuit) este consacrat romanului american contemporan. Sub genericul *American Fiction*, publicația cuprinde analize ale romanului *Corrections* de Jonathan Franzen (incununat cu National Book Award și unanim considerat ca o capodoperă), o trecere în revistă a receptării ultimei cărți a lui Don DeLillo, *Cosmopolis*, în general dezamăgitoare pentru așteptările criticii, sau radiografia unui best-seller precum *Lovely Bones* de Alice Sebold (tradus recent și în românește, în colecția „Biblioteca Polirom”, de Liviu Cotrau, sub titlul *Minunatele oase*). Sumarul mai cuprinde, între altele, articole despre particularitățile sistemului editorial american, despre *Writing schools*, despre ecranizări și supraviețuirea literaturii într-o societate invadată de consumism tehnologic.

Polemicul Saramago

● José Saramago (Nobel, 1998) a predat Editurii Caminho manuscrisul unei noi cărți, *Ensaio sobre a lucidez* (Eseu despre luciditate), prevăzută să apară luna aceasta, într-un prim tiraj

de 100.000 de exemplare. Din ce se zvonește, noua scriere este extrem de polemică. Saramago însuși spune în „Elmundo-libro” că se așteaptă la un enorm scandal, pe lângă care cel suscitât de *Evanghelia după Isus Cristos* (apărută și la noi, în 1999, la Ed. Univers, în traducerea Mioarei Caragea) e un fleac.

Centenar Isaac Bashevis Singer

● Cu ocazia centenarului lui Isaac Bashevis Singer (născut la Leoncin, un sat din apropierea Varșoviei, în 1904 și mort la Miami în 1991), în Franța, la Ed. Stock, a apărut o biografie a laureatului Nobel 1978, semnată de Florence Noiville. „Magazine littéraire” nr. 428 a invitat să comenteze volumul și să omagieze personalitatea marelui scriitor de limbă idiș pe Claudio Magris, Jean D’Ormesson, Jerome Charyn (care l-au cunoscut), precum și pe Rachel Grandmangin și Agnès Desarthe, bune cunoscătoare ale operei lui. Eseistul și romancierul italian povestește împrejurările în care l-a întâlnit pe Singer și apreciază biografia scrisă de Florence Noiville pentru „reconstrucția magistrală a portretului unui om deopotrivă genial și meschin, la fel de contradictoriu ca și viața, la fel de indiferent ca și soarele care, conform Scripturii, strălucește la fel și pentru cei drepiți și pentru cei răi. În acest sens, biografia este o carte incisivă despre ambiguitățile raportului dintre eul care trăiește și eul care scrie”. După un debut modest, în umbra fratelui mai mare, Israel Joshua Singer, considerat unul din marii scriitori idiș ai timpului său, Isaac (care și-a luat și numele Bashevis – fiul Bashevei, iubita sa mamă) și și-a urmat în 1935 fratele în S.U.A., n-a putut deveni el însuși decît după moartea acestuia, în 1944. Atunci a început să-și construiască incomparabila operă, bazată pe iubire, umor, spaimă și speranță. „Ceea ce am găsit totdeauna admirabil la Singer este modul său de a ajunge la universal prin particular – scrie Jean D’Ormesson. Există la el un minunat torent de umanitate, niciodată lipsit de umorul imperceptibil care scaldă orice spiritualitate și orice senzualitate. De aceea îi iubesc cărțile, de la prima la ultima”. Iar Jerome Charyn se declară foarte influențat de opera lui Bashevis Singer, de sensul misterului și arta sa de povestitor: „Citindu-l, nu știi niciodată unde vrea să te ducă. În cele mai multe cărți, se bănuiește mai mult sau mai puțin direcția către care te conduce naratorul, într-un fel ești pregătit pentru ea. Dar la Singer nu e niciodată așa [...] Să-l citești, înseamnă să te lași ghidat cu ochii închiși de către un maestru.” Și în românește avem la dispoziție, grație excepționalului traducător Anton Celaru, aproape toate nuvelele și romanele lui Isaac Bashevis Singer (chiar zilele acestea a apărut la Ed. Hasefer un titlu nou din opera sa, romanul *Șoșă* – o superbă și stranie poveste de dragoste).

Saltatempo

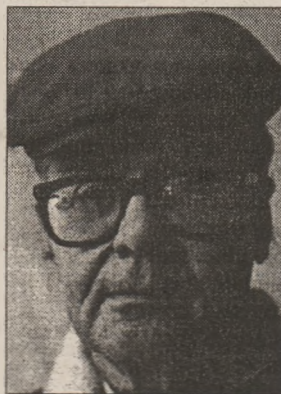
● În vîrstă de 56 de ani și avînd la activ zece romane și culegeri de nuvele, italianul Stefano Benni revine cu volumul *Saltatempo* la tinerețea sa dintre anii '60-'70, o epocă în care descoperea fetele, sportul, călătoriile și politica. Pentru acest exercițiu de memorie, scriitorul din Bologna nu renunță la predilecția pentru ironie și fantastic, de vreme ce se lasă condus în plimbarea sa prin trecut de un zeu gargantuesc întâlnit într-o crămă. Stefano Benni reconstituie astfel un univers plin de istorie, de aventuri și de personaje care fac din *Saltatempo* un roman de formație pe cît de amuzant, pe atît de pasionant (aviz editurilor noastre pentru o eventuală traducere).

Scrisori alese

● Proust a avut o uriașă corespondență pe care Philip Kolb a publicat-o la Ed. Plon într-o ediție critică în 21 de volume groase (de cam 700 de pagini fiecare), ediție distinsă cu Marele Premiu al Academiei Franceze și adresată specialiștilor. Pentru a da unui public mai larg ocazia de a pătrunde în intimitatea celui mai important scriitor francez al secolului trecut, Editura Plon a alcătuit o selecție din scrisorile lui Proust, într-un singur volum de 1500 de pagini.

Ulița albastră

● Scriitorul septuagenar Giuseppe Bonaviri a primit Premiul Elio Vittorini pentru cartea *Ulița albastră*, în care evocă Sicilia copilăriei sale, într-un stil senzorial și savuros, împănât cu „sicilianisme”. Cronicarul de la „Il Mes-

sagero” își intitulează cronica *Il vicolo blu*: „Bonaviri – O legendă care sfidează timpul”. Evocîndu-și familia aproape în întregime dispărută, captînd timpul dus și atmosfera locurilor natale din urmă cu șase decenii, Bonaviri restituie magia agrestă și pagină a unei țări pierdute, a unei lumi misterioase de „munci și zile”.

Robert Mitchum

● Editor de romane negre, strălucit critic de cinema și de literatură polițistă, François Guérif a publicat la Ed. Denoël monografia *Robert Mitchum* în care retracează traiectoria prodigiosului actor, a cărui filmografie numără 122 de titluri. Plin de talent, de umor și mare amator de țării, Mitchum obișnuia să spună că metodei Stanislavski îi preferă metoda Smirnoff.

Ochiul lui Simenon

● Georges Simenon a început prin a fi jurnalist și fotoreporter. Michel Carly a văzut vreo 2700 de fotografii făcute de Simenon pentru reportajele sale și din ele a ales 157 de instantanee alb-negru pentru expoziția deschisă iarna aceasta la Jeu de Paume. «Aceste cadre au fost pozate în anii 1930-35, în epoca marilor reportaje ale scriitorului, de pildă cele din Rusia din 1933 (unde a fotografiat ilegal, fiindcă regimul interzicea unui străin „să vadă” realități neaprobate de propaganda oficială) sau cele pentru *Înconjurul lumii în 155 de zile*, materiale publicate parțial în „Paris-Soir” și „Marianne”, pînă în 1935. Mai tîrziu, fotografia a avut pentru el o valoare familială, mai ales după nașterea fiului său Marc, în 1939. În reportaje se păstrează privirea lui Simenon și se poate recunoaște atmosfera cărților ce îi vor aduce celebritatea». El însuși spunea: „Memoria mea e fotografică” și, vizitîndu-i expoziția de fotografii, se poate descoperi trecerea secretă dintre privire și scriitură, faptul că a fost un om al imaginilor. Pentru fiecare roman, el își alegea întîi locul acțiunii, cu atmosfera lui și apoi se întreba: „Ce om va merge pînă la capătul destinului său în acest loc?” Și îl urmărea. Expoziția *Ochiul lui Simenon*, deschisă pînă în martie, e însoțită de un album-catalog cu texte de Michel Carly, Catherine Clement și Patrick Roegiers, publicat de Ed. Omnibus.

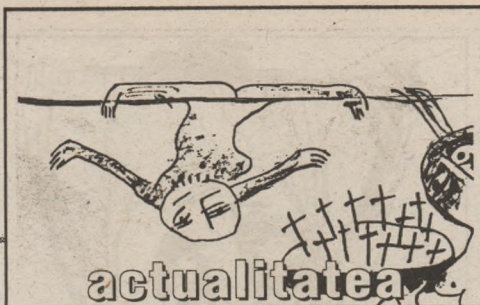
Omul licorn

● Născut la Londra, James Lasdun s-a stabilit în S.U.A., unde predă cursuri de creație literară la Universitatea Princeton. A primit un Premiu Dylan Thomas pentru proză și o bursă Guggenheim pentru poezie, iar o navelă a lui i-a inspirat lui Bernardo Bertolucci filmul *Shandurai*. Editura Gallimard i-a tradus anul acesta un roman, *Omul licorn* – o sa-

tiră a Americii politic corecte, a campusurilor universitare pline de conveniențe, ipocrizie (ca și la Philip Roth în *Pata umănă*). Critica franceză consideră *Omul licorn* un roman magistral prin virtuozitatea compozițională și prin spiritul sardonice al situațiilor în care e pus personajul principal, Lawrence Miller, pradă și vînat în același timp.

Scrisul la normă

● Închis în biroul lui, fumînd țigară de la țigară, scriitorul japonez Hideo Yokoyama a calculat cîte pagini trebuie să umple pe oră pentru a-și termina noul roman și a scris trei zile în șir, fără pauză. În cea de a patra a făcut o criză de inimă și a ajuns la spital. „Știu că nu sînt un geniu, aflu asta cînd trebuie să lucrezi peste 20 de ore pe zi”. Geniu sau nu, romanele polițiste ale lui Hideo Yokoyama se bucură de mare succes. Best-seller-ul său *O confesie incompletă* (ce are ca erou un polițist care își ucide soția bolnavă de Alzheimer) a fost selectat de juriul Premiului Naoki, dar n-a obținut majoritatea voturilor, pe motiv că nu e destul de plauzibil, de „realist”. De atunci, Yokoyama refuză orice premiu. Fost jurnalist, el a abandonat meseria, nemulțumit că i se cerea să scrie doar despre fapte și nu i se lăsa loc și pentru sentimente. Timp de șapte ani și-a cîștigat existența din diferite slujbe mărunte, înainte de a debuta în roman și a putea trăi din scris, cu normă zilnică de pagini. „Oamenii sînt puși la încercare în fiecare zi. Cînd trăiești cum am trăit eu timp de șapte ani, înveți să faci diferența între mîndrie și vanitate, înveți ceea ce e cu adevărat important. Mă tem mai mult de moartea socială decît de moartea reală. Oricare ar fi statutul meu, vreau să fac parte din societate. Un scriitor trebuie să trăiască în aceeași lume cu cititorii săi” – a declarat din spital Yokoyama pentru „Asahi Shimbun”.

post-restant

de
Constanța Buzea

HOTĂRĂT lucru, suspiciunea dvs. va face să se fractureze în multe locuri intenția mea de a pune degetul pe rană. Chiar înainte de a-mi citi până la capăt mesajul, simt că veți riposta, vă veți simți jignit, neînțeles, rău tratat. Sunt și bune, și rele de spus pe marginea textelor, pe care nu înțeleg de ce le numiți *producții*, când este vorba de fapt de versuri, unele uimitor de frumoase, urmate însă de altele de o la fel de uimitoare banalitate. În puține cuvinte, cred că situația în care vă aflați la ora de față este aceea a omului evident talentat, dar care se poartă cam grăbit și cam la întâmplare cu darul său. Înțeleg că vreți să fiți publicat cât mai repede și vreți să vă recomand o revistă dispusă să vă preia cu arme și bagaje, *România literară* fiind, după constatarea dvs., deschisă „doar poeziei consacrate”. Ideal vi se pare a fi rezervată „o pagină de atelier în care să aibă loc debuturi (cu versuri scrise fără acele bare oblice)”. Abonamentul dvs. la R.L. nu este prea vechi, ca să vă fi făcut o imagine de ansamblu despre debuturile, care nu au fost niciodată puține aici. Iar post-restantul nu este, dacă ați urmărit cu atenție ce se întâmplă în spațiul lui, altceva decât un mini-atelier, unde vrând-nevrând veți fi și dvs. debutat cu un fragment de poem, nu cu mai mult, pentru că partea pe care o voi elimina ar fi stricat impresia bună și calificativul excelent pe care îl merită fragmentul. Dacă, în timp, vă veți manifesta ca poet care își ia foarte în serios vocația și veți intra în rândul consacraților noștri, vă garantez că în bibliografia dvs. de mai târziu veți trece cu orgoliu și debutul de la *Post-restant*, unde, din pricina spațiului riguros economisit, versurile vă vor fi (tran)scrise la rând, delimitate fiind de nesuferitele bare... oblice. Poemul din care voi rupe doar o bucată, spre imenasa dvs. nedumerire, se intitulază *Ființe, neființe*: „Un scaun stătea pe scaun/ La masă de vorbă cu-o masă/ Și nimeni nu se mira/ Decât o carte ce citea o carte./ Și tot acolo/ Un pahar de vin sorbea un pahar de vin./ Și tot așa.../ Pe-acolo erau și oameni/ Pe care, din când în când/ Scaunele și

mesele îi ștergeau de praf/ Și îi mutau de colo-colo.” S-ar putea să fie un joc gratuit și poate neoriginal, care însă mie îmi place la fel de mult ca și celebra, în tinerețea noastră, poemă a unui poet bine cunoscut, intitulată *Calul călare*: „Calul călare pe cal/ Calul călare pe calul călare/ Calul călare pe calul călare pe cal/ Calul călare pe calul călare pe calul călare”. Textul nu se sfârșea aici, poetul își făcea cu grație demonstrația spumoasă și fertilă, jocul încheindu-se tot într-o cavalcadă, precum începuse. Și pentru că veni vorba de cai, cu permisiunea dvs., dar și fără permisiune, aduc la suprafață un poem, după părerea mea ratat din motive obscure. Primul vers e o catastrofă. E demn de o antologie negativă: „Mă iau de copite cu caii sălbatici/ Și tropăim și tropăim.../ Călcăm în picioare și iarbă și vreascuri/ Și tropăim și tropăim.../ Să batem copita voi, caii sălbatici!/ Să tropăim, să tropăim!/ Coamele-n vânt să ni le-nfigem!/ Să tropăim, să tropăim!/ Să rânchezăm în steiuri de piatră!/ Să tropăim, să tropăim!/ Flăcări în frunți să ni se-aprindă!/ Să tropăim, să tropăim!/ Hei! liniște voi, caii sălbatici!/ Să tropăim, să tropăim!/ E suflul de mână între pajiști!/ Să ne-mblânzim, să ne-mblânzim!” Noblețea mesajului se risipește, din păcate, în punctuația defectuoasă, în impreciziile de adresare, într-un ligament nefericit la nivelul celui de-al treilea vers, în articulare aberante, ca și în nearticulare. Vedeți dvs., și judecați singur, țineți cont de, sau nu luați în considerație cele spuse până aici. Oricum, efortul mi-a făcut plăcere. (Mihai-Adrian Grosulescu, Corbița-Vrancea) ■

ABIA anunțaseră jurnalele tv majorarea pensiilor cu 1,7 la sută de ziua mărtisorului, că dinspre pensionari s-au și înălțat spre olimpul demnitară chioate de mulțumire și veselie. Doar un picuț mai târziu au prins a pricepe cât de cât subtila politică demografică a Guvernului...

În legătură cu această măsură, etichetată de răuvoitori drept batjocură, din surse neoficiale, dar cam sigure, am aflat că, în urma majorării, există solicitări ferme, din partea mai multor țări, ca România să organizeze atât cursuri de inițiere cât și de perfecționare privind ridicarea nivelului de trai al populației globului. Acest lucru ne îndrituiește să afirmăm că avem oameni de valoare în domeniu, iar plecările în străinătate a superdotăților s-au redus semnificativ. Este o ordine de idei, în care ne putem mândri, în sfârșit!, ca (,) contemporani ai acestor specialiști indispensabili²; putem să jubilăm patriotic și moral ca Eldorado-ul nu mai e la ei, ci la noi! Acum le putem arăta noi cum se trăiește pe imasul *eldoradesc* (!), și nu oricum, ci ecologic, preconizându-se ca, după majorarea pensiilor cu acel 1,7 la sută, alimentarea publică a ma(t)selor largi populare de pensionari să se facă direct pe plai, la păscut de iarbă. Se înțelege că pășunatul nu se va desfășura haotic, ci în conformitate cu o hotărâre de Guvern privitoare la parcelarea plaiurilor și repartizarea fâșiilor de teren (montan, de deal, de

cronica tv

Fabricarea sitelor de mătase din cozi de câine

- fragment din teza de doctorat
a psihologului Coriolan Haralampy -

luncă etc.) pe cap de pensionar după ce o comisie parlamentară va studia dantura fiecăruia... De asemenea, se are în vedere ca, dacă metoda va da rezultate satisfăcătoare, ea să fie extinsă și la populația activă din mediul rural și de la periferia societății, apoi la toate categoriile sociale cu excepția demnitarilor cărora li se vor repartiza numai parcele de trifoie împrejmuite de garduri vii de trandafiri, însă numai câte trei fire/smoc.

Însă, cel mai important lucru rezultat din unele declarații la tv – ambigue, pentru a nu ni se fura patentul – este că s-a reușit până la urmă repunerea în funcțiune (după '89) a industriei naționale de prelucrare *la rece* a cozilor de câine din care, după cercetări îndelungate, s-au fabricat primele site de mătase omologate. Iar după ce procesul tehnologic va continua cu pre-

lucrarea cozilor de câine *la cald*, din ele se vor fabrica în serie CD-uri gata înregistrate cu corelarea, recalcularea și indexarea pensiilor între 2005 – 2007, când o parte dintre pensionari se vor entuziasma postum în calitate de „beneficiari de onoare”, cunoscuți în popor sub numele de strigoi...

În ceea ce privește latura demografică a chestiunii, măsura este doar aparent batjocuitoare pentru vreo trei sferturi din numărul total de pensionari. În realitate ea constituie încă un pas înainte (spre comuna primitivă ? întreabă un telespectator recalcitrant) spre noua calitate a vieții și o variantă a creșterii bunăstării. Dealtfel, într-o emisiune tv, experții noștri au demonstrat clar că doar la prima vedere chestiunea e ușor interpretabilă ca fiind vorba despre ramificația unui populism strategico-electoral. În realitate lucrurile nu stau deloc așa, fiindcă, în urma unei analize științifice, s-a dedus un adevăr incredibil de simplu (și doar fals funebru): reducerea la tăcere definitivă a tot mai mulți vârstnici, coroborată cu scăderea natalității, vor avea drept consecință firească, scăderea numărului de locuitori; însă, nivelul de trai al celor rămași în viață, va fi tot mai ridicat. În această ordine de idei, se estimează că, dacă în decurs de cca 14 ani populația țării a scăzut cu un milion și ceva de locuitori, în cel mult două secole toate parcelele vor fi pustii urmând ca zona să fie repopulată cu vietăți hominizate apoi după programe PHARE, SAPARD etc...

C. Haralampy

Pt. Conf., **Dumitru Hurubă**

Editura AULA

Nicolae Manolescu	
Literatura română postbelică (Vol. 1-3)	1.324 p. 270.000 lei
Istoria critică a literaturii române. Vol. 1	432 p. 109.000 lei
Poezii moderni	240 p. 55.000 lei
Despre poezie	208 p. 69.000 lei
Lectura pe înțelesul tuturor	256 p. 69.000 lei
Julian Boldea	
Poezia clasică și romantică	272 p. 79.000 lei
Simbolism, modernism, tradiționalism...	208 p. 69.000 lei
Mircea A. Diaconu Poezia postmodernă	192 p. 69.000 lei
Emil Brumaru Poeme alese (1959-1998)	192 p. 69.000 lei
Mircea Ivănescu Poeme alese (1966-1989)	272 p. 69.000 lei
Florin Iaru Poeme alese (1975-1990)	208 p. 69.000 lei
Alexandru Mușina Poeme alese (1975-2000)	224 p. 69.000 lei
Proza secolului XIX (antologie)	400 p. 89.000 lei
Basmul românesc cult (antologie)	112 p. 45.000 lei
Antologia poeziei generației 80	400 p. 99.000 lei
Matei Vișniec	
Istoria comunismului povestită pentru ...	176 p. 79.000 lei
Ovidiu Verdes Muzici și faze (roman)	384 p. 90.000 lei
Ioan Groșan	
O sută de ani de zile la Porțile Orientului	240 p. 89.000 lei
Epopeea spațială 2084* Planeta Mediocrilor	144 p. 79.000 lei

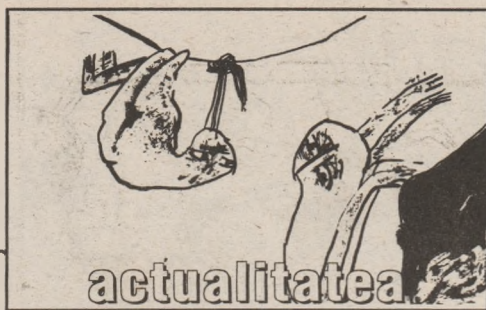
Cărțile pot fi comandate la:

Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro

Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

¹ Doamne ferește! Bine că n-a fost procentul mai mare, că rămâneam fără experți...

² Adjectivul „singular” al s.m.plural adaptat din fr.indispensable. Cf.DEX...

primim

D-lui director Nicolae Manolescu

În ultimele zile am întreținut mai multe discuții, cu un număr de intelectuali, pe tema invocată de dl Mircea Mihaieș în articolul său "Monitorizare sau defăimare?", din nr. 51-52 / 2003 al revistei dumneavoastră, ca stând la baza dorinței sale de a ne prezenta scuzele de rigoare pentru ofensa care i-a fost adusă prin reacția noastră la articolul "Triumful resentimentului", pe care dânsul l-a publicat în revista "România literară", nr. 43/ 2003. De asemenea, am întreținut un dialog pe aceeași temă cu însuși dl Mircea Mihaieș. Scuzele sunt prezentate pentru acuzațiile referitoare la citatul privindu-l pe Vadim Tudor așa cum dl Mihaieș l-a extras și analizat din două surse diferite. Dl Mihaieș nu a inventat nimic. Confuzia a fost creată de trunchierea textelor în limba română și engleză a aceluiași Raport public care a fost preluat și publicat pe mai multe site-uri, nu pe toate în întregime.

Ca urmare, îl rog pe dl Mihaieș să accepte scuzele pe care i le prezint pentru ofensa adusă dânsului prin reacția noastră la articolul mai sus menționat.

Vă mulțumesc anticipat pentru acceptul de a face publice scuzele mai sus exprimate, care sper să fie acceptate de dl. Mihaieș în mod public, așa cum sunt prezentate.

Cu respect,
Marco Maximilian Katz
National Director
MCA Romania

*

D-le director Nicolae Manolescu,

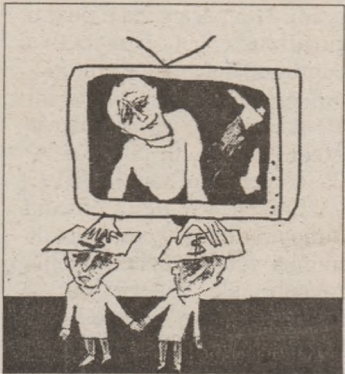
În numărul din noiembrie 2003 al revistei *Timpul* mă bucur (sic!) de o recenzie ciufută și calomnioasă a dlui Liviu Bordaș dedicată cărții mele *Eliade, ezotericul*, apărute la Mirton în 2003. O variantă *in extenso* a *Dreptului la replică* de mai jos a fost inelegant ignorată de revista ieșeană din considerente ce îmi scapă. Cum acuzele la adresa cărții mele se referă, prin rigoare, și la persoana Dv., vă rog să găzduiți unele precizări care mi se par importante.

*

Știu foarte bine că nici o carte nu este scutită de erori, scăpări sau opinii discutabile. Nu aș fi recurs la un asemenea gest dacă recenzia dlui L. Bordaș - de altfel un apreciat indianist - nu ar fi fost igrasiată de nenumărate afirmații false și chiar acuza de plagiat. Probabil ca acrele considerații ale junelui

exeget zalauan pornesc de la cel puțin două frustrări. Prima, cum că studiul D-sale, *Secretul doctorului Eliade*, publicat în revista Domniei sale, *Origini. Caiete silvane*, nr. 1/2002, nu este citat decât în bibliografia finală și nu apare niciunde în textul cărții mele. De unde concluzia vădit calomnioasă cum că aș fi folosit tacit studiul său! Dar, surpriză, pagina 52 pe care o indică în sprijinul „furtului” meu este o pagină de note! Iar hazul cu necitarea vine chiar din articolul dlui Bordaș unde este citată, *horribile visu*, lucrarea mea de doctorat, la acea dată în manuscris. Deci, înainte de orice argument, ar trebui să îl trimit pe dl Bordaș la *Origini*, nota 8, p. 83, unde dă de înțeles că a citit teza mea! Ceea ce înseamnă că nu puteam fura ceva ce nu exista încă la data scrierii tezei mele!

Cât despre cea de-a doua frustrare, ea este cea mai puțin

previzibilă în cazul unui intelectual dedulcit la tainele Indiei și despre care am presupune - între altele - că își poate persuadea cu grație sistemul nervos să nu devină foarte nervos. Nici vorbă de așa ceva, fiindcă observațiile sale sunt abundent aseasonate cu umori, încrâncenări și frustrări. Scriind că o asemenea carte îi alimentează „mai vechi dubii asupra doctoratelor” „și a premiilor”, dl Bordaș adaptează cu i neleganță, în spațiul serenității indiene, gândul rău despre vaca vecinului. După atâtea kilograme de yoga, Vedanta și karma - cu și fără diacritice - bila recenzentului se revărsă lipsită de precauții, putând avea consecințe destul de supărătoare asupra europeanului Bordaș. Fiindcă, dacă am putut privi cu o anumită consternare elanul pamfletar atunci când mi s-a reproșat că am luat tacit dintr-un articol, am renunțat subit la calm atunci când am citit următoarele: „Un demers similar și la fel de puțin convingător a fost încercat cu un deceniu înainte de Stelian Bălănescu [...], pe care, de altfel, Tolcea l-a și plagiat (cf., de exemplu, p. 144 cu pp. 166-156

la Bălănescu)”. Pasajul semnalat are nota 65 în cartea mea și sunt indicate exact paginile respective, ceea ce mă îndrituiește să consider o asemenea afirmație drept calomnioasă. Ca atare, îl somez pe dl L.B. ca până la finele lui martie 2004 să publice ceea ce crede de cuviință pentru a repara ce se mai poate. În caz contrar, îi promit să aflăm împreună sensul cuvântului „plagiat” în sălile tribunalului!

Referitor la alte acuze, mi se reproșează cu o vădită rea-credință că lucrarea se oprește bibliografic la anul 1998, anul susținerii tezei și că nu am citat unele lucrări apărute ulterior!. Am scris acest lucru în chiar *Avertismentul* cărții, ca să nu mai menționez și faptul că încă din primele pagini previn cititorul că nu doresc să îl transform pe Eliade într-un ezoteric cu orice preț, că lucrarea de doctorat are ca titlu *Literatură și ezoterism. Mircea Eliade și René Guénon*. Nu știu dacă are rost să detaliez circumstanțe, cauze, contexte cu privire la întârzierea publicării tezei. Cert e că, de pildă, unul dintre autorii invocați ca fundamentali pentru tema mea, dl Natale Spineto, citează un capitol din carte - atât de precară, în lecțiunea dlui Bordaș - publicat într-o formă adecvată în revista „Orizont” (în *Aries, Journal for the Study of Western Esotericism*, Leyda, 2001, p. 63, nota 8). Dacă recenzentul citează atât de acerbios, să nu fi văzut chiar numele meu?

Ar mai fi de spus câte ceva despre valorizarea pe care dl Bordaș o aplică noțiunii de ezoterism. „Cu ezotericul se poate scuza orice: lipsa inteligenței, a talentului, a culturii. Cineva nu mai marginal, minor sau mediocru dacă e ezoteric, ci, dimpotrivă, membru al unei elite discrete...”, scrie dl Bordaș făcând aluzie la o presupusă apartenență a mea la o societate discretă. Mă tem că o asemenea frază poate avea o accentuată idiosincrazie față de masonerie (sintagma „societate discretă” se referă chiar la francmasonerie!), ceea ce ne poate, infertil, întoarce spre epoci cărora dl Bordaș sper că le este doar exeget și nu emul... Apoi, dacă îmi amintesc bine, capitolul introductiv la studiul sus-menționat al dlui L.B. din *Origini* se numește chiar *Esoterism și „tradiție” în cultura modernă română* și niciunde nu se poate detecta vreo urmă din saliva disprețuitoare cu care, de astă dată, întâmpină cartea subsemnatului.

Cu mulțumiri,
Marcel Tolcea

la microscop

de Cristian Teodorescu

Ce va face guvernul după?

DACĂ guvernul Năstase chiar era pus pe treabă, nu era nevoie de încă o restructurare. Încă de acum un an sau doi premierul le putea spune miniștrilor săi să treacă la acțiune. Marile ținte erau știute și răștiute, n-au fost descoperite din senin la Bruxelles, luna trecută. Cine își amintește de consfăturile de la Snagov, reuniunile și dezbaterele de tot felul ale cabinetului Năstase cu siguranță că ține minte și deciziile și planurile de acțiune energic formulate rămase literă moartă.

Precedenta restructurare a guvernului a fost făcută pentru a dinamiza activitatea ministerelor. Atunci s-a redus numărul ministerelor, dar premierul a luat sub directă sa coordonare peste 20 de agenții și institute.

Mișcarea de acum e exact opusul acelei restructurări. Cancelarie a guvernului, trei miniștri de stat, revitalizarea echipelor de consilieri, iar asta într-un mecanism care e oricum parazitat de birocrație.

Marea noutate e apariția în guvern a consilierului prezidențial Ioan Talpeș, personaj controversat, om de încredere al președintelui Iliescu. Mișcarea a fost comențată în fel și chip în presă. După părerea mea, asta dovedește că președintele Iliescu nu mai are încredere în eficiența guvernului în materie de integrare europeană. Și poate că nici în eficiența guvernului, în general. Trimișându-l în față pe Ioan Talpeș pentru a rezolva problemele Integrării și ale Justiției, președintele Iliescu îi dă o notă proastă premierului. La rândul său, însă, Adrian Năstase, acceptând această soluție de avarie pare a recunoaște că nu are alta mai bună, în cursa pentru integrarea în Uniunea Europeană.

Ceea ce nu înseamnă, neapărat, că soluția venită de la Cotroceni e automat și cea mai bună. Să ne amintim de scurta carieră ministerială a altui

consilier prezidențial, chirurgul Mircea Beuran.

În ceea ce îl privește, Ioan Talpeș nici n-a apucat să intre în funcția de vice-premier, că presa a și reamintit că a fost băgat în tot felul de afaceri controversate. Așa că nici colacul de salvare pe care Cotroceni l-au oferit Palatului Victoria nu pare să fie cea mai sigură cale către integrarea europeană.

Asta ne întoarce, vrînd, nevrînd, la potențialul personal al așa-numiților oameni din umbră de care dispune Putea.

Premierul Năstase n-a avut de unde scoate în față, din tot PSD-ul, o personalitate fără nici un fel de probleme, cu care să defileze în locul lui Ioan Talpeș. Dar nici președintele Iliescu nu pare a sta mai bine la acest capitol, de vreme ce n-a avut un personaj de rezervă în locul consilierului său.

Dar, dincolo de aceste chestiuni de înțietate și de imagine, marea întrebare e dacă guvernul, în formula sa actualizată, se va apuca de treabă.

Mă tem că nu. Probabil că vom asista la o nouă pregătire, minuțios pusă la cale, de rezolvare a tuturor hibelor guvernării, iar la o adică, marile probleme vor rămîne pe spina rea primului guvern de după alegeri. Numai că pentru prima oară în istoria noastră post-decembristă e cu puțință ca această îndelung exersată tehnică a amînării să nu mai funcționeze.

Noi ne-am deprins cu ideea că România are alt cronometru decît Europa. De mai bine de un deceniu ne tot păcălim cu prejudecata că Europa are datoria să ne integreze așa cum suntem. În clipa în care descoperim că Uniunea Europeană nu ne acceptă oricum, nu ne întrebăm cum am putea ajunge la un numitor comun, ci care ar fi cea mai bună cale pentru a-i păcăli pe „europenii”ăștia care nu știu cu ce se mănîncă politica în România. ■

Mircea Iorgulescu se desparte de cronica literară

ÎN REVISTA 22 din 17-23 februarie, dl Mircea Iorgulescu își ia, așa-zicând, rămas bun de la *cronica literară* pe care a susținut-o cu încredere din noiembrie 2001. "A fost rubrica de acest tip cu cea mai lungă durată din «cariera» mea de publicist", scrie criticul, fără a preciza totuși motivele renunțării. Mai ales că rubrica din 22 "a fost prima și singura mea «cronică literară» integral liberă". Nu putem decât să regretăm dispariția unei pagini pe care o citeam cu atenție și interes în fiecare număr al revistei conduse de d-na Gabriela Adameșteanu. Cel din urmă articol al d-lui Iorgulescu este consacrat volumului de memorii al colegului nostru de redacție, G. Dimisianu, *Amintiri și portrete literare*. Cu ocazia *post-scriptum*-ului de despărțire, dl Iorgulescu își relatează precedentă încercare cronicărească din *România literară*, sfârșită în colapsul cultural din vara lui 1971. ● O bună publicație culturală (am mai spus-o) este *SEMÎN* care apare la Bălți, în Basarabia. Numărul 3-4 din 2003 conține un excepțional interviu cu E. Coșeriu (licean la Bălți, el însuși, cu multe decenii în urmă). E vorba de o a doua parte a unei discuții purtate de regretatul lingvist cu M. Șleahțișchi, Gh. Popa și N. Leahu (prima parte a apărut în *Semn*, nr. 3-4, 1998) în luna mai 2001, cu un an și câteva luni înainte de moartea sa (sept. 2002), când s-a aflat la Universitatea "Alecu Russo", cu prilejul unui colocviu internațional de filologie. Semnalăm și un comentariu al domnului Gh. Popa despre scrierea cu *ă* din *a* sau cu *i* din *î*, foarte interesant din multe puncte de vedere. În fine, editorialul redactorului-șef, Nicolae Leahu, se referă la crearea în Republica Moldova a unei Uniuni a Scriitorilor inspirați de președintele Voronin. Pe drept cuvânt afirmă dl Leahu că inițiatorii proiectului, doi pseudoscriitori, n-aveau de fapt ce căuta într-o Uniune a Scriitorilor. Ne aducem aminte de Uniunea Scriitorilor Comuniști pusă la cale cîndva de Ion Lăncrănjan și de alți nemulțumiți de asociația de breaslă existentă. Și lor li se potrivea remarca de astăzi a d-lui Leahu. ● A murit Nae Bădulescu, la 42 de ani, jurnalist talentat și om integru, reporter de radio, la Europa Liberă și B.B.C. Un necrolog simplu și impresionant a publicat

d-na Sabina Fati în *EVENIMENTUL ZILEI*, reluat în *OBSERVATOR CULTURAL* din 17-23 februarie. D-na Fati reamintește că fostul ei coleg își încheia emisiunile radiofonice cu formula *A fost Nae Bădulescu*. A fost, cu adevărat. ● În *OGLINDA LITERARĂ* din februarie, d-na Magda Ursache publică pe spatele primei coperte un fel de editorial intitulat *Etern fascinantă Românie*, în care e vorba despre "sfărșimarea statuiilor la noi, boală veche", mai exact despre o temă devenită marotă unor critici și anume iconoclastia ce s-ar fi generalizat după 1989. Doamna Ursache confundă și ea revizuirea cu iconoclastia. Și sare în apărarea lui M. Eliade, una din cele mai recente și constante victime a sfărșimărilor de statui. Nu sîntem pentru *corectitudine politică*, dar asta nu înseamnă că ni se pare normal să ascundem aspecte neplăcute din trecutul unor scriitori. Lasă că o parte din acuzele pe care d-na Ursache le găsește puse pe seama lui Eliade sînt mai degrabă inventate de autoarea articolului. Problema e că dacă nu admitem că Eliade a scris articole antisemite (indiferent de faptul că Oscar Lemnaru îl numea "huligan mistic") ori că Nichifor Crainic a reprezentat extrema dreaptă interbelică (indiferent de jubația lui S. Brucan la arestarea lui!), o discuție serioasă nu poate avea loc. Atitudinile lor trebuie eventual explicate istoric, nu "apărate" de "detractori". Cum să aperi ideile legionare din tinărul Noica? Ori pe Ion Barbu care i-a închinat citeva versuri lui Hitler, înlocuind apoi adresantul cu Bălcescu? Citind pe pagina următoare a revistei un fragment (al zecelea) din-

tr-un amplu studiu (serial!) despre ororile comise de evrei în Basarabia anilor '40 ai secolului XX, nu ne mai mirăm de nimic. Poate doar de convingerea pe care și-o afirmă rituos dl Vlad Sorianu, în interviul acordat revistei, cum că "în condițiile globalizării, majorul și minorul vor mai depinde într-o măsură nesemnificativă de ceea ce este autohton". Ei, Doamne!

Cotidianele și restructurarea

DUPĂ cum a anunțat în premieră ziarul *ADEVĂRUL*, în ediția din 26 februarie, Talpeș, omul lui Iliescu – vice-premierul lui Năstase – anunță cotidianul condus de Cristian Tudor Popescu, într-o relatare de primă pagină. Iată însă că în aceeași ediție a ziarului, Adrian Ursu încearcă să ofere o explicație a schimbărilor din cabinetul Năstase sub titlul *Guvernul cu pene de struț*: "Un document secret din mapele membrilor Delegației Permanente a PSD, vorbea despre necesitatea promovării unei diversiuni după eșecul de la Bruxelles de acum două săptămîni. Soluția propusă: relansarea discuției despre vicepremier (cin' să fie, cîți să fie, mister, suspans). După șase zile în care speculațiile au fost lăsate să bîntuie slobode prin mediile politice și jurnalistice, simbătă, pe malul Snagovului, Adrian Năstase a lansat la apă cele trei bărcuțe de hîrtie cu numele lui Talpeș, Rus și Popescu. O încununare a acțiunii de deturnare a atenției publicului de la amendamentele critice ale Parlamentului European către mai spectaculoasele reșezări

de forțe de prin guvernul de la București. Dincolo de acest efect, toată restructurarea cabinetului Năstase n-are mare legătură cu sporirea eficienței Executivului în perspectiva integrării. Din păcate, ea e doar o repositiționare în perspectiva alegerilor." E de părere editoria-listul *Adevărului*. ● „Măcar în-vîrte-i, drace!” își intitulează Cornel Nistorescu, citind o zicală, comentariul său din *EVENIMENTUL ZILEI*: „Comedia restructurărilor guvernamentale continuă, fiind una dintre bolile străvechi ale puterii de la București. Între o Uniune Europeană dezamăgită de absența progreselor notabile și o populație sărăcită și exasperată de corupție, guvernul Năstase încearcă să se salveze prin același teatru ieftin, jucat și înainte de venirea comuniștilor la putere, dar și în toți anii de domnie ai acestora.” ● În *ZIUA*, Dan Pavel anunță profetic în editorialul său intitulat *Triplu salt mortal – PSD*: „Repet, ca și în alte editoriale, va veni la putere o nouă forță. Mă oprește lumea la metrou, pe stradă, în aeroport, îmi trimit mulți e-mail-uri ca să vorbesc. În curînd, voi spune deschis care este ea.” Cît de curînd? Fiindcă dacă ținem seama de tonul ca din Evangheliile al editorialistului, n-ar fi de mirare să aflăm care va fi acea forță, după alegeri. ● *Ziua* pe prima pagină: „IMAS-ul Cancelarului Teodorescu, de rîsul curcilor”. *Evenimentul zilei*: „Institutul cancelarului Alin Teodorescu a scos PSD cînd la 36%, cînd la 50%. IMAS a dat cu sondajul-n fasole”. Care e explicația asemănării dintre titluri? Cele două ziare au primit două variante, cu patru explicații, ale ultimului sondaj IMAS, în care partidul

de guvernămînt apare în grafice cînd cu 36%, cînd cu 50%, după metodologia întrebuintată. ● Despre același sondaj, *Adevărul* afirmă: „Becali și Roberts – manechinele de primăvară ale IMAS” deoarece Gigi Becali și Lia Roberts par a fi intrat în cărțile preferințelor alegătorilor. ● Comentarii de partide după anunțata restructurare a guvernului: PD – „Guvernul s-a predat Palatului Cotroceni”. PUR – „Echilibrare a forțelor între Cotroceni și Palatul Victoria.” PNL – „O umflare a birocrăției.” PSD – prin gura lui Dan Matei Agathon: „Ioan Talpeș e un consilier al PSD”. ● Mai multe ziare centrale își anunță cititorii că Tony Blair a fost boschetar. Și asta citîndu-l pe purtătorul de cuvînt al premierului britanic. Acesta a recunoscut că Blair a dormit pe o bancă dintr-un parc public atunci cînd a venit la Londra. Pe atunci, Tony Blair nu visa să devină premier, ci spera să devină vedetă a muzicii rock. ● Cum luptă bulgarii împotriva corupției? *Evenimentul zilei* ne informează că guvernul de la Sofia a prezentat parlamentului un proiect de lege potrivit căruia locuințele și alte imobile aflate în proprietatea persoanelor suspectate de activități ilegale pot fi confiscate de stat. Deocamdată, parlamentul nu se lasă convins, dar e un punct de plecare.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin cecuri la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, of. poștal 33, C.P. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR) deschis la Banca Română pentru Dezvoltare - Groupe Société Générale, Sucursala Aviației, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.